SUMATRA'S WESTKUST VAN 1819—1825.

DOOR

E. B. KIELSTRA.

In zijn bekend werk „Onze Indische financiën“, Nieuwe reeks aantekeningen, geeft de oud-minister van koloniën E. de Waal in het VIe deel (blz. 118 en vlg.) „eene eenigszins uitgewerkte bijdrage tot de staatkundige geschiedenis“ der Padangsche landen. Zijn streven was echter niet „iets voltooids te leveren, maar door eene schets deskundigen tot verbetering te porren.“

Verder (blz. 122) wijst hij er op, dat de ware reden tot onze vestiging in de Padangsche bovenlanden, en daarmede tot den Padrie-oorlog „nog uit de archieven moet opgegraven“, en dat omtrent de politieke feiten van dien kamp „zeer uiteenlopende voorstellingen“ bestaan.

Zonder mij-zelfen te willen rangschikken onder de „deskundigen“, door den heer de Waal bedoeld, heb ik in een en ander aanleiding gevonden, met welwillende toestemming van Zijne Excellentie den Minister van koloniën, na te gaan welke gegevens omtrent de ontwikkeling van ons gezag ter Sumatra's Westkust in de archieven alhier aanwezig waren. Wel vond ik in sommige opzichten niet wat ik zocht, maar in andere was daarentegen de oogst zeer ruim; zoodat ik meen te mogen vooronderstellen, door de mededeeling van de volgende bladzijden eene niet onbelangrijke bijdrage tot de geschiedenis van Sumatra's Westkust te leveren.

Gedachtig aan het „*qui trop embrasse etc.*“, heb ik mij thans bepaald tot het eerste tijdperk van den Padrie-oorlog (1819—1825); wellicht zal later, op dezelfde wijze behandeld, een volgend tijdvak kunnen volgen.

EERSTE HOOFDSTUK.

Algemeen overzicht van het Engelsche tusschenbestuur. — Tocht van Raffles naar de Padangsche Bovenlanden. — Zijne plannen. — De Toewankoe's van Soeroasso. — Vergadering van Raffles met de hoofden te Solok. — Raffles bezoekt Saningbakar, Semawang, Soeroasso en Pagarroeoeng, en laat te Semawang een detachement achter. — Verwachtingen van Raffles. — De toestand van den post te Semawang tijdens het Engelsch bestuur.

Du Puy aangewezen om het etablissement te Padang van de Engelschen over te nemen, en zijne instructie. — Bezwaren van Raffles tegen de overgave. — Du Puy keert onverrichter zake terug. — Het gedrag van Raffles door Lord Hastings afgekeurd. — Du Puy andermaal als commissaris en resident naar Padang gezonden. — Dibbetz medecommissaris. — De Nederlandsche vlag (22 Mei 1819) te Padang geheschen. De teruggave van Ajer Bangies door de Engelschen geweigerd. — Onderhandelingen daarover. — Poeloe Batoe in bezit genomen.

Nadat het gezag der Nederlandsche Oost-Indische Compagnie langs de Westkust van Sumatra, den 30ⁿ November 1795, op roemlooze wijze in handen der Engelschen was overgegaan, hielden deze — behalve hunne vroegere nederzettingen te Bengkoelen, Natal en Tapanoeli — kantoren te Padang, te Ajer Bangies en op Poeloe Tjinko. Padang werd met een 100-tal Bengaalsche en eenige van Bengkoelen gezonden inlandsche soldaten bezet; doch over 't algemeen strekten de Engelschen hunne bemoeiingen zoo weinig mogelijk buiten die plaats uit.

De Stuers zegt daarvan: ¹

„Als handeldrijvend genootschap zag zij” (de Engelsche O. I. Compagnie) „groot gevaar in het uitoefenen van gezag, beperkte zich tot raadgevingen, en liet aan de inlanders de zorg voor hunne eigene zaken over, mits daarin geen Compagniesdienaar gemengd was.

„Even buiten Padang reeds trad men in moerassige wildernissen; misdaden werden zelden gestraft, omdat de daders niet ontdekt werden en, zoo het gezag er zich mede inliet, werd de verbanning voor zekeren tijd als hoogste straf uitgesproken. De handel der

¹ De vestiging en uitbreiding der Nederlanders ter westkust van Sumatra door den generaal-majoor H. J. J. L. Ridder de Stuers, uitgegeven door P. J. Veth Amsterdam, P. N. van Kampen, 1849. Zie aldaar I blz. 28.

Compagnie was ook nu weder" (even als onder het Nederlandsch bestuur) "onbeduidend. De Compagniesdienaren echter, aan wie dit wingewest geheel werd overgelaten, maakten het voor zich-zelfen beter, en het scheen dat men met de nieuwe bezittingen niets op het oog had dan ze in het belang van eenige weinige particulieren aan te houden."

Hoe weinig de Engelschen, althans tot het jaar 1818, geneigd waren aan iets anders dan aan dadelijk handelsvoordeel te denken, blijkt o. a. uit het verslag, door den luitenant-generaal de Kock den 12ⁿ April 1823 omtrent de "Padangsche onlusten" aan den Gouverneur-Generaal ingediend. Daar lezen wij dat Raaff "te weten was gekomen dat door de inwoners, tijdens het Engelsche bestuur, hulp en bijstand tegen den invloed der Padries gevraagd was, hetwelk, zich daartoe onvermogen gevoelende, tot zachtere middelen de toevlucht had genomen en het aan het Gouvernement gelukt was, de Padries van Padang te verwijderen door middel van geld en geschenken ".....

Omtrent den algemeenen gang van zaken gedurende het Britsche bestuur lezen wij nog eene merkwaardige mededeeling van Francis, in 1825 aan den resident de Stuers toegevoegd en later (1834—1837) zelf resident van "Padang en Onderhoorigheden." ¹

Volgens deze werd, bij het ontstaan van onlusten, daarvan bericht gezonden naar Bengkoelen, vanwaar dan eenige troepenmacht gezonden werd, die weder aftrok wanneer de zaken geregeld waren. Van veel belang waren die onlusten over 't algemeen niet, doch "toen de heer Grant resident was" — dus tusschen 1807 en 1814 — ontstond eene vijandschap met de VII kota's (een landschap ten Zuiden van Priaman) die, niet behoorlijk onderdrukt, de Engelschen in volgende jaren veel zorg baarde. Het hoofd van bedoeld landschap was door Grant opgeroepen om voor hem te verschijnen en handelszaken te regelen, doch had aan deze oproeping geen gevolg gegeven; het hoofd beriep zich op de oude gewoonte om zijne zaken te Priaman af te doen. Eene kleine expeditie, afgezonden om den weerspannige te halen, delfde het onderspit en verloor twee stukken

¹ Herinneringen uit den levensloop van een Indisch ambtenaar van 1815 tot 1851, medegedeeld door E. Francis. Batavia, H. M. van Dorp, 1856—60, — waarin een vroeger zonder zijn naam verschenen opstel in het Tijdschr. v. Ned. Indie, IXe jaargang, 4e deel ("Begin en voortgang van onzen handel en bezittingen op Sumatra's Westkust") met eenige wijziging is overgedrukt. Zie "Herinneringen" III blz. 151, T. v. N. I. bl. 55.

geschut. De geleden nederlaag werd niet hersteld; en de bevolking der VII kota's, daardoor overmoedig geworden, hielden de Engelschen en de inwoners van Padang voortdurend in onrust, zelfs zoo dat men het noodig achtte, op den Apenberg — een heuvel bij de monding der rivier van Padang — eene versterking met groote loodsen te bouwen, waar steeds voor zes maanden aan leeftocht aanwezig was en dus, in geval van nood, de geheele Christen-bevolking een toevluchtsoord vinden kon.

Uit een en ander blijkt wel de juistheid der mededeeling van den heer de Waal dat „wat wij in Mei 1819 van de Engelschen terugkregen, zich bepaalde tot een gering kustgebied, met Padang als hoofdpot, in verwaarloosden toestand.“ Doch wanneer men zich volledig reken-schap wil geven van den toestand, dien wij in 1819 vonden, dan moet ook de aandacht gevestigd worden op de aanraking met de vroeger geheel onbekende binnenlanden, in 1818 door Raffles verkregen.

Deze was destijds luitenant-gouverneur van Bengkoelen en had, als zoodanig, het oppergezag over de Engelsche vestigingen ter Sumatra's Westkust. In Maart 1818 te Bengkoelen aangekomen, vatte hij al spoedig het plan op een bezoek te brengen aan Padang en, zoo mogelijk, zich eenigszins op de hoogte te stellen van den toestand van het oude rijk van Menangkabau „hetwelk, in verband met zijne voorliefde voor Oostersche letterkunde, in hooge mate zijne belangstelling had opgewekt.“¹

Aldus luidde de openbaar gemaakte reden voor zijne reis naar de Padangsche Bovenlanden; de tocht werd voorgesteld als een uitvloeisel van Raffles' wetenschappelijken zin, en met het oog hierop werd hij dan ook door een natuuronderzoeker, Dr. Horsfield, vergezeld. Maar zonder twijfel lag de ware reden dieper. De hoogleeraar Veth² toont duidelijk aan dat Raffles, een man van „uitstekende gaven, heldere inzichten en ongeloofelijke werkzaamheid“, gedurende zijn verblijf te Bengkoelen al de hulpmiddelen van zijnen rijken en werkzamen geest uitputte om de uitbreiding van het Nederlandsch gezag in den Indischen Archipel tegen te gaan en den Britschen invloed op alle mogelijke wijzen te bevorderen. En zoo blijkt dan ook uit de handelingen van Raffles, dat bij zijne reis niet de bevordering der wetenschap, maar de bereiking van een staatkundig doel op den voorgrond stond: de Nederlanders waren, ter Sumatra's Westkust,

¹ Memoir of the life and public services of Sir Thomas Stamford Raffles, New ed. 1835, vol I, blz. 386 en vlg.

² Gids 1849 II, blz. 598.

nooit anders meester geweest dan van de kuststreken en wanneer — zooals te voorzien was — Padang en Onderhoorigheden aan de Nederlanders moesten worden teruggegeven, dan konden deze derhalve geen aanspraak maken op vestigingen der Engelschen in de Bovenlanden. Het in het leven roepen van zoodanige vestiging zou den Britten alzoo vasten voet in het hart van Sumatra verzekeren; en hiertoe was de kans thans gunstig, nu de Padries zich in de Bovenlanden nagenoeg alle gezag aangematigd en de wettige hoofden verdreven hadden. Van deze laatste hadden enkelen reeds steun gezocht bij het Engelsch bestuur te Padang.

Tot ons geluk vond dit, van Raffles' standpunt voorzeker uitmuntend plan, waarvan de uitvoering door hem gedurende zijnen tocht op meesterlijke wijze werd voorbereid, geen bijval bij Lord Hastings, den Gouverneur-Generaal in Britsch-Indië, en bleven de gedane stappen alzoo zonder verder gevolg.

Bij dien tocht (16 tot 30 Juli 1818) werd Raffles, behalve door 5 Europeanen — waaronder zijne echtgenoot —, eene lijfwacht van 50 Bengaalsche soldaten en een paar honderd koelies, vergezeld door den Toewankoe (het inlandsch hoofd) van Padang, de voornaamste inlandsche kooplieden en door twee aan het vorstenhuis van Menangkabau vermaagschapte personen, die ook later nog gedurende enkele jaren een rol hebben gespeeld.

Die personen, de beide z. g. Toewankoe's van Soeroasso, hadden zich te Padang uitgegeven, en waren ook door de Engelschen erkend, als de vertegenwoordigers van het Menangkabausch vorstengeslacht. In werkelijkheid schijnen zij de zoons te zijn geweest van Toewan Gadis, de gescheiden echtgenoot van den wettigen vorst Radja Moening, die door de Padries verdreven was. Zij hadden dus, volgens de instellingen des lands, geenerlei aanspraak op het gezag.¹

Met behulp van geschenken in geld of goederen wist Raffles de bezwaren op te heffen die men op verschillende plaatsen tegen zijne reis maakte, en in den avond van 19 Juli 1818 kwam hij, na het landschap Pau en de XIII kota's doorgetrokken te zijn, te Selajoe en het nabijgelegen Solok aan.

Hier had den volgenden dag eene bijeenkomst plaats met de hoofden, „eenige honderden in getal.” Raffles besprak met hen het doel van

¹ Rapport van den resident de Stuers aan den Gouverneur-Generaal, dd. 25 April 1825 n° 264; ook brief van resident du Puy en luit.-kol. Raaff aan den Gouv. Generaal dd. 1 Sept. 1823 n° 194.

zijne reis, en ook de vraag of aan de Nederlanders zou worden vergund, zich weder te Padang te vestigen. Deze vraag werd door allen volstrekt ontkennend beantwoord en daarop werd een brief geschreven aan den Koning van Engeland, welke brief door de voornaamste hoofden onderteeekend werd. De belangen des lands werden daarin aan de welwillendheid des Konings aanbevolen; Raffles noemde, zeker niet ten onrechte met het oog op zijne verdere voornemens, dezen brief „een staatsstuk van hoog belang.” En nadat nog andere staatkundige aangelegenheden waren besproken, werden de aanzienlijke hoofden met geschenken begiftigd.

Van Solok werd den 21ⁿ de reis voortgezet naar Saningbakar, destijds eene „volkrijke stad” genoemd; den volgende dag werd het meer van Singkaraq met behulp van prauwen overgestoken en bereikte men Semawang, eene plaats, op een heuvel gelegen nabij het punt, waar de Ombilin-rivier haren oorsprong uit het meer neemt.

Van Semawang uit werden Soeroasso en Pagarroejoeng, twee vervallen hoofdplaatsen van het eens zoo machtige rijk van Menangkabau, bezocht. Te Soeroasso werd Raffles ontvangen door de straks genoemde Toewan Gadis, door hem — op advies van hare zoons? — als de bestuurster des lands beschouwd.

Na terugkeer te Semawang poogde hij met de Padries in aanraking te komen, doch niemand wilde zijn zendeling zijn; al wat hij kon doen, was, op een „verlaten terrein”, een brief op een bamboezen staak te doen steken. Het antwoord, op dezelfde wijze ontvangen, luidde eenvoudig dat men in vrede wenschte te leven, wanneer de Compagnie het ware geloof wilde helpen invoeren.

Op dringend verzoek der bevolking werd te Semawang de Britsche vlag geplant; om deze te bewaken werd van Raffles' lijfwacht een detachement van 12 Bengaalsche soldaten achtergelaten. Dit detachement, later op eene sterkte van 80 man gebracht, had den last onzijdig te blijven; Raffles hoopte op die wijze van lieverlede vreedzame betrekkingen met de Padries aan te knopen. Een ambtenaar, de heer Salmon, die in 1816 en 1817 resident te Padang was geweest, werd aangewezen om te Semawang verblijf te houden, met de uitsluitende opdracht, te trachten kennis van zaken op te doen; ten gevolge van de weldra gevolgde overgaaf der oude Hollandsche Compagnieskantoren aan de Nederlanders, toen de bezetting van Semawang tegelijk werd ingetrokken, heeft de heer Salmon echter de hem toegedachte bestemming nooit gevolgd.

Nadat Raffles aldus den grondslag had gelegd voor onze verdere

bemoeiingen met de binnenlanden, keerde hij langs een anderen weg dan den eerstgevolgden — thans over Peningahan, door het landschap Kota tengah — naar Padang terug.

Hoogst voldaan was hij over zijne reis. „Uit een staatkundig oogpunt — zoo schreef hij — mogen de grootste resultaten worden verwacht. Het is nog niet lang geleden, dat de souvereiniteit van Menangkabau over geheel Sumatra erkend werd en zijn invloed zich zelfs over vele der naburige eilanden uitstreckte; nog wordt aan de personen, tot het stamhuis van Menangkabau behorende, vorstelijke hulde bewezen. Indien wij hun gezag ondersteunen, kan gemakkelijk een centraal gouvernement worden gevestigd. De groote rivieren, naar Sumatra's Oostkust stroomende, kunnen goede verbindingen vormen met de hoofdplaats, en Sumatra, onder Britschen invloed, kan weder eene groote staatkundige beteekenis erlangen.“

Zooals bekend is, kwamen de plannen van Raffles niet tot uitvoering; hij vond geen steun bij den Gouverneur-Generaal van Bengalen en zag zich verplicht, in 1819 „de Residentie Padang“ aan de Nederlandsch-Indische Regeering over te geven. Tegelijk met die overgave werd de bezetting van Semawang ingetrokken.

Hoe was de toestand dezer bezetting inmiddels geweest? Wij lezen bij de Stuers ¹, dat, „de Engelschen te Semawang, in het hart des lands, een jaar lang ongestoord waren gelaten“; dat „de inlanders, zoowel Padries als Maleiers, de tegenwoordigheid der Engelschen zonder tegenstreven geduld hadden.“ Maar Francis ², die even goed als de Stuers in de gelegenheid is geweest plaatselijk inlichtingen in te winnen en zich bij zijne beschouwingen over 't algemeen op een onpartijdig standpunt plaatst, zegt ons dat de bezetting van Semawang door de Padries „gedurig in onrust en oorlog gehouden“ werd.

Welke van deze beide lezingen juist is, wagen wij niet te beslissen. Doch in één opzicht is de waarschijnlijkheid voor Francis: welke reden zou er anders zijn geweest, de bezetting nog te vermeerderen, zoodat zij, in Mei 1819, tot 2 officieren met 100 man en 4 veldstukken geklommen was? En bovendien is het voldoende bekend, dat de Padries gaarne ook het zwaard hanteerden wanneer het er op aan kwam, hunnen godsdienst te verbreiden; welke redenen zouden zij gehad hebben om, op den duur, eene bezetting van „ongeloovigen“ ongemoeid te laten?

¹ t. a. p. bl. 48.

² Herinneringen, t. a. p. bl. 153.

Krachtens het tractaat van 13 Augustus 1814 zouden de koloniën, in den Indischen Archipel door de Engelschen in bezit genomen, aan Nederland worden teruggegeven; zulks geschiedde in 1816 met Java, en daarna achtereenvolgend met de overige bezittingen.

Voor de overneming van het „etablissement te Padang“ werd, in Mei 1818, aangewezen de heer James du Puy, voormalig secretaris van het Britsche tusschenbestuur en, sedert de herstelling van het Nederlandsch gezag op Java, eerste secretaris en daarna lid van den Raad van Financiën. Commissarissen-Generaal benoemden hem tevens tot resident van Padang en voorzagen hem van eene instructie, waarin de volgende „geheime punten“ voorkwamen (geheime resolutie van den Gouverneur-Generaal van 21 Mei 1818, n°. 2):

a. „Indien onverhooptelijk door het Britsche Bestier eenige zwaargheid gemaakt wierd in de overgave van Padang en Onderhoorigheden anders dan onder voorwaarden, strijdig met de instructie, hem resident gegeven ¹ en wel bijzonder tegen art. 12 van dezelve, en dientengevolge van hem gevorderd wierd de erkenenis van de wettigheid eener vordering, als eene voorwaarde dier overgave, zoo zal hij de Britsche autoriteit openhartiglijk verklaren, dat hij in stelligen last heeft op dien voet de overname niet te doen“;

b. „Indien de Britsche Luitenant-Gouverneur of resident na deze verklaring blijft volharden, zal hij denzelven schriftelijk en categorisch de overgave afvragen en, ingeval van weigering of vertraging van antwoord, tegen deze handelwijze uit naam van Zijne Majesteit protesteeren en dadelijk de terugreize naar Batavia aannemen.“

Het schijnt, dat Commissarissen-Generaal reden hadden om te vooronderstellen dat van de zijde van Raffles zwarigheden in den aangegeven zin zouden worden opgeworpen. Hoe dit zij, zeker is het dat du Puy, den 27ⁿ Mei 1818 aan boord van Zr. Ms. fregat Wilhelmina, met eene Europeesche compagnie infanterie en eenige artilleristen van Batavia vertrokken, onverrichterzake moest terugkeeren nadat hij, te Bengkoelen aankomende, van Raffles vernomen had dat deze omtrent de overgave onzer etablissementen te Padang en Onderhoorigheden nog geene bevelen van Bengalen ontvangen had, en dat in ieder geval van die teruggaaf geene sprake zou kunnen zijn, zoo lang niet van onze zijde de verplichting was erkend om het te-kort van de Britsche administratie, op 170,000 dollars begroot, aan te zuiveren.

¹ Aldus staat er letterlijk in het bij het Dep. van koloniën berustend afschrift. De bedoeling is echter duidelijk.

De handelwijze van du Puy werd door de Indische Regeering goedgekeurd en deze wendde zich tot Lord Hastings, die zich geenszins met de door Raffles gevolgde gedragslijn kon vereenigen. Raffles begaf zich persoonlijk naar Calcutta, doch kon er niet in slagen den landvoogd — althans ten aanzien der Sumatraansche aangelegenheden — tot andere gedachten te brengen; en de missives van Lord Hastings aan de Indische Regeering van 10 Oct. en 7 Nov. 1818 worden in de resolutie van 5 Febr. 1819 n° 15 vermeld als „houdende de geheele afkeuring van het gedrag des Ridders Raffles betrekkelijk Palembang, de Lampongs en Padang“, met stelligen last aan dezen om zich „niet verder in te laten met Palembang en de Lampongs, en de Residentie Padang dadelijk over te geven aan de Nederlandsche Regeering.“

Dientengevolge werd du Puy „reeds door Commissarissen Generaal benoemd tot resident van Padang, doch sedert belast met de functiën van resident van Bantam“, bij resolutie van den 9ⁿ Februari 1819 n° 4 op nieuw „aangesteld en benoemd“ tot resident van Padang en tot commissaris voor de overneming dier bezitting uit handen van de Engelsche autoriteiten.

Bij art. 3 van genoemde resolutie werd bepaald, dat het bestuur te Padang voorloopig zoude „blijven op denzelfden voet en waargenomen door hetzelfde getal ambtenaren als thans onder de Britsche regeering plaats heeft“; en bij art. 4 werd voorgeschreven dat „de commandeerende officier — kapitein ter zee Dibbetz — van het schip — Zr. Ms. fregat Wilhelmina — waarmede de resident van Padang zal worden overgevoerd, zal zijn mede-commissaris tot de overname, echter alleen voor zoover aangaat de dadelijke bezitneming en de plechtigheden welke daarbij zullen worden betracht.“¹

Den 25ⁿ April vertrokken de commissarissen op nieuw van Batavia, vergezeld van de voor de Westkust bestemde ambtenaren, benevens 150 man infanterie (Europeanen) en 12 artilleristen met twee 6-ers; den 17ⁿ Mei 1819 kwamen zij te Padang aan, en den 22ⁿ dezer maand werd hier de Nederlandsche vlag geheschen.

De bezetting der Engelschen bestond — met inbegrip van het te Semawang gelegerd gedeelte — uit 6 officieren en 201 man. Van deze troepen gingen 76 man (Bengaleezen en inlanders) op hun verzoek, en met goedkeuring van het Engelsche bestuur, in onzen dienst

¹ Lange, in zijn werk „Het Nederlandsch Oost-Indisch leger ter Westkust van Sumatra“, was alzoo te dezen opzichte niet juist ingelicht (Eerste Deel, blz. 2, noot).

over. In het geheel hadden de Nederlanders alzoo te beschikken over 238 man, waarvan al spoedig detachementen van 6 man naar Poeloe Tjinko en naar Ajer Hadji werden gezonden. Den 24ⁿ Juli werd voorts te Priaman eene bezetting gelegd van 1 onderofficier en 12 man.

Ajer Bangies bleef door de Engelschen bezet, vermits deze plaats vroeger vrijwillig door ons verlaten was en wij daarop alzoo, volgens de meening van den Engelschen resident te Natal — in deze opvatting door Raffles gesteund — geenerlei recht meer konden doen gelden. Van onze zijde werd hiertegen aangevoerd (resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 3 October 1820 n°. 28) „dat uit de retroacta duidelijk blijkt dat te Ajer Bangies tot 1793 eene geringe bezetting vanwege de Nederlandsche Oost-Indische Compagnie aanwezig was, terwijl, bij de intrekking dier bezetting tot versterking van het garnizoen te Padang, de Hollandsche vlag aan de hoofden is overgegeven om die te bewaren, in welken staat de Engelschen de zaken hebben gevonden.”

Over dit punt werd, zoowel tusschen de Nederlandsche en Britsche regeeringen, als tusschen de Gouverneurs-Generaal in Indië van beide natiën (Lord Hastings en Baron van der Capellen) en tusschen Raffles en du Puy, eene langdurige correspondentie gevoerd.

Raffles schreef, den 28ⁿ Juni 1820, aan du Puy dat „tengevolge van het lang uitblijven van bevelen van zijn opperbestuur omtrent de door het Nederlandsch Gouvernement gereclameerde voormalige onderhoorigheid van Padang genaamd Ajer Bangies, en om een blijk te geven van zijnen eerbied voor het Nederlandsch Gouvernement, hij besloten had dien post te doen ontruimen, in de hoop dat dit Gouvernement daarvan, in afwachting van de beslissing der hoogere machten, geen bezit zoude nemen, zullende hij anderszins daartegen protesteeren.”

Du Puy besloot echter, blijkens zijn schrijven van 7 Augustus 1820, tot de inbezitneming der plaats over te gaan, en zulks werd bij de boven aangehaalde resolutie van 3 Oct. 1820 n°. 28 goedgekeurd, o. a. op grond van de overweging „dat, wat ook de eindbeslissing moge wezen, het voor de volgende bezitters slechts nuttig kan zijn dat er een regelmatig Europeesch bestuur gevestigd blijve.”

Er werd alzoo eene commissie van Padang naar Ajer Bangies gezonden; doch deze keerde onverrichterzake terug, daar zij de plaats nog door de Engelschen bezet vond en de Engelsche resident van Natal verklaarde, niets van den last tot ontruiming te

weten (resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 17 October 1820 n°. 34).

De zaak bleef nu voorloopig in *statu quo*, ofschoon zij steeds het onderwerp van correspondentie bleef uitmaken. Zoo vinden wij in de resolutie van den Gouverneur-Generaal van 17 Augustus 1821 n°. 1 aangeteekend dat deze „uit een particulieren brief van Lord Hastings dd. 10 Maart jl. reeds voor lang heeft te gemoet gezien eene mededeeling over dat punt van het Britsche Opperbestuur, hetwelk de handelingen van den heer Raffles in deze schijnt te misprijzen.”

De quaestie van Ajer Bangies werd sedert door de Gouvernemen ten in Europa behandeld, en vond eerst hare oplossing bij het Londen- sche tractaat van 1824.

Wel had Raffles (volgens den brief van den Padangschen resident en mil. commandant van 6 Nov. 1823 n°. 257) intusschen nog- maals de belofte gevraagd „om geen bezit te nemen van het fort Ajer Bangies hangende de beslissing der hoogere autoriteiten, ingeval hij het Britsche etablissement aldaar intrekt”, doch de resident — Raaff — antwoordde hem, tot zoodanige verbintenis niet bevoegd te zijn, ofschoon Raaff te gelijkertijd aan de Indische Regeering schreef, dat, „zoolang de Padries zich in de nabijheid van Ajer Bangies bevinden, eene vestiging van het gezag aldaar in de tegenwoordige om- standigheden eerder nadeelig dan wenschelijk” voor ons zou zijn. (Reso- lutie van den Gouv.-Generaal in Rade van 24 Februari 1824 n°. 19.)

Nadat, bij art. 9 van het Londensch tractaat was bepaald dat de factorij van fort Marlborough en al de bezittingen van Groot- Brittannië op het eiland Sumatra werden afgestaan aan den Koning der Nederlanden, volgde eindelijk, in 1825, toen de kolonel H. J. J. L. de Stuers resident en militaire commandant ter Westkust van Sumatra was, de overgave van Natal, met zijne onderhoorigheden Tapanoeli en Ajer Bangies, aan het Nederlandsch gezag; de over- neming van laatstgenoemde plaats had den 19ⁿ Juni 1825 plaats (resolutie van den Gouv.-Gen. in Rade van 1 Nov. 1825 n°. 10), en de majoor Rothmalder werd met het civiel en militair gezag over Natal en Onderhoorigheden belast.¹

¹ Het is inderdaad bevreemdend, dat de generaal de Stuers in zijn reeds aan- gehaald werk (blz. 41 en 77 van het Eerste Deel) het doet voorkomen alsof wij reeds kort na Mei 1819, en in ieder geval reeds in 1823 „eenen geïsoleerden post, noordwaarts aan het strand, te Ajer Bangies” hadden.

Het is hier wellicht de plaats, nog mede te deelen dat in September 1819, „het onder Padang ressorteerende eiland Poeloe Batoe“ in bezit werd genomen, en wel „op grond van den aanzienlijken handel, in vroeger tijden met dat eiland gedreven en sedert naar Bengkoelen, Atjeh en Poeloe Pinang verlegd (resolutie van den Gouv.-Gen. van 9 Augs. 1820 n°. 13). Nader berichtte de resident (20 April 1822 n°. 104) dat hij niet met zekerheid kon opgeven, of de Batoe-eilanden al dan niet onmiddellijk onder het vroeger Hollandsche bestuur hebben behoord. Het voornaamste voortbrengsel bestond uit klapperolie, hier in groote hoeveelheden aangemaakt; volgens de door den resident ingewonnen informatiën zouden deze eilanden, eenmaal tot eenen staat van orde gebracht, in het vervolg wellicht eene niet geheel onaanzienlijke bezitting kunnen uitmaken. De resident had er daarom een posthouder geplaatst. De 4 Bengaalsche soldaten, die hier sedert September 1819 verblijf hielden, zouden door Madoereesche of inlandsche militairen vervangen worden (Resolutie van den Gouv.-Generaal van 18 Sept. 1822 n°. 7).

Eerst in 1825, na het Londensch tractaat, schijnt men zich, zooals beneden blijken zal, aan de overige eilanden ten westen van Sumatra gelegen te hebben laten liggen.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Du Puy treedt als resident te Padang op, onder hoogst moeilijke omstandigheden. — Zoutmonopolie en opiumpacht ingevoerd. — Voorloopige vergunning aan de ambtenaren om handel te drijven. — De haven van Padang voor vreemde schepen opengesteld. — Maatregelen, in het belang der politie genomen. — Voorschriften der Regeering omtrent acten van verband en contracten met de landschappen langs de kust en binnen'slands. — Verwikkelingen met de VII kota's. — Du Puy verzoekt machtiging tot bezetting van Semawang; weigering der Regeering. — Onze verhouding tegenover de Toewankoe's van Soeroasso. — Nader betoog van du Puy van de noodzakelijkheid om Semawang te bezetten. — Machtiging der Regeering om daartoe over te gaan, nadat een contract met de binnenlandsche hoofden zal zijn gesloten.

Overeenkomst met eenige hoofden, waarbij zij het Menangkabausche Rijk afstaan. — Semawang bezet. — De militaire commandant uitgenoodigd om de toetreding tot ons gezag van de nabij Semawang gelegen kampongs "met den sterken arm" te doen bewerkstelligen. — De Regeering heeft bezwaar tegen de overeenkomst en keurt de offensieve operatiën af. — Soelit Ajer veroverd. — Verwachtingen van den militairen commandant.

Du Puy betoogt de noodzakelijkheid van verdere militaire maatregelen. — Aarzeling der Regeering. — Aanval van de Padries op den post te Semawang. — De Regeering besluit den luitenant-kolonel Raaff met "eene genoegzame militaire macht" naar Padang te zenden.

Du Puy vond zich, in Mei 1819 als resident van Padang optredende, in hoogst moeilijke omstandigheden geplaatst. De eerbied voor het gezag was grootendeels verdwenen en buiten de door ons bezette plaatsen — Padang, Priaman, Ajer Hadji en Poeloe Tjinko — had het bestuur niet den minsten invloed. Van de archieven der Compagnie was bijna niets meer te vinden, en de Indische Regeering moest hare inlichtingen uitsluitend inwinnen bij den Raad van Indië Chassé, die, vijf en twintig jaar geleden (1792—1794) opperkoopman te Padang was geweest.¹

Neemt men daarbij in aanmerking, dat du Puy al spoedig beoefenis kreeg met de vroeger onbekende binnenlanden, dan is het duidelijk, dat, zoowel bij hem en zijne opvolgers als bij de Indische regeering, misgrepen niet altijd te vermijden waren. Men miste vol-

¹ Petrus Theodorus Chassé, van 1826 tot 1829 luitenant-gouverneur-generaal, was een broeder van den bekenden generaal Chassé.

doende oordeelkundige kennis der geschiedenis onzer vroegere vestiging; men had te beschikken over geringe hulpmiddelen; men had te doen met eene bevolking, die zich nooit uit vrijen wil als onderdaan beschouwd had, en gewoon was in volkomen onafhankelijkheid van Europeesch gezag te leven; men kende hare zeden en gewoonten niet naar behooren. Dit alles in aanmerking nemende, kan de onpartijdige beoordeelaar en aan het Bestuur te Padang en aan de Hooge Regeering den lof niet onthouden, ernstig naar de vestiging van een goed bestuur te hebben gestreefd en, in vele opzichten, met goed gevolg werkzaam te zijn geweest.

Een der eerste maatregelen moest wel zijn de zorg voor de belangen der schatkist. De inkomende en uitgaande rechten, zooals zij tijdens het Britsche tusschenbestuur bestonden, bleven gehandhaafd; verder werd, in September 1819, het zoutmonopolie ingevoerd en traden met Januari 1820 „de nieuwe bepalingen op de amfioenpacht in de bovenlanden“ in werking (resolutie van den Gouv.-Gen. van 6 Sept. 1819 n° 3 en 2 October 1820 n° 15). Intusschen werd, bij art. 6 van de resolutie van 4 October 1819 n° 3, aan den resident opgedragen te onderzoeken „of, en zoo ja welke, belastingen te Padang en Onderhoorigheden zouden kunnen worden geheven zonder drukking van de ingezetenen.“ Aan deze opdracht schijnt echter geen gevolg te zijn gegeven totdat, zooals beneden blijken zal, de quaestie van scheepvaart, handel, belastingen enz. ter westkust van Sumatra in 1822 in het bijzonder ter sprake kwam.

Uit overweging, dat de handel te Padang overigens geheel in handen van Engelsche kooplieden was, stond de Indische Regeering, bij resolutie van den Gouv.-Gen. in Rade van 5 December 1820 n° 21, provisioneel toe dat de ambtenaren aldaar, met uitzondering alleen van den ontvanger der inkomende en uitgaande rechten, op de van ouds gebruikelijke wijze voortgingen met het drijven van handel. Men achtte dit voorshands het eenige middel om vreemden invloed te weren.

Op advies van Chassé werd, al zeer spoedig nadat Padang weder onder het Nederlandsch gezag was gesteld, de haven aldaar „voor Amerikaansche en andere vreemde schepen“ geopend en het deswege tijdens de Britsche regeering bestaande verbod opgeheven (Publicatie van 6 September 1819). Verder werd echter, tot 1822, niets verricht om den handel te bevorderen en daarmede de thans besproken landstreek tot ontwikkeling te brengen.

In het belang der goede orde ter hoofdplaats richtte du Puy eene „burgerwacht“ op, bestaande uit: 2 sergeanten à f 24, 4 korporaa's

à f 16 en 12 gemeenen à f 12 's maands, benevens eenige Niassers (1 mandoer à f 12 en '16 oppassers à f 9 's maands); deze regeling werd bij resolutie van den Gouv.-Generaal van 23 Sept. 1820 n° 6 goedgekeurd.

Zooals bekend is, had de Oost-Indische Compagnie in de 17e en 18e eeuw veelvuldig contracten aangegaan met de langs de kust gelegen landschappen, waarbij zij de bevolking zooveel mogelijk haar monopoliestelsel opdrong en daarentegen de verplichting op zich nam, deze aan de zeezijde tegen hare vijanden te beschermen. Bij geene dier contracten werden de Sumatranen als onderdanen der Compagnie, doch veeleer als bondgenooten beschouwd.

Aan deze contracten wijdde du Puy in 1820 zijne aandacht. Vele daarvan waren niet meer in de archieven aanwezig, alle waren in grootere of mindere mate verouderd. Du Puy wenschte die contracten te vernieuwen, doch vroeg deswege, bij missive van den 17^{en} Augustus 1820, de bevelen der Hooge Regeering.

Om den geest der toenmalige regeering te doen kennen is het niet zonder belang te weten, welke beslissing door haar, op advies van de Raden van Indië Chassé en Mr. H. W. Muntinghe, bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 3 Januari 1821 n° 20, genomen werd.

In de eerste plaats werd den resident medegedeeld „dat het Gouvernement het voor alleszins nuttig houdt, de regenten en hoofden op de Westkust van Sumatra op nieuw te voorzien van documenten, waarin hunne verplichtingen en gehoudenissen zijn omschreven, doch dat het voorkomt dat het doelmatiger zal zijn, dezen maatregel ten aanzien van de strandregenten daar te stellen bij wijze van *voorschrift* of *acte van verband*, en het aangaan van *contracten* te bepalen tot die weinige meer binnenlands gelegen districten, waarvan de bewoners in eenen minderen graad geacht kunnen worden onderdanen van het Gouvernement te zijn.”

Verder werd hem te kennen gegeven, dat die voorschriften of overeenkomsten — behoudens de noodige plaatselijke wijzigingen — de volgende „hoofdtrekken” behoorden te bevatten:

„a. De cultures en handel zijn, tegen betaling der reeds ingevoerde of nader in te voeren belastingen, geheel vrij, behoudens de reeds bestaande en hieronder nader te noemen restrictiën. Het Gouvernement verlangt geene leverantiën van producten hoegenaamd, en laat aan de planters de vrije beschikking over de vruchten hunner nijverheid;

„b. Tot welzijn der bevolking zullen de hoofden haar zooveel mogelijk aansporen tot het uitbreiden der koffiecultuur en vooral om die cultuur geregeld en met zorg te oefenen“, enz. ¹;

„c. Aan de hoofden zal worden betaald eene premie, van een kwart gulden vóór elken pikol koffie, uit hunne districten afgevoerd;

„d. Bij de verkiezing van nieuwe hoofden zal bijzonderlijk ook gelet worden op den minderen of meerderen graad van ijver, waarmede de sollicitanten de koffiecultuur hebben behartigd ²;

„e. De hoofden zullen zorgen dat al het product ter markt gebracht worde te Padang, en zullen aantekening houden van het getal koffieboomen in elk district;

„f. De hoofden zullen alle schadelijke personen, bijzonderlijk vreemdelingen, uit hunne districten weren;

„g. Zij zullen op den smokkelhandel letten en, in het algemeen, de richtige uitvoering der bestaande bepalingen, zoo omtrent de scheepspassen als anderszins, nagaan en handhaven;

„h. De hoofden zullen bij requisitiën, zoo van volk als anderszins voor 's Gouvernements dienst, daaraan met spoed voldoen;

„i. De hoofden zullen geene tollën heffen van den handel;

„k. Onderlinge twisten zullen niet met de wapenen mogen beslist worden, maar ter afdoening worden overgegeven aan den resident;

„l. De hoofden (die zulks aangaat) zullen zich op nieuw verbinden tot de schikkingen, in den jare 1820 omtrent de amfioenpacht gemaakt, tegen het genot van de daarbij aan hen toegewezen uitkeeringen in geld;

„m. De hoofden zullen de gemaakte bepalingen omtrent den alleenhandel in zout met ijver helpen handhaven.“

Eindelijk werd de resident bij deze gelegenheid aangeschreven „na nader en *omzichtig* onderzoek te dienen van consideratiën en advies over het invoeren van eene grondbelasting, speciaal op de koffietuinen, hetzij nu dadelijk, dan wel in den vervolge.“

In hoever aan deze regeeringsvoorschriften gevolg gegeven is, blijkt niet; de quaestie der belastingen werd later afzonderlijk behandeld, maar in de archieven over het thans besproken tijdperk hebben wij geenerlei nieuwe, met de verschillende landschappen gesloten contracten gevonden. Vermoedelijk bestaan zij ook niet,

¹ Hier volgden nog enkele aanwijzingen omtrent het planten van schaduwboomen en de plantwijde der koffieheesters.

² Uit deze § blijkt wel de weinige bekendheid der Indische Regeering destijds met de volksinstellingen op Sumatra's Westkust!

vermits onze verhouding tot de bevolking al spoedig belangrijke wijziging onderging.

In den eersten tijd van onze vestiging te Padang bleef het vrij rustig. Alleen had men tegen het einde des jaars eenige verwikkelingen met het volk der VII kota's, dat „eenen inval op Gouvernements grondgebied gewaagd” en „de kampong Priaman verbrand” had (resolutie van den Gouverneur-Generaal van 9 Maart 1820 n° 8). Ter bestraffing werden „eenige militaire operatiën door het garnizoen van Padang uitgevoerd”; in Februari 1820 waren alle aanhangige geschillen daarop met onderling overleg uit den weg geruimd.¹

Inmiddels was reeds herhaaldelijk bij du Puy aangedrongen op de bezetting van Semawang en verdere bemoeiingen met de Padangsche Bovenlanden. Wij zullen thans mededeelen, wat dienaangaande uit de officieele stukken kon worden verzameld.

Betrekkelijk weinige dagen nadat Padang door ons in bezit was genomen — bij missives van 15 Juni 1819 n°s 27 en 28 — deelde du Puy aan de Indische Regeering mede, dat de post te Semawang met het vertrek der Engelschen verlaten was; dat het bestaan van eene secte, genaamd Padries of priesters, welke zich in de binnenlanden van Menangkabau had opgeworpen, de herstelling van dien post deed verlangen, en dat hij derhalve voorstelde een honderdtal Boegineezen aan te werven.

Zooals te begrijpen is, was de Regeering op deze vrij oppervlakkige mededeelingen weinig genegen aan het voorstel gevolg te geven. Op advies van den commandant der troepen en van den Raad van Indië Chassé werd bij resolutie van den Gouverneur-Generaal van 6 November 1819 n° 13 — uit welke resolutie wij ook den inhoud van 's residents voorstellen kennen — geantwoord, dat eene verdeling der te Padang beschikbare macht ongeraden was; dat de Regeering het op nieuw bezetten van den post te Semawang, evenals het versterken van het garnizoen te Padang, vooreerst onnoodig achtte; dat dit garnizoen dan ook vooreerst niet zou worden vermeerderd; dat het nut niet werd ingezien om hetzij het oude fort aldaar, hetzij den verlaten post te Semawang te herstellen, en dat integendeel onze

¹ De voorstelling van de Stuers (I. bl. 44), als zou van onze zijde door het vernielen van zoutpannen de eerste aanleiding tot de onlusten gegeven zijn, wordt door de officieele stukken niet bevestigd; waarschijnlijker komt ons de meening van Francis (t. a. p. III bl. 157) voor, dat de VII Kota's den staat van onrust, door hen onder het vorig bestuur veroorzaakt, schenen te willen verlengen. Het verhaal van de Stuers is overigens, uit een chronologisch oogpunt, stellig onjuist.

macht te Padang vereenigd moest blijven „om er bij onverhoopte gebeurtenissen het meeste nut van te trekken.“ Den resident werd aangeraden, ter betere verdediging van Padang geschut op den Apenberg te doen plaatsen.

Dit is alles wat wij van het destijds verhandelde weten. Geheel duidelijk is de beslissing der Regeering niet; naar het ons voorkomt schijnt er uit te blijken, dat du Puy op de bezetting van Semawang vooral heeft aangedrongen om Padang beter tegen een mogelijken aanval van de Padries te beveiligen.

Bij brief van den 16ⁿ September 1819 n° 61 deelde de resident aan de Regeering mede dat de beide Toewankoes van Soeroasso, na (tijdens het bestuur der Engelschen) door den luitenant-gouverneur Raffles naar Bengkoelen te zijn opgeroepen, thans „zonder eenig bericht van daar“ waren teruggekeerd. Zij waren door het Engelsche Gouvernement als vertegenwoordigers van het Menangkabausche Hof erkend, en genoten als zoodanig een maandelijksch inkomen van f 100 en f 20. De resident, eene verandering ten deze niet geraden oordeelende, had de bestaande regeling voorloopig bestendigd en vroeg daarop goedkeuring.

De Regeering overwoog (resolutie van den Gouv.-Gen. van 9 Augustus 1820 n° 17) dat deze vertegenwoordigers van het Menangkabausche Hof voor het tegenwoordige van geene noodzakelijkheid waren, doch van hen, bij eene eventueele bezetting van Menangkabau een nuttig gebruik zou kunnen worden gemaakt; en zij stond derhalve den oudste eene toelage van f 50, den jongste der beide broeders eene van f 10 per maand toe.

Bij missive van 11 Augustus 1820 kwam du Puy, ter bespreking van verschillende dienstaangelegenheden tijdelijk te Batavia aanwezig, op de quaestie der bezetting van Semawang terug.

Hij deelde den Gouverneur-Generaal mede, dat hij de resolutie van 6 November 1819 n° 13 pas in April 1820 ontvangen had (de gemeenschap van Batavia met de Buitenbezittingen was destijds over het algemeen nog hoogst gebrekkig!). Hij had intusschen de bij herhaling gedane aanzoeken der Menangkabausche districten, om door het Gouvernement tegen de aanvallen der Padries te worden beveiligd, steeds op eene ontwijkende wijze beantwoord, doch tevens de hoop levendig gehouden dat hun verzoek zoude worden ingewilligd.

Zelfs na ontvangst van bedoelde resolutie had hij „zwarigheid gezien om die hoop geheel uit te dooven, eensdeels omdat hij voor zich-zelfen de vervulling dier hoop als nuttig voor onze eigene be-

langen beschouwde, en anderdeels, omdat die verzoeken om bescherming met zooveel aandrang werden gedaan dat de vrees bij hem ontstond dat, zoo het Nederlandsch Gouvernement zijne hulp aan de Menangkabausche hoofden weigerde, zij die hulp elders ¹ zouden gaan zoeken."

Na "nauwkeurig en bedaardelijk" te hebben "overwogen, welke redenen vóór het aanknoopen van nauwere relatiën met het rijk van Menangkabau pleiten", had du Puy zich "overtuigd dat die nauwere betrekkingen zeer nuttig voor Padang zouden zijn:

"a. omdat de staat van verwarring, waarin de invallen en rooverijen der Padries de binnenlanden gebracht hebben, landbouw en handel grootendeels hebben doen stilstaan, waaruit een middellijk nadeel voor de inkomende en uitgaande rechten van Padang is voortgevloeid, hetwelk door het herstellen der rust wederom zal verdwijnen;

"b. omdat die maatregel zal strekken om de zich meer en meer uitbreidende en reeds tot het Gouvernements-grondgebied doorgedrongen heerschappij der Padries te stuiten en (deze) waarschijnlijk van de Nederlandsche bezittingen te verwijderen;

"c. omdat het Gouvernement daardoor deszelfs gebied met een uitgestrekt, volkrijk en vruchtbaar gewest zal zien vermeerderd."

De resident deelde verder mede dat "geen gunstiger tijdstip om tot dezen stap over te gaan dan het tegenwoordige kon worden gekozen, dewijl de inwoners, hoewel gedeeltelijk voor de overmacht der Padries gebukt en hunne dweepachtige leerstellingen omhelsd hebbende, echter alleen naar de toezegging van de hulp van het Gouvernement wachten om de Padries met ernst te keer te gaan." Om "van dat alles betere informatie te bekomen", had hij eene commissie ² naar de Bovenlanden gezonden "ten einde de ware gezindheid van het volk en de hoofden, en den geheelen staat van zaken in de Menangkabausche districten te onderzoeken, welke commissie hem, korte dagen vóór zijne afreize van Padang, een door de Menangkabausche hoofden mede onderteekenden brief heeft ge-

¹ Met dit "elders" wordt natuurlijk bedoeld "bij onze (toenmalige) naburen, de Engelschen te Bengkoelen of Natal". Bij de bekende gezindheid van Raffles was de hier uitgesproken vrees zeker niet geheel ongegrond.

² Volgens Francis, III blz. 158, werden 12 inlandsche soldaten "ter begeleiding van de beide broeders Toewankoe Soeroasso" naar Semawang gezonden. Ook volgens de Stuers (I blz. 49) zou bovenbedoelde commissie uit deze personen bestaan hebben. De opvatting van Lange (I bl. 22), dat een detachement van 12 man naar Semawang werd gezonden "om daar post te vatten" is ongetwijfeld minder juist.

schreven, houdende *dat zij allen gezind waren hunne landen, evenals reeds aan de stranden plaats vond, aan het Gouvernement af te staan, mits zij door dit Gouvernement tegen de Padries werden ondersteund en beschermd.*"

Op alle deze gronden gaf de resident aan de Regeering in overweging „hem te machtigen tot het aangaan eener verbintenis met de binnenlandsche hoofden, waarvan de basis zal zijn de afstand hunner landen aan het Gouvernement, en voorts het plaatsen van eenen militairen post, hetzij te Semawang of elders, ter sterkte van 100 manschappen met een paar veldstukken, waarbij een Europeesch ambtenaar als adsistent-resident zoude behooren te worden gevoegd."

Bij de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 11 September 1820, n° 23, waarbij de inhoud van 's residents brief op de bovenvermelde wijze wordt samengevat, wordt overwogen dat, voor zoover de Regeering, zonder eene nauwkeurige kennis van de tegenwoordige plaatselijke omstandigheden te bezitten, over het gedane voorstel kon oordeelen, dit op goede en aannemelijke gronden scheen te berusten en dat, in het onderwerpelijk geval, de beveiliging van de belangrijke bezitting van Padang scheen te vorderen dat het Gouvernement de bedenkingen ter zijde stelde welke, in het algemeen, de uitbreiding onzer buiten-établissements afraden.

De resident werd derhalve gemachtigd om, „indien bij zijne terugkomst te Padang zich geene redenen ter contrarie voordoen, contracten te sluiten met de hoofden der bovenlandsche districten, waarvan de basis zoude zijn eene onbepaalde overgifte hunner landen aan, en de inbezitneming daarvan door- het Gouvernement, en voorts het plaatsen van eene militaire bezetting, hetzij te Semawang of elders, van een honderdtal manschappen met een paar veldstukjes, om de ingezetenen tegen de Padries te beschermen en de rust in de bovenlanden te herstellen."

In verband hiermede werd de commandant der troepen bij resolutie van den Gouverneur-Generaal van 23 September 1820 n° 4 gemachtigd, het garnizoen van Padang met 80 inlandsche infanteristen, 20 inlandsche artilleristen en „een genoegzaam aantal officieren" te versterken, ten einde den militairen commandant te Padang in staat te stellen om, „ingeval de gelaste sluiting van contracten met de binnenlandsche hoofden mocht tot stand komen", op uitnoodiging van den resident eene bezetting naar Semawang „of op zoodanige andere plaats als de resident zoude aanwijzen" te zenden.

Het duurde niet lang of deze ambtenaar achtte zich verplicht, van de

hem verleende machtiging gebruik te maken. Kort na zijne terugkomst van Batavia (en na de aankomst te Padang van de bovenbedoelde versterking der militaire macht) kwamen „de bovenlandsche hoofden“ op nieuw en met aandrang verzoeken „om tegen de meer en meer aangroeiende macht der Padries te worden beschermd“. Met „eenige daartoe expresselijk afgekomen hoofden“, waaronder zekere Toewankoe Alam Begagar Shah van Pagerroejoeng, een afstammeling van den alzoo genoemden tak van het voormalig vorstelijk huis van Menangkabau ¹ werd, den 10ⁿ Februari 1821, de overeenkomst gesloten, waarvan de Nederlandsche vertaling hier volgt.

Contract, gesloten tusschen den resident van Padang, James du Puy, voor en van wege de Hooge Regeering van Ned.-Indië, als daartoe behoorlijk door dezelve geautoriseerd ter eenre, en

de daartoe speciaal afgevaardigde hoofden der landen van het gewezen Rijk van Menangkabau, als behoorlijk geautoriseerd door de gezamenlijke hoofden der genoemde landen, ter andere zijde.

Art. 1.

Voormelde hoofden doen bij deze formeelen afstand en onbepaalde overgifte van de landen van Pagarroejoeng, Soengei Tarab en Soeroasso, benevens de overige landen van het Rijk van Menangkabau, aan het Nederlandsch Gouvernement in Oost-Indië.

Art. 2.

Voormelde hoofden beloven plechtiglijk, zoo voor hen-zelfen als voor hunne onderdanen en dier nakomelingen, om alle bevelen van het Gouvernement stiptelijk te zullen gehoorzamen, zonder eenige uitzondering, en zich nimmer daartegen te verzetten.

Art. 3.

Van de zijde van het Gouvernement belooft de resident om een militair detachement, sterk 100 man, gevoerd door Europeesche officieren met 2 veldstukken te zullen zenden om de afgestane landen in bezit te nemen en post te vatten te Semawang, ter bescherming van de ingezetenen dier landen tegen de zoogenaamde Padries, deze te verdrijven en de rust in de binnenlanden te herstellen.

Art. 4.

Voormelde hoofden nemen aan, het benoodigd getal manschappen

¹ Deze Toewankoe Alam Begagar Shah was zusterskind, en dus, volgens de landsinstellingen, de wettige opvolger van den bovengenoemden Radja Moening. Hij is later regent van Tanah Datar geweest.

tot koelies te zullen leveren en voor de voeding van deze naar behooren te zullen zorgen.

Art. 5.

De aloude gewoonten en gebruiken van het land en de betrekkingen, tusschen de hoofden en hunne ondergeschikten wederzijds bestaande, zullen volkomen stand blijven houden en geenszins worden overtreden voor zoover zij niet tegenstrijdig zijn met bovenstaande bepalingen.

Art. 6.

Aldus gecontracteerd, op den Koran plechtiglijk beëdigd en ten bewijze van echtheid onderteekend door voormelde hoofden, zoo voor henzelfen als hunne nakomelingen in de vergaderzaal te Padang, in tegenwoordigheid van den Toewankoe Panglima Soetan Radja Mansoer Alam Shah, den Toewankoe Bandaro Radja Djohan en de gezamenlijke penghoeloes van Padang, zoomede de hoofden der kooplieden uit de, in deze gemelde, landen afkomstig en te Padang nedergezet, op Zaterdag den tienden Februari achttien honderd een en twintig, of, volgens de Maleische tijdrekening den 8ⁿ dag van de maand Djoemadilawal in den jare Twaalf honderd zes en dertig van de Hegira, zijnde van dit contract drie gelijkluidende afschriften gemaakt, waarvan een zal worden verzonden naar Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal te Batavia, een zal verblijven bij den resident van Padang en een bij de Toewan Gadies van Soeroasso.

J. DU PUY.

Als getuige:

TOEWANKOE PANGLIMA SOETAN RADJA
MANSOER ALAM SHAH.

Hier volgden de handteekeningen van:

Daulat Jang di pertoevan Soetan Alam Bagagar van Pagarroejoeng.

Jang dipertoevan Radja Tangsier Alam van Soeroasso.

Jang dipertoevan Soetan Krajahan Alam van Soeroasso.

Datoe Basoeko en Datoe Moedo,

voor zich en de overige 12 panghoeloes van Batipoe.

Datoe Satoe en Datoe Palindie,

voor zich en de overige 6 panghoeloes van Singkaraq.

Datoe Radja Nanda en Datoe Radja Bagagar,
 voor zich en de overige 8 panghoeloes van Saningbakar.
 Datoe Radja Nansattie,
 voor zich en de overige 5 panghoeloes van Boenga Tandjong,
 Datoe Gadang Maharadja Lella,
 voor zich en de overige 5 panghoeloes van Pitalah.
 Datoe Satie,
 voor zich en de overige 6 panghoeloes van Tandjong Beroelaq.
 Datoe Radja Boehet,
 voor zich en de overige 4 panghoeloes van Goenoeng Radja.
 Datoe Panghoeloe Besar,
 voor zich en de overige 4 panghoeloes van Batoe Sangkar.
 Datoe Maharadja Lella,
 voor zich en de overige 6 panghoeloes van Soempoer.
 Datoe Sarree Padda,
 voor zich en de overige 6 panghoeloes van Melala.
 Datoe Nakodah Intan en Datoe Padoeka,
 voor zich en de overige 40 panghoeloes van Sembilan Kota.
 Datoe Mangoen jang Toewah en Datoe Bandara Moeda,
 voor zich en de overige 6 panghoeloes van Semawang.
 Ter ordonnantie van den resident,
De adsistent-resident en secretaris,
 A. F. VAN DEN BERG.

Na het sluiten van dit contract werd de post van Semawang al spoedig — den 28ⁿ Februari — ¹ door een detachement van 100 man en twee veldstukken bezet.

De hoofden der afgestane districten deden onmiddellijk aanzoek „om de naastbijgelegen dorpen der Padries te gaan overvallen en verbranden“; doch de resident achtte het doelmatiger, die dorpen „zoo mogelijk door zachte middelen onder 's Gouvernements gezag te brengen.“ Tot dat einde liet hij „een aantal brieven“ zenden „aan de hoofden van zoodanige nabijgelegen dorpen, die zich reeds aan de Padries hadden onderworpen“ (missive van den Resident van 29 Maart 1821, n° 45).

Den 27ⁿ April moest de resident echter berichten, dat „de zachte maatregelen, door hem in het werk gesteld om 's Gouvernements gezag in de nabij Semawang gelegen dorpen te doen erkennen, vruch-

¹ Lange (I bl. 23) noemt abusievelijk 18 Februari als de dag der bezetting van Semawang.

teloos waren geweest" (missive n° 69); te vergeefs had de commandant van Semawang o. a. pogingen gedaan om des residents proclamatiën te Pagarroeoeng, Soeroasso en Soengei Tarab te doen aannemen. Mitsdien was de resident met den militairen commandant te Padang, kapitein L. Goffinet, overeengekomen, de toetreding tot ons gezag "door den sterken arm te doen bewerkstelligen, ten welken einde gemeld officier in persoon naar Semawang vertrokken is."

De Indische Regeering overwoog, na ontvangst van deze berichten, dat de resident den last, vervat in de resolutie van 11 September 1820, scheen te hebben overschreden: "eensdeels door te bedingen den afstand van al de landen van het Rijk van Menangkabau, anderdeels door tot het contract toe te laten voortvluchtige hoofden, die niet in het gezag waren over de landen, voor den afstand waarvan zij hebben gecontracteerd." Het gevolg daarvan was dan ook geweest, dat dadelijk tot militaire operatiën moest worden overgegaan om het Gouvernement in het bezit te stellen van hetgeen ons bij contract was afgestaan; tot operatiën, die, "op zich zelve strijdig met de bedoelingen van het Gouvernement, hetwelk in deze wel beschermer, maar geen aanvaller wezen wil, ook buitendien bedenkelijk zijn met betrekking tot de veiligheid van een zoo gering en verwijderd detachement als dat, hetwelk te Semawang was gestationeerd."

Mitsdien werd bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 1 Juni 1821 n° 22 besloten, den resident omtrent een en ander nadere inlichtingen te vragen en hem "te gelasten zooveel mogelijk alle offensieve operatiën in de omstreken van Semawang zorgvuldig te vermijden; zoowel omdat zij aan onze vestiging aldaar een geheel ander aanzien geven dan bij de resolutie van 11 Sept. 1820 n° 23 was bedoeld, als omdat het Gouvernement ze beschouwt als gevaarlijk voor de veiligheid van het zwakke detachement, te Semawang geplaatst."

In den brief, waarbij de resident bericht had gezonden van het sluiten der medegedeelde overeenkomst en van het zenden eener bezetting naar evengenoemde plaats, had hij tevens voorgesteld om "op het voetspoor der Engelschen" een civiel ambtenaar te Semawang te plaatsen. De Regeering machtigde hem om "als de omstandigheden dat noodig maken, het civiel gezag te Semawang onder nadere goedkeuring op te dragen aan een burgerlijk ambtenaar op een tractement van f 350 's maands, met aanbeveling, vooral te letten op het belang, om te Semawang te plaatsen een bedaard en bekwaam persoon, bekend met de taal en de gewoonten des lands, en geschikt om voorvallende geschillen met billijkheid te onderzoeken en te beslissen."

Aan deze machtiging is echter geen gevolg gegeven; mede „op het voetspoor der Engelschen“ is het bij het plan gebleven. Wellicht tengevolge der spoedig gevolgde vijandelijkheden, — misschien ook omdat men geen ambtenaar beschikbaar had, die aan de door de Regeering gestelde eischen voldeed. Uit de Regeeringsresolutie van 19 Februari 1822 n° 18 blijkt, dat de 1^e luitenant der artillerie Kluppel „tevens commissaris voor de burgerlijke zaken in de Padangsche Bovenlanden“ was.

Het contract van 10 Februari 1821 werd door du Puy nader verdedigd bij zijne missive van 17 Juli 1821 n° 127, waarvan de hoofdinhoud is opgenomen in de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 13 Oct. 1821 n° 25.

Hierin lezen wij o. a. dat de resident vermeend had, aan de bevoegdheid der onderteekenaars, om over den afstand van hunne districten te contracteeren, niet te mogen twijfelen, „te minder daar zij hierin waren voorgegaan en bevestigd door de vertegenwoordigers der vorige hoofdregenten“; dat, wat betreft de algemeene bewoordingen van het contract ten aanzien der afgestane landen, het eene volstrekte onmogelijkheid is geweest om elk klein district en dorp bij name te specificceeren, omdat dezelve niet eens bekend waren bij de hoofden die tot het maken der overeenkomst waren afgekomen“. En de resident was van oordeel dat men met niemand anders dan met deze hoofden had kunnen contracteeren, daar zij, ofschoon niet werkelijk in het gezag zijnde, evenwel de eenige zijn die recht op de regeering hebben, en zij bijgevolg ook buiten twijfel afstand konden doen.“

Hoe weinig men destijds nog van den toestand in de Padangsche Bovenlanden wist, blijkt uit de, in evengenoemde resolutie mede vermelde inlichtingen, door du Puy omtrent de Padries verstrekt: „voor tien jaren heeft een priester van Pasaman zich voorgegeven als een profeet of zendeling van den hemel, ter verbetering van de leer van Mohammed; deze heeft allengs aanhang verkregen, doch de regenten der Menangkabausche landen weigerden, zijne leer te volgen; deze zijn vermoord, oorlogen en onlusten zijn hierdoor ontstaan, die nog voortduren“.

De generaal de Kock, die den 12ⁿ April 1823 een algemeen „Rapport over de militaire verrichtingen in het Padangsche“ indiende, merkt op dat men slechts wist „dat in de Padangsche Bovenlanden een gedeelte der bevolking zich trachtte te onderscheiden, zoowel door het dragen van uiterlijke teekenen, als door het instellen van zekere

gewoonten en godsdienstige plechtigheden, waaraan het andere gedeelte zich niet wenschte te onderwerpen; en dat de hervormers, onder den naam van Padries bekend, zich bij voortduring van ongeoorloofde dwangmiddelen bedienden om hunne landgenooten tot hunne meening over te halen. Doch, wat nu wel de eigenlijke bedoeling dezer Padries mocht zijn, waarin hunne leerstellingen bestonden, uit wat oorzaak de groote afkeerigheid der Maleiers ¹ tegen hen geboren was, hoe zij meer bepaaldelijk omtrent het Nederlandsch gezag en hunne onderwerping aan hetzelfde dachten, — omtrent alle deze zaken bestond er ongelukkig, en bleef er bij voortduring eene onzekerheid bestaan die, uithoofde der groote zwaarigheid in de communicatiën dier landen en de moeielijkheid om met de belanghebbenden op de plaats zelve over hunne aangelegenheden te handelen en die naar behooren te onderzoeken, niet uit den weg konden geruimd worden.

Er was dus een „zeer verschoonbaar gebrek aan locale kennis“, zoodat fouten wel onvermijdelijk moesten wezen.

Zooals boven medegedeeld is, was kapitein Goffinet, volgens het rapport van den resident van 27 April 1821, naar Semawang vertrokken om de toetreding tot ons gezag van de naburige kampongs „met den sterken arm te doen bewerkstelligen“. Op uitnoodiging van den resident maakte hij „eene militaire beweging naar de kampong Soelit Ajer, op grond der betoonde onbereidwilligheid van de Padries om zich aan het Nederlandsch gezag te onderwerpen“.

„Deze verdienstelijke officier“ — zoo lezen wij verder in het bovenbedoeld algemeen verslag van den generaal de Kock — „raadpleegde bij deze gelegenheid alleenlijk zijn moed en ijver voor den dienst; hij tastte de kampong Soelit Ajer op den 28ⁿ 2 April aan, maar ondervond zulk een hardnekkigen tegenstand van de zijde der Padries, die buiten verwachting in dat dorp versterkt waren, dat het hem niet dan op den 30ⁿ daaraanvolgende mocht gelukken, die kampong te veroveren en dat wel niet zonder (aangezien zijne geringe macht) een vrij aanmerkelijk verlies te hebben ondergaan. Nogtans achtte die commandeerende officier den wederstand dien de Padries, met wie thans de oorlog begonnen was, in het vervolg zouden kunnen bieden, zoo weinig in staat om eenige bekommering te kunnen baren,

¹ Aldus worden in al de stukken, in navolging der inlanders, de tegenstanders der Padries genoemd, ofschoon deze laatste even goed Maleiers waren. Wij volgen eenvoudigheidshalve deze onderscheiding.

² Lange vermeldt abusiefelijk (I blz. 23) dat deze aanval den 25ⁿ April plaats had.

dat hij, in zijne rapporten van den 5ⁿ en 18ⁿ Mei 1821, over deze gebeurtenis sprekende, slechts eene versterking van 50 Europeesche soldaten verzocht, mitsgaders een houwtser van 6 duim, met welke vermeerdering van macht hij niet-alleen verzekerde in staat te zullen zijn alle de kampongs der Padries en voornamelijk ook Lintou te overweldigen — waar men volgens zekere berichten vooronderstellen moest dat de vijand zijne voornaamste sterkte had — maar ook tevens, in den tijd van twee maanden na de ontvangst der gevraagde versterking, vertrouwde in staat te zullen zijn, eene communicatie te bewerken tusschen Padang en het rijk van Djambi en wellicht in het vervolg langs dien weg met Palembang.

„De gevraagde versterking werd den commandant toegestaan, maar zijn aanval, zonder voorafgaande oorlogsverklaring, werd door de Regeering afgekeurd.”

In zijne missive van den 23ⁿ Mei 1821 n° 83 — verhandeld bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 29 Juni d. a. v. n° 31 — waarin de resident den uitslag van den aanval tegen de Padries nabij Semawang bericht, deelt hij aan de Regeering mede dat drie der vijandelijke dorpen zijn vernield en den Padries vier kleine kanonnen zijn ontnomen, terwijl het verlies aan onze zijde slechts gering was.

Welke drie dorpen — behalve Soelit Ajer — dat geweest zijn, is uit onze bronnen niet na te gaan. Opmerking verdient het voorstel van du Puy om „de Bengaleezen en Maleiers, te Padang in dienst genomen en waarvan weinig nut getrokken wordt, door betere manschappen te doen vervangen”; — een voorstel, waaraan overigens geen gevolg gegeven werd; de Regeering bepaalde zich voorloopig tot het completeeren der ter Sumatra's westkust gestationneerde compagnieën.

In zijne boven reeds gedeeltelijk besproken missive van den 17ⁿ Juli 1821 n° 127 kwam de resident terug op den hem door de Regeering bij resolutie van 1 Juni t. v. n° 22 gegeven last, om verdere offensieve operatiën te vermijden. Die last was door hem aan de betrokken autoriteiten overgebracht, doch hij was van gevoelen „dat strenge maatregelen noodig zijn om den voortgang der Padries te stuiten en de bezittingen van het Gouvernement zelf te beveiligen”; ter bevestiging van welke meening „hij zich beriep op het voorbeeld der Engelschen, die uit de kleine bezetting van Natal eene versterking van 60 Sipahi's naar de bovenlanden hebben gezonden”.

In een volgend schrijven (van 7 Augustus 1821 n° 165) berichtte

de resident, dat de stand van zaken zijns inziens gunstig was; de militaire commandant had hem te kennen gegeven dat een aanval op de Padries niet dan goede gevolgen zoude kunnen hebben, doch, in opvolging van de lastgeving der regeering, had hij zijne toestemming daartoe geweigerd.

Den 17ⁿ September (missive n° 173) kwam du Puy nog nader op de zaak terug: de Padries hadden op nieuw aanvallen gedaan op kampongs welke aan onze zijde stonden, en hij „gaf zijne beduchtheid te kennen voor nadeelige gevolgen, zoo niet offensief tegen hen werd geageerd.”

Ondanks al dezen aandrang aarzelde de Regeering blijkbaar nog: bij de resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 13 October 1821 n° 25 werd wel, op grond der berichten van Padang, de noodzakelijkheid geconstateerd om „spoedig eene versterking van manschappen en oorlogsbehoeften derwaarts te zenden, om bij voorkomende noodzakelijkheid tegen de Padries en hunnen aanhang gebruikt te worden”, maar tevens werd den resident van Padang opgedragen, zich „zonder uitstel ondubbelzinnig te verzekeren van den staat der binnenlanden, en wel bijzonderlijk, of de Padries zich wezenlijk daarvan en alzoo van het Rijk van Menangkabau hebben meester gemaakt en dat geheele Rijk onder hun bedwang hebben”; en voorts „ten nauwkeurigste op te geven welke voordeelen het Gouvernement kunnen toevloeien wanneer, ingeval de Padries wezenlijk het Rijk van Menangkabau overwonnen en onder hun bedwang hebben, deze van daar verdreven en dat Rijk vervolgens onder het Gouvernement wordt gebracht.”

Uit een en ander blijkt wel, hoe weinig de Indische Regeering nog van de zaken ter Westkust van Sumatra op de hoogte was!

Aan alle aarzeling kwam echter een einde toen, bij rapport van 30 September 1821, de tijding ontvangen werd „dat de Padries de stoutheid gehad hadden onze post te Semawang te attaqueeren, ofschoon zij met verlies teruggedreven werden.”¹

„Thans werd het” — zoo schreef de generaal de Kock in zijn boven reeds aangehaald verslag — „bij eene aandachtige overweging van al het gebeurde, de toenemende stoutheid der Padries betrachtende, die, steeds afkeerig van eene onderwerping aan het Nederlandsch gezag, niettegenstaande zij het misnoegen van hetzelfde reeds op eene min of meer krachtdadige wijze ondervonden hadden, voortgingen met zich

¹ Van de verdere gevechten, door Lange (I blz. 24) vermeld, vonden wij in de ter onzer beschikking staande bescheiden geen melding gemaakt; die gevechten waren trouwens van weinig belang.

openbaar te verzetten en niet schroomden daarbij de strafbaarste ongeregeldheden te plegen, tevens oorzaak zijnde van het kwijnen, ja bijna geheel stilstaan van den binnenlandschen handel, thans, zeg ik, scheen het bezwaarlijk, ja onmogelijk, zich langer met de tot dusverre ontvangen rapporten, als op den waren staat van zaken aldaar gegrond, te kunnen vereenigen, maar men scheen integendeel te moeten besluiten:

„1° dat de Padries resources bezaten, die door de Nederlandsche autoriteiten uit gebrek aan genoegzame locale kennis kwalijk beoordeeld werden, en

„2° dat het op den duur te vreezen was, dat de aanwezige Nederlandsche militaire macht in het Padangsche ontoereikend zou zijn om gewapenderhand het bij tractaat van 10 Februari 1821 aan de inwoners van het Menangkabausche Rijk gegarandeerde, met opzicht tot de Padries, te bewerken.

„Maar of, en in hoeverre, niettegenstaande het bereids voorgellene, het nog mogelijk zou zijn de rust op eene duurzame wijze in het Padangsche te vestigen zonder verdere middelen van geweld aan te wenden, — zulks liet zich op zoo verren afstand niet beoordeelen, maar het werd door de Regeering raadzaam geacht eenen hoofdofficier naar Padang te zenden, aan het hoofd van eene genoegzame militaire macht, om den gevorderden eerbied in te boezemen, maar tevens met den last om daarvan, in overleg met den resident van Padang, naargelang van omstandigheden en na behoorlijk verkregen kennis van zaken gebruik te maken.”

Bij resolutie van den Gouverneur-Generaal van 23 October 1821 n° 1 werden in dien zin de noodige maatregelen genomen. Het bevel over de expeditie werd opgedragen aan den luitenant-kolonel A. T. Raaff, destijds waarnemend chef van den algemeenen staf, die den 4^{en} November van Batavia vertrok en den 8^{en} December 1821 te Padang aankwam.

De troepenmacht, die hem ingevolge evengenoemde resolutie vergezelde, bestond uit:

eene flankcompagnie van het 18^e regiment, sterk 4 offic. en 150 man
Tot voltalligmaking der te Padang aanwezige

flankcompagnie van het 19 ^e bat. infie.	27	„
Tot versterking van het detachement artie	10	„
te zamen	4 offic. en 187 man	

Ter westkust van Sumatra waren aanwezig	8	„	„	307	„
---	---	---	---	-----	---

zoodat de gezamenlijke sterkte aan personeel ge-

bracht werd op 12 offic. en 494 man,

samengesteld uit: 284 Europeesche infanteristen, 20 Eur. artilleristen, 50 Bengaleezen, 96 inlandsche infanteristen en 44 inl. artilleristen.

Uit het magazijn te Padang¹ werden 5 vuurmonden verstrekt (1 metalen houwitser van $5\frac{1}{2}$ duim, 1 metalen kanon van 6 E en 3 metalen kanons van $1\frac{1}{2}$ E), waarvoor de munitie en verdere benooidigheden, door het inschepen van ontbrekende scherpe artilleriepatronen, kartetsen, zunders, lont enz., berekend op eene afwezigheid van ongeveer zes maanden, waren gecompleteerd. Verder werden 30.000 infanteriepatronen en 800 vuursteen medegevoerd.

¹ Lange (I bl. 28) vermeldt abusievelijk dat dit geschut door Raaff (van Batavia) werd medegevoerd. De hier vermelde militaire bijzonderheden zijn ontleend aan het verslag van generaal de Kock.

DERDE HOOFDSTUK.

Verslag van Raaff over den toestand der Padangsche Bovenlanden. — Militaire transportweg naar de Bovenlanden over de Ambatjang. — Bezetting van Sipinang. — Troepen naar de Bovenlanden gezonden. — De Maleische hulp-troepen. — Goenoeng bezet. — Plannen van Raaff. — Posing tot onderhandeling. — Verkenningen naar Blimbing en Soelit Ajer. — Soengei Djamboe onderwerpt zich. — Sawahtengah en Tabieng veroverd. — Vestiging der onzen te Goeroen. — Wijziging in de aanvankelijke plannen. — Verovering van Blimbing. — Onderhandelingen met de hoofden der L Kota's. — Gevechten tegen de Padries nabij Goeroen. — Pagarroejoeng bezet. — Vestiging van een post te Batoe Sangkar. — Onderwerping van Soeroasso en vele andere kampings in Tanah Datar. — Tandjong Beroelaq genomen. — Verkenning van den weg naar Lintau. — De operatiën worden voorloopig gestaakt; in Tanah Datar wordt eene geregelde administratie ingevoerd.

De luitenant-kolonel Raaff, te Padang aankomende, vernam hier dat er, in de maand September 1821, eenig gevaar was geweest voor onlusten te Priaman en in de nabijgelegen landschappen. Eene bende gewapende inlanders had, op de marktplaats der VII Kota's, een oppasser van den posthouder te Priaman en een timmerman, gebezigd tot de herstelling van des posthouders woning, vermoord. De resident had echter den 5ⁿ November aan de Regeering kunnen berichten dat het gevaar geweken en de zaak, tengevolge der genomen maatregelen, langs vreedzamen weg beëindigd was (resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 8 Jan. 1822 n° 16.)

In de eerste door hem ingediende rapporten gaf Raaff verslag van de berichten, die hij omtrent de toestanden in de bovenlanden van Padang had kunnen verzamelen. Ofschoon wij thans in vele opzichten òf beter, òf vollediger zijn ingelicht dan met Raaff het geval kon zijn, is het, om ons rekenschap te kunnen geven van zijne handelingen, niet geheel van belang ontbloot, hier in het kort te vermelden wat hij te weten gekomen was ¹.

Het voornaamste en grootste gedeelte der achter Padang gelegen bovenlanden had in vroegere tijden, onder één Vorst vereenigd, het Rijk van Menangkabau uitgemaakt; dit rijk, ten N. door Atjeh,

¹ Getrokken uit het algemeen "Rapport" van generaal de Kock dd. 12 April 1823.

ten O. door Siak, Indragiri en Djambi, ten Z. door Indrapoera en ten W. door het Barisan-gebergte begrensd, was, bij ontstentenis van wettige erfgenamen, onder het beheer van mindere afstammelingen vervallen en in drie deelen verdeeld geworden. Bij deze gelegenheid had het aan den kant zijner noordelijke grenzen vermoedelijk eene belangrijke vermindering ondergaan.

De drie daarna heerschende takken waren die van Pagarroejoeng, Soeroasso en Soengei Tarab, aldus genoemd naar de hoofdplaatsen (alle in het landschap Tanah Datar gelegen) waar de drie vorsten zich gevestigd hadden. Deze waren door de voormalige Oost-Indische compagnie als zoodanig erkend geworden, doch Raaff deelde nu reeds mede dat er bij hem „twijfel was ontstaan omtrent de bevoegdheid der tegenwoordige Toewankoe's van Soeroasso om als zoodanig op te treden.”

Omtrent de Padries — onder welke Toewankoe Pasaman nog steeds als *de* hervormer bij uitnemendheid, als de stichter der nieuwe leer en de verspreider te vuur en te zwaard werd genoemd — vermeldt Raaff, dat zij waarschijnlijk tot de secte der Wahabieten behoorden, welke laatste „door de Turken als ketters en afvalligen van den Islam worden betracht.” Na gewezen te hebben op de verrichtingen der Wahabieten in Arabië en op den onverzoenlijken haat, hun door de Muzelmannen toegedragen, vermeent Raaff dat „zulks ook ten deele verklaart de groote verbittering die er tusschen de Maleiers en de Padries bestaat, alsmede het wantrouwen dat deze laatste tegen ons hebben opgevat van het oogenblik dat zij onze vereeniging met de Maleiers gezien hebben; hetgeen thans zoo hoog gestegen is, dat hun vertrouwen op het Nederlandsch Gouvernement als geheel verloren mag geacht worden.”

Bij het verder door Raaff ingesteld onderzoek vestigde zich bij hem alras de overtuiging dat „alhoewel met grond te vooronderstellen was, dat de meening van het Gouvernement nimmer duidelijk genoeg was bekend geworden en men alsnog daartoe alle middelen behoorde aan te wenden, het thans niet te voorzien was dat daarvan een gewenscht gevolg kon worden verwacht.”

Bovendien was Raaff (gelijk wij boven reeds mededeelden) te weten gekomen „dat door de inwoners, tijdens het Engelsche bestuur, hulp en bijstand tegen den invloed der Padries gevraagd was, hetwelk, zich daartoe onvermogennd gevoelende, tot zachtere middelen de toevlucht had genomen.”

Het was den Engelschen „gelukt, de Padries van Padang te verwijderen door middel van geld en geschenken; doch zulks had

noodzakelijk de Padries op het denkbeeld gebracht, dat men hen tot het bezetten der Menangkabausche landen gerechtigd achtte, en alle pogingen om van onze zijde onderhandelingen aan te knooien zouden wel op deze opvatting afstuiten.

Na de bezetting van Semawang was de toestand overigens ook niet in ons voordeel veranderd. „Aan de te zwakke pogingen, die, zoo uithoofde van onvoldoende kennis der localiteit als uithoofde van ontoereikendheid der middelen, al dadelijk op die bezetting gevolgd zijn,“ is het toe te schrijven dat sedert „verscheidene en zelfs uitgebreide landschappen, welke niet de verwachte en gewenschte ondersteuning van het Gouvernement hebben ondervonden, zich aan de zijde der Padries hebben geschaard, terwijl vele andere daardoor aan het wankelen gebracht zijn; met dat ongelukkig gevolg, dat men slechts *ternauwernood de gemeenschap tusschen Semawang en Padang had kunnen onderhouden.*”

Raaff was daarom van meening dat de eenige weg „om tot eene gewenschte schikking van zaken te komen“ daarin bestond, dat wij de Padries vooreerst onze overmacht op eene beslissende wijze deden ondervinden, en, aan den anderen kant, onze bondgenooten op eene voor hen meer voordeelige wijze in de door ons beloofde hulp, bijstand en bescherming lieten deelen; daarna zou het eerst mogelijk zijn „in onderhandelingen te treden, waarbij de roem der Nederlandsche wapenen en het gezag der Hooge Regeering in Indië niet in de waagschaal gesteld werden.“

Voor militaire operatiën in de Bovenlanden was het in de eerste plaats noodig, de gemeenschap tusschen Padang en Semawang beter te verzekeren. Die gemeenschap was tot dusverre onderhouden langs den door Raffles gevolgden weg over Saningbakar; maar deze was op den duur ten eenemale onvoldoende. Het pad tusschen Padang en Saningbakar verkeerde in ellendigen staat, en het oversteken van het meer van Singkaraq was met de daarvoor beschikbare, hoogst gebrekkige hulpmiddelen, steeds aan vele bezwaren onderhevig.

Tot het opsporen van eene betere verbinding van Padang met de Bovenlanden begaf Raaff zich den 21ⁿ December 1821 op reis, vergezeld van de kapiteins L. Goffinet en F. Laemlin en den 1ⁿ luitenant der artillerie F. G. Kluppel, onder geleide van een detachement infanterie.

Den volgende dag te Priaman aangekomen, hield hij hier eene samenkomst met onderscheidene hoofden van de omliggende plaatsen

en deelde hun het doel zijner zending mede; „hetgeen zooveel genoeg onder hen verspreidde, dat zij zich aanboden, hem tegen de Padries bij te staan.”

Den 24ⁿ December werd Kajoetanam bereikt, waar nadere inlichtingen omtrent den weg (over de Ambatjang) naar de Bovenlanden werden ingewonnen, zoodat Raaff in staat was te bepalen dat alle militaire transporten voortaan van Padang over Jamba, Oelakkan, Pakandangan, Kajoetanam, Tambangan en Sipinang naar Semawang zouden marcheeren. Den 26ⁿ December was de commandant der expeditie te Padang terug.¹

Onmiddellijk na zijne aankomst aldaar werd een detachement infanterie, onder bevel van den 1ⁿ luitenant H. L. Brusse, naar Sipinang gezonden om deze plaats te bezetten. Raaff stelde zich voor, de expeditionnaire macht hier en te Semawang te verzamelen en wilde dus de gemeenschap tusschen beide plaatsen verzekerd zien. Aan Brusse werd eene instructie medegegeven, „onder anderen tot oogmerk hebbende om met de inwoners op eene doelmatige wijze in aanraking te komen.” Eene dergelijke instructie was mede verstrekt aan den officier, die met het commando te Semawang belast was.

Te Padang werd nu verder alles met den resident geregeld wat tot verbetering der nieuwe militaire route vereischt werd. Zoo lezen wij in de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 19 Februari 1822 n° 16 dat een inlandsch hoofd, genaamd Radja Melano, door den resident was aangesteld tot „opzichter der wegen van Padang naar de binnenlanden” op eene bezoldiging van f 40 's maands, en dat eenige gelden waren beschikbaar gesteld voor de dringendste herstellingen aan die wegen. Dat de weg intusschen zeer vermoeiend was, blijkt uit „de toevoeging van een koelie voor elk drietal soldaten tot het dragen der ransels op de marschen van en naar de bovenlanden, en zulks onverminderd de koelies, bij de reglementen ten dienste van marcheerende troepen toegestaan,” en uit „de buitengewone verstrekking van een half rantsoen arak aan de troepen op marsch van en naar de boven-

¹ Volgens Lange (I blz. 29) zou Raaff zich bij deze gelegenheid over de Ambatjang naar Tambangan en verder naar Sipinang en Semawang begeven hebben. Dit is echter onjuist, zoowel blijkens het algemeen rapport van generaal de Kock als blijkens de resolutie van den Gouv. Gen. in Rade van 19 Febr. 1822 n° 16, waarin gezegd wordt dat de resident van Padang dd. 16 Jan. t. v. n° 16 berichtte dat de luitenant-kolonel Raaff „eenen kleinen tocht over Priaman naar Kajoetanam heeft gedaan”, o. a. „om zich te verzekeren van den staat van eenige der wegen naar de binnenlanden,”

landen, — welke beide maatregelen bij de vermelde resolutie door de Regeering werden goedgekeurd.

Voort werden de noodige maatregelen getroffen voor de verstreking van leeftocht op de *étape-plaatsen*, het verschaffen van nachtverblijf aldaar enz. Voor het vervoer van goederen moesten een aantal (ruim 200) kleine draagbare kistjes worden aangemaakt.

De resident en de militaire commandant hadden nu wel is waar in onderling overleg besloten dat het grootste gedeelte van de militaire macht in de Bovenlanden zou worden verzameld „om eventueel met vereenigde kracht tegen de Padries te kunnen ageeren,“ doch dienonverminderd zouden pogingen worden aangewend „om door minnelijke schikkingen het gebruik van den militairen arm onnoodig te maken.“

De troepen, voor de Bovenlanden bestemd, marcheerden bij detachementen van 50 man derwaarts. Zoodra de voorbereidingen voldoende gevorderd waren, vertrok de kapitein Laemlin den 11ⁿ Januari met het eerste transport. Tegelijk werd nu evenwel „een zendeling, zijnde Arabier en priester van aanzienlijken rang, wiens lang verblijf en vele betrekkingen tot Padang tot waarborg voor zijne goede gezindheid konden strekken, naar de hoofden der Padries afgevaardigd om hen bekend te maken met de bedoelingen des Gouvernements omtrent de Bovenlanden, en hen te verzekeren dat dit geenszins het oogmerk heeft zich met hunne godsdienstige zaken in te laten“, tengevolge waarvan eenige aanzienlijke hoofden zich schriftelijk genegen verklaarden „om met het Gouvernement eene overeenkomst te treffen.“ (missive van du Puy van 16 Januari 1822 n° 16, vermeld in bovenaangehaalde resolutie van 19 Februari.)

Den 4ⁿ Februari 1822 waren in de Bovenlanden vereenigd: ongeveer 400 man, zoo infanterie als artillerie, benevens een houwitsers van 5½ duim, een bronzen 6-ponder en drie metalen veldstukjes van 1½ $\mathcal{R}$. De troepen waren voorzien van de vereischte krigsbehoeften en „van zoodanige mondbehoeften die het land niet levert en volstrekt onontbeerlijk zijn“, alles berekend voor meer dan zes weken tijd ¹.

Onze grootendeels Europeesche macht was voorzeker niet groot; maar men meende te mogen rekenen op de Maleiers uit de omliggende districten, die hunne medewerking beloofd hadden en voor iedere bijzondere gelegenheid, door middel der hoofden, bijeengeroepen zouden worden. De ondervinding leerde echter al spoedig

¹ Lange (I bl. 31) zegt abusievelijk dat voor zes maanden munitie werd medegevoerd.

dat op deze hulptroepen in den regel weinig staat gemaakt kon worden, hoewel hun aantal soms klom tot 12- en 15,000 weerbare manschappen, waarvan gemiddeld ongeveer een zesde deel met geweren van inlandsch maaksel bewapend was.

Bij den opmarsch onzer troepen naar de Bovenlanden was, gelet op den grooten afstand tusschen Tambangan en Sipinang, nog een tusschenpost — Goenoeng — bezet geworden.

Aldus stond de voor de expeditie bestemde macht te Goenoeng, Sipinang en Semawang gereed, toen Raaff den 6^{en} Februari op laatstgenoemde plaats aankwam en hier een besluit nam omtrent de in de eerste plaats te ondernemen operatiën. Hij meende zich, alvorens verder in de binnenlanden door te dringen, te moeten meester maken van de VI Kota's, gelegen in de vallei tusschen de Singgalang en de Merapi, ten N. van Goenoeng; eerst daarna wilde hij zich naar Lintou wenden waar, zooals met grond voorondersteld werd, Toewankoe Pasaman zich met zijne hoofdmacht ophield. Op deze wijze zou, bij het oprukken naar Tanah Datar, de linkerflank gedekt zijn; bovendien stelde Raaff zich voor, dat Toewankoe Pasaman bij onzen aanval bezwaarlijk zou kunnen ontsnappen, aangezien zoowel de L Kota's als Agam zich volgens de ontvangen berichten tegen de Padries verklaard hadden, en ook Siak, Indragiri en de XIII Kota's hun niet genegen waren.

Wij behoeven nauwelijks in herinnering te brengen, dat alle locale kennis omtrent de Lintou omringende landstreek ontbrak en Raaff dus bij deze plannen slechts kon afgaan op berichten van goedgezinde inlanders; de voorstelling, die hij zich gemaakt had, bleek dan ook later geheel onjuist te zijn.

Alvorens tot de vijandelijkheden over te gaan, werd de Arabier Sjech Achmet ¹ afgevaardigd met brieven aan de voornaamste hoofden der VI Kota's, alsmede met een aan Toewankoe Pasaman, en met eene bekendmaking aan de inwoners van het rijk van Menangkabau. Al deze stukken waren door Raaff, in gemeen overleg en met goedkeuring van den resident, opgesteld ².

¹ Wij vooronderstellen, dat deze zendeling dezelfde is die, zooals boven gemeld, in Januari t. v. «naar de hoofden der Padries» was afgevaardigd. Met zekerheid blijkt daarvan echter niet.

² Lange (I bl. 32) spreekt van brieven, gezonden aan de VI Kota's en Tanah Datar; later (I bl. 35), van de VI Kota's en Agam. Beide mededeelingen zijn in strijd met elkander; wij vermoeden dat althans de eerste onjuist s.

De brief aan Toewankoe Pasaman bevatte de redenen van Raaff's komst, welke overeenstemde met het uitgedrukt verlangen van een aantal hoofden, die de onwettige heerschappij der Padries moede waren. Hij werd in dien brief uitgenoodigd tot eene bijeenkomst om zijne belangen tegenover die van anderen te bepleiten, opdat men langs dien weg den oorlog zou kunnen ontgaan; een oorlog, die echter het onvermijdelijk gevolg zoude worden van zijne weigering om in eene billijke schikking te treden.

De bekendmaking aan de bevolking was in denzelfden geest gesteld, en had de strekking om al het hatelijke en verderfelijke van den oorlog op Toewankoe Pasaman te laden indien hij, door weigering der aangeboden middelen tot onderhandeling, den krijg noodzakelijk maakte; de inwoners van het rijk van Menangkabau, en in het bijzonder die der VI Kota's, werden voorts aangespoord, van deze gelegenheid gebruik te maken om het Padriesche juk af te schudden en zich aan onze zijde te scharen.

In afwachting van het antwoord op de uitgevaardigde stukken, vooral op die tot de hoofden der VI Kota's gericht, werden de dagen van 7 en 8 Februari bestemd tot eene verkenning naar Blimbing en naar Soelit Ajer „met geen ander doel dan om de inwoners ontzag in te boezemen en zijne (Raaff's) onderhebbende manschappen aan het vuur der Padries te gewennen, dat, uithoofde van het aantal geweren waarvan zij voorzien zijn, zeer aanmerkelijk is „¹

Men bevond het terrein, en vooral de wegen en voetpaden, met randjoe's als het ware bezaaid.

Met het plan, zich verder naar Goenoeng te begeven, ging Raaff den 9ⁿ Februari naar Sipinang, vergezeld van den kapitein Laemlin en een detachement infanterie. Hier aankomende vernam hij van kapitein Goffinet, dat de post herhaaldelijk was verontrust geworden en men het daarom noodig geacht had, een detachement van 33 man, met een houwitser en een kanon van 1½ R, op een voorwaarts gelegen heuvel te legeren.

Raaff achtte het noodzakelijk, den vijand zoo spoedig mogelijk uit den omtrek van Sipinang te verdrijven, en stelde derhalve zijn marsch naar Goenoeng voorloopig nog uit. Terwijl hij, den 10ⁿ Febr., met Laemlin en Goffinet den evenbedoelden heuvelpost bezocht, kwam de kampong Soengei Djamboe, welke met vier daarbij be-

¹ Deze aanhaling uit het in 1823 geschreven rapport strekt tot bevestiging van het door Lange (I, bl. 33, 2e noot) tegen de mededeeling van generaal de Stuers aangevoerde.

hoorende gehuchten meer dan 900 geweerdragende manschappen bevatte, in onderwerping; maar de nabij Sipinang gelegen kampongs Sawah tengah en Tabieng, welke zich aan de evenbedoelde aanvallen op onzen post hadden schuldig gemaakt, weigerden dit voorbeeld te volgen ofschoon zij daartoe door het hoofd (panghoeloe) van Soengei Djamboe werden aangespoord.

Nadat deze kampongs met eenige granaten en kanonkogels waren verontrust, werd nog denzelfden dag tot den aanval overgegaan; Goffinet, vergezeld van den 1ⁿ luitenant J. de Liezer en 40 man, maakte eene omtrekkende beweging, terwijl Raaff, met de 1^e luitnants H. L. Brusse en T. L. van Straceelen, aan het hoofd van 30 man tot den aanval in front overging. Ernstige wederstand werd niet geboden, en weldra kwamen de hoofden in onderwerping, onder mededeeling dat zij zelven niet slecht gezind, maar door de bewoners der kampong Laboeq tot het plegen van vijandelijkheden gedwongen geworden waren. Hun voorbeeld werd door de hoofden der kampong Parambahan gevolgd.

Den volgenden dag (11 Febr.) toen de noodige maatregelen getroffen en instructiën aan de onderworpen hoofden gegeven waren, kreeg Raaff bericht dat de bewoners van Laboeq de kampongs Sawah tengah, Tabieng en Parambahan hadden aangetast. Om deze te hulp te komen, rukte Goffinet den 12ⁿ met een detachement uit; bij den opmarsch werden twee Europeesche soldaten gewond, maar toen de onzen Laboeq naderden, bleek het dat deze kampong, op hare beurt door onze nieuwe bondgenooten aangevallen, reeds in brand stond, De bevolking van Laboeq werd geheel uiteengejaagd; en de woede der Maleiers was bij deze gelegenheid zoo groot, dat Goffinet, die hunne beweging slechts volgde zonder dat zijne manschappen één gewerschot hadden te doen, in het bezit van Goeroen geraakte. Een dertigtal kampongs, tusschen Sipinang en Goeroen gelegen, schaarde zich thans mede aan onze zijde.

Ofschoon deze voorwaartsche beweging vooralsnog niet met zijne plannen strookte, achtte Raaff zich verplicht, de evenbedoelde kampongs bescherming tegen de Padries toe te zeggen en liet hij den kapitein Goffinet met 150 man in de nabijheid van Goeroen eene goede stelling innemen. Daarop naar Sipinang terugkeerende, vond hij hier de antwoorden van de hoofden der VI Kota's «en van Agam» op de gezonden brieven. Die antwoorden waren eenigermate ontwijkend: de hoofden verklaarden wel genegen te zijn zich vóór het Gouvernement te verklaren, doch zij verzochten, onder toezegging

geene vijandelijkheden te plegen, eenige dagen uitstel om tot eene bepaalde beslissing te komen.

De gebeurtenissen der laatste dagen hadden belangrijke verandering in den toestand gebracht; de omstandigheden dreven ons in de richting van Tanah Datar. Raaff wenschte de vraag, wat verder gedaan moest worden, te bespreken met den resident, die zich te Semawang bevond, en begaf zich alzoo den 14ⁿ Februari naar deze plaats, na alvorens den post te Goenoeng met 50 man versterkt en van den minder noodzakelijk geworden post te Sipinang eenige troepen naar Goeroen gezonden te hebben. Door de versterking van den post te Goenoeng was men aan de zijde der VI Kota's behoorlijk gedekt, welke ook verder de houding van dit landschap zou zijn.

Met den resident kwam Raaff overeen, dat, voorloopig althans, van de aanvankelijke plannen behoorde te worden afgezien; men meende van de behaalde voordeelen en van de geestdrift der Maleiers te moeten gebruik maken om, zoo mogelijk, thans spoedig eenen beslissenden aanval op Lintou te doen. Volgens alle verkregen inlichtingen toch zou die aanval, bij welslagen, een einde aan den oorlog maken. Tot aan den 17ⁿ Maart, toen de marsch naar Lintou werd aangevangen, werd dan ook met het oog op dien tocht geageerd.

Tot verzekering der gemeenschap tusschen Semawang en Goeroen¹ was het thans noodzakelijk dat men zich meester maakte van Blimbing, de kampong die den 7ⁿ en 8ⁿ Februari het onderwerp eener verkenning was geweest. De aanval had den 19ⁿ Februari met goed gevolg plaats²; de bewoners trokken zich gedeeltelijk in de richting van Soelit Ajer, gedeeltelijk in die van Soeroasso terug. In den nacht kwamen echter eenige dorpschouffoeders (panghoeloes) terug; zij deelden mede dat Toewankoe nan Ello, een der Padrie-hoofden, met 100 à 150 man in het gevecht waren omgekomen. Aan onze zijde waren 2 officieren — de luitenants de Liezer en Kluppel — licht gekwetst; van de minderen waren 8 man (2 zwaar en 6 licht) gewond.

Raaff begaf zich nu naar Goeroen, waar hij vernam dat de drie hoofden van het uitgestrekte landschap der L Kota's — de Toewan-

¹ Lange, die (I bl. 35, noot) terecht waarschuwt om Goenoeng en Goeroen niet met elkaar te verwarren, maakt zich, bij de vermelding van het boven aangewezen doel, op blz. 37 aan die fout schuldig.

² De détails van het gevecht zijn, geheel in overeenstemming met de ter onzer beschikking staande bescheiden, door Lange (I bl. 37 en vlg.) verhaald. Wij meenen dus daarnaar te kunnen verwijzen, onder opmerking, dat de daar bedoelde rivier Menkawé meer bekend is onder den naam van Ombilin-rivier.

koes van Bandjarlawas, Tandjong Alam en Mandheling —, ofschoon zich sinds lang van Toewankoe Pasaman losgemaakt hebbende, met 8- à 10,000 man tegen de onzen in aantocht waren geweest, maar op ontvangst der door Sjech Achmet overgebrachte bekendmaking weder den terugtocht hadden aangenomen. Toen dit bericht nader bevestigd werd, besloot Raaff onderhandelingen met bedoelde hoofden, en in het bijzonder met den eerstgenoemde, die krijgsbevelhebber (kapala prang) van de L Kota's was, aan te knopen; in de hiertoe onmiddellijk verzonden brieven werd de Toewankoe uitgenoodigd tot eene samenkomst te Goeroen of op eene misschien beter geachte andere plaats, en Raaff, die veel gewicht aan deze samenkomst hechtte, wendde alles aan om Toewankoe Bandjarlawas daartoe over te halen.

In het antwoord der hoofden, dat den 23ⁿ Februari ontvangen werd, werd van de beoogde samenkomst niet gerept; overigens was dat antwoord zeer gunstig, want men verzocht den expeditiecommandant, zijne bevelen en verdere voornemens te willen kenbaar maken aan de daartoe aangewezen panghoeloes, „aangezien zijlieden genegen waren zich aan het Nederlandsch gezag te onderwerpen.”

Twee dagen later werd het bericht ontvangen dat de neef van Toewankoe Bandjarlawas den 28ⁿ te Goeroen zou komen om naar aanleiding der gevoerde briefwisseling te komen spreken; maar reeds den volgenden dag (26 Februari) verdween de hierdoor opgewekte hoop door de nadere tijding, dat de aangekondigde zendeling door tusschenkomende omstandigheden in zijne komst verhinderd was.

Nu aldus de onderhandelingen met de L Kota's tot geen resultaat hadden geleid, werd de toestand der onzen vrij hachelijk, want „in de laatste dagen van Februari” werden berichten ontvangen, dat eene aanzienlijke macht van Padries, welke op 20- à 25,000 man geschat werd, zich in het oosten en zuidoosten van Goeroen samentrok en zich, onder persoonlijke aanvoering van Toewankoe Pasaman, tot den aanval gereed maakte. „Met de oprechtheid, die in al zijne rapporten heerscht” — zoo schreef de generaal de Kock — verborg Raaff mij, in zijn rapport van 28 Februari „noch het nijpende gevaar dat hem en zijne onderhoorigen omringde, noch zijne bekommerdheid; maar met een ongekreukt vertrouwen op den uitslag zijner pogingen ging hij voort, alles in het werk te stellen om zelfs nog in deze omstandigheden offensief te blijven ageeren. De kapiteins onder zijne bevelen waren van een tegenovergesteld gevoelen en meenden dat men op den aftocht bedacht moest zijn,” — maar de

uitkomst leerde dat Raaff zich in zijn goed vertrouwen op den uitslag niet bedrogen had.

De gevechten van 1—4 Maart 1822, nauwkeurig door Lange beschreven ¹, berokkenden ons betrekkelijk geringe verliezen: de 2^e luitenant van Straceelen werd licht gewond, een minder militair sneuvelde, 5 werden zwaar, 11 licht gekwetst.

Raaff was opgetogen over de houding der zijnen; in zijn rapport van 10 Maart schreef hij: „dat allen gewedijverd hebben in het aan den dag leggen hunner krachten, terwijl eenige gekwetsten strijdende tot Pagarroejoeng zijn medegegaan om den roem van dezen dag (4 Maart) met hunne kameraden te deelen.”

De vijand, tot den terugtocht gedwongen, was met moeite over het hooge en rotsachtige gebergte in de richting van Pagarroejoeng gevlucht; de onzen volgden die beweging, en tegen den middag was deze plaats door ons bezet. Toewankoe Pasaman vluchtte naar Tappi-Selloh in het Lintousche. ²

In de nabijheid van Pagarroejoeng werd door Raaff een terrein uitgekozen, waar een Nederlandsche post moest worden gevestigd. Die post, op den heuvel Batoe Sangkar aangelegd, is later bekend geworden als het „Fort van der Capellen.”

Het landschap Tanah Datar was nu in onze macht. Soeroasso en vele andere kampongs onderwierpen zich, en weldra kon Raaff aanstalten maken om Lintou aan te vallen. Vooraf werd nog een brief aan Toewankoe Pasaman gezonden, doch deze bleef, evenals de vorige, onbeantwoord.

Den 17ⁿ Maart werd het grootste deel onzer legermacht te Soeroasso vereenigd, en den volgenden dag overgegaan tot den aanval op Tandjong Baroelaq, die met succes bekroond werd ³.

Terwijl de troepen in Tandjong Baroelaq eenige rust genoten, kwam zich een zekere Toewankoe nan Gilé bij den jongsten Toewankoe van Soeroasso aanmelden, zich aanbiedende om, bij voortzetting van den tocht naar Lintou, tot gids te dienen. Raaff besloot, na met

¹ Deel I, blz. 39—43.

² De mededeeling van de Stuers (I bl. 61), door Lange (I blz. 44) overgenomen, omtrent het gevaar waarin Toewankoe Pasaman bij die gelegenheid verkeerde, wordt door onze bronnen niet bevestigd.

³ Lange geeft (I blz. 45) eenige bijzonderheden omtrent dezen aanval, die met onze bronnen overeenkomen. Slechts merken wij op dat 's vijands versterkingen, door Lange „onregelmatig” genoemd, in het rapport van generaal de Kock „zeer regelmatig” heeten en dat de macht der Padries, die 's vijands linie bezette, volgens dit rapport op 15- à 16,000 man geschat werd.

den man gesproken te hebben, van zijn aanbod gebruik te maken en ging onmiddellijk op marsch met de kapiteins Goffinet en Laemlin, met 60 Europeesche soldaten van elke compagnie. Het geschut bleef, met de overige troepen, voorloopig te Tandjong Baroelaq achter onder bevel van den 1^a luitenant de Liezer.

Bij de thans plaats hebbende verkenning, die zich tot een afstand van 2 uren uitstreckte, werd het duidelijk dat het terrein de grootste bezwaren opleverde, zoodat de Liezer last kreeg zijn geschut, met uitzondering van den houwitser die op een mortierstoel geplaatst was, naar Soeroasso terug te zenden. De Maleiers legden den grootsten vrees voor de Padries van Lintou aan den dag: „een honderdtal hunner laten zich door een paar dezer Padries verdrijven.” Het gevolg van die vrees was, dat de troepen van Raaff van alle leeftocht verstoken bleven; de hiermede afgezonden koelies kwamen niet ter bestemder plaatse aan, omdat het aan het militair geleide „niet doenlijk geweest was, hen tot het volgen van het detachement te overreden of te dwingen.”

Een tweede gevolg was dat de Liezer, toen deze den volgenden ochtend (19 Maart) zich met de zijnen bij Raan vervoegde, slechts door 150 à 200 Maleiers gevolgd werd, in stede van de groote macht aan hulpstroepen waarop gerekend was. De hierdoor onder-vonden teleurstelling was zeer groot, want na de berichten, omtrent de moeielijkheden van het terrein verkregen, was er niet aan te denken, met het beschikbaar personeel den aanval op Lintou door te zetten. Alvorens den terugtocht aan te nemen, deed Raaff de Padries nog eenigszins teruggedrijven, om in de gelegenheid te zijn het terrein nader te verkennen. Bij den daarop gevolgden afmarsch werd de gids, van verraad overtuigd, op de plaats doodgeschoten; het bleek later dat hij het volle vertrouwen van Toewankoe Pasaman genoot „en omgekocht was om onze troepen op dien gevaarlijken weg te geleiden.”

Het verlies, deze dagen door de onzen geleden, bedroeg 1 officier (de 2^e luitenant C. le Roux, licht gewond) en 40 minderen (2 geneuveld, 9 zwaar, 29 licht gekwetst) ¹.

Nu de beschikbare macht blijkbaar niet voldoende was om daarmede de onderwerping van Lintou te kunnen verkrijgen en onze

¹ Met uitzondering van deze laatste cijfers komen onze gegevens geheel overeen met die van Lange (I, blz. 45—49), zoodat wij de meeste korthed konden betrachten en slechts zooveel hebben vermeld als noodig was om den geregelden gang van het verhaal niet te verstoren.

troepen bovendien door ziekte verzwakt waren, meende Raaff voorloopig van verdere vijandelijkheden te moeten afzien en zich, in overleg met den resident, te moeten bepalen tot de bevestiging van „rust en onderwerping” in Tanah Datar. Hier werd eene „geregelde administratie” ingevoerd, en men verwachtte de inwoners „door goede en doelmatige middelen het verlangen van het Gouvernement te doen kennen en hen daaraan gehecht te maken”.

Onder de evenbedoelde middelen behoorde het bespreken der belangen des lands met de inlandsche hoofden; deze werden daartoe het eerst den 26ⁿ Maart 1822, en later geregeld om de 14 dagen bijeengeroepen.

VIERDE HOOFDSTUK.

Gevangenneming der Toewankoe's van Soeroasso. — Vruchteloze poging tot onderhandeling met Toewankoe Pasaman. — Opheffing van den post te Semawang. — Voorbereiding tot een aanval op de VI Kota's. — Rau-Rau, Koe-manga en Soemanieq roepen onze hulp in. — Onderhandelingen met den Toewankoe van Tandjong Alam. — Aanval der Padries afgeslagen. — Een post te Rau-Rau gevestigd. — Padries uit Agam en de L Kota's bedreigen dien post. — Raaff verdrijft hen na een hevig gevecht. — De post te Rau-Rau verplaatst naar Tandjong Alam. — De Padries vallen den post te Tandjong Alam aan doch worden teruggedreven. — Gevecht bij Kota besar. — De VI Kota's veroverd na geringen wederstand. — De post te Goenoeng verplaatst naar Goegoeg Sigandang. — Operatiën tegen Kapau. — Bassoh en Loendang genomen. — Mislukte aanval op Kapau. — Raaff vraagt versterking. — Radja Moening sluit zich bij ons aan. — De Padries bedreigen de VI Kota's en en Tandjong Alam. — Raaff tast hen bij Soengeipoea aan, maar moet terugtrekken. — Goegoeg Sigandang weder door de onzen verlaten, de post te Goenoeng behouden. — Gevaarlijke toestand te Tandjong Alam. — Raaff komt dezen post te hulp. — Met medewerking van den Toewankoe van Kota toea trekken de Padries af. — De rust wordt voorloopig niet meer verstoord.

Gedurende de maanden April en Mei 1822 vielen er geene vijandelijkheden voor. Raaff bepaalde er zich toe, uit Pagarroejoeng in alle richtingen patrouilles te zenden, welke bewegingen zeer goede gevolgen hadden: uitgestrekte landschappen ten oosten van het meer van Singkaraq onderwierpen zich aan ons gezag en twee voorname Padriehoofden, Toewankoe di Lako en Toewankoe Iman Hadji, van Soelit Ajer en Tandjong-baliet, kwamen den eed van trouw afleggen. Te Padang-Gantieng (Z. O.-waarts van Pagarroejoeng) werd op vreedzame wijze het vroegere panghoeloe-bestuur hersteld.

De beide Toewankoe's van Soeroasso, die steeds Raaff op zijne tochten gevolgd en daarbij goede diensten bewezen hadden, werden in April gevangen genomen en naar Padang gezonden, omdat zij zich schuldig maakten aan knevelarij der ingezetenen, en beschuldigd werden van een op een panghoeloe van Blimbing gepleegden moord.

Den 1ⁿ Mei ontving Raaff bericht dat Toewankoe Pasaman onderhands te kennen had gegeven, tot onderhandeling geneigd te zijn. Zulks gaf aanleiding tot het schrijven van eenen „uitvoerigen brief“,

waarbij aan laatstgenoemde de weg tot het openen van onderhandeling op nieuw geopend en zoo gemakkelijk mogelijk gemaakt werd. Om een bewijs van zijne gezindheid te geven, schreef Raaff daarbij o. a. dat alle vijandelijkheden zouden gestaakt worden totdat het antwoord op zijn schrijven ontvangen zou zijn ¹. Dit antwoord bleef echter achterwege.

Tengevolge der in de laatste maanden geheel veranderde omstandigheden was onze post te Semawang, niet meer aan de operatielijn gelegen, in geen enkel opzicht meer noodig. Zij werd dus den 9ⁿ Mei 1822 opgeheven.

De gemeenschap tusschen de Boven- en Benedenlanden, over de Ambatjang loopende, liet, al was zij veiliger dan de vroegere over Semawang, intusschen zeer veel te wenschen over, en hoogst wenschelijk was het, daarin zoo mogelijk eenige verbetering te brengen. Dit vooral gaf Raaff aanleiding, zijne vroegere plannen tot verovering der VI Kota's weder op te vatten; hij stelde zich voor, dat men, van dit landschap meester zijnde, de gemeenschap belangrijk zou kunnen verbeteren door een nieuwen weg, van Priaman derwaarts loopende. Zoodanige weg zou niet alleen de verder noodige militaire operatiën, doch op den duur ook den handel en daarmede de ontwikkeling der Padangsche Bovenlanden ten goede moeten komen.

In afwachting dat, na ontvangst van eenige versterking der troepenmacht — welke versterking Raaff bij zijn rapport van 31 Maart 1822 gevraagd had —, de operatiën tegen Lintou zouden kunnen worden hervat, werden derhalve de noodige voorbereidingen getroffen om de VI Kota's gewapenderhand aan onze zijde te brengen. Doch deze voorbereidingen moesten den 6ⁿ Juni worden gestaakt, toen de hoofden van Rau-Rau, Koemanga en Soemanieq (drie kampongs in Tanah Datar, ten noorden van Pagerroejoeng gelegen) onze hulp verzochten. Zij berichtten, dat Padang Tarok, eene plaats ten noorden van den Boekit Gapoek (aan den tegenwoordigen weg van Fort de Kock naar Paja Koemboeh gelegen), en tot het landschap Agam behorende, door het hoofd van Tandjong Alam was in de asch gelegd en dat dit hoofd thans, met inwoners der L Kota's ², Tanah Datar bedreigde.

¹ Lange (I blz. 59) schrijft dat aan Toewankoe Pasaman "een wapenstilstand werd voorgesteld." Dit schijnt, blijkens het bovenstaande, minder juist voorgesteld.

² Lange zegt (I blz. 60) "met de bevolking der IV Kota's, vereenigd met die der L Kota's". Van de bevolking der IV Kota's wordt echter in het rapport van generaal de Kock niet gesproken; Lange bedoelt met de IV Kota's de landstreek

De gevraagde bijstand mocht — wilden wij de in Tanah Datar reeds behaalde voordeelen niet in de waagschaal stellen — niet worden geweigerd. Den 7ⁿ Juni werd derhalve 1 officier met 50 Europeesche manschappen naar Rau-Rau gezonden, en den volgenden dag vertrok Raaff, eveneens met 50 Europeanen, derwaarts.

Te Rau-Rau aankomende, zag hij de Padries, ten getale van ongeveer duizend ¹ man, voor Salimpaoeng en Sipajang geschaard; het bleken lieden van Tandjong Alam te zijn die, na Padang Tarok te hebben verbrand, deze plaatsen, evenals de iets noordelijker gelegen kampongs Lawang en Mandheling, tot den afval gedwongen hadden.

De Toewankoe van Tandjong Alam had, in de eerste dagen van Mei, eenen zendeling (Datoe nan Garang van Salimpaoeng) naar den luitenant-kolonel Raaff gezonden met de mededeeling, dat hij en de zijnen niets liever wenschten dan, vereenigd met onze wapenen Toewankoe Pasaman te gaan bevechten. Zulks gaf Raaff aanleiding om, ofschoon de Maleiers van Rau-Rau in grooten getale waren opgekomen, nog niet de vijandelijkheden te openen maar een brief aan den Toewankoe en de verdere hoofden van Tandjong Alam te zenden, waarin hij opheldering vroeg omtrent de thans aangenomen, naar het scheen vijandelijke houding „daar hij, volgens het bij herhaling door hen geuite gevoelen, in de vooronderstelling was, met hen op voet van vrede te zijn.”

Aanvankelijk scheen deze brief de gewenschte uitwerking te hebben, daar de Padries zich verspreidden. Doch het weldra ontvangen antwoord van den Toewankoe van Tandjong Alam luidde o. a., dat hij volstrekt verlangde, in het bezit van Rau-Rau, Soemanieq en het tusschen deze in gelegen Koemanga gesteld te worden.

Bij zoodanige houding van den Toewankoe werd de kans op eene vreedzame schikking gering, en Raaff ontbood derhalve nog een 50-tal manschappen, benevens den 6ter van Pagarrojoeng. Toen deze tegen den middag van den 9ⁿ Juni bij Rau-Rau waren aangekomen, deed Raaff nogmaals eene poging ter vermijding van vijandelijkheden door een brief aan den Toewankoe te schrijven, waarin hem het ongegronde en onverklaarbare van zijnen eisch werd voorgehouden.

waarin Tandjong Alam gelegen is (blz. 59, 26^e regel v. b.), maar deze is onder dien naam, meenen wij, niet bekend en behoorde destijds bij de L Kota's.

¹ Volgens Lange (I blz. 60) zouden er „eenige” duizend Padries geweest zijn. Dit is vermoedelijk eene schrijffout.

De avond van genoemden dag verliep zonder dat antwoord ontvangen werd, maar in den vroegen ochtend van den 10ⁿ, een paar uren vóór het aanbreken van den dag, waagde de vijand eenen aanval, onder hevig geweervuur en woest geschreeuw. Raaff bepaalde zich aanvankelijk tot de verdediging zijner stelling; maar toen de dag aanbrak werden de aanvallers met zooveel kracht aangegrepen, dat zij weldra hun heil in de vlucht moesten zoeken. De Maleiers — onze hulptroepen — vervolgden hen spoedig en vernielden eenige kampongs in de L Kota's, o. a. Salimpaoeng en Sipajang, met al hunne ijzersmederijen en geweer- en sabelfabrieken. Voorzichtigheids-halve deed Raaff de vervolging voorbij Mandheling, nabij Tabat Patah, staken.

Bij dit gevecht, dat ons 9 gekwetsten — 3 zwaar en 6 licht — bezorgde, vielen drie inlandsche stukjes van 1 E — een ijzeren en twee metalen — in onze handen; ook werd eene groote hoeveelheid ijzerwerk en smidsgereedschap buitgemaakt, dat voor de werkzaamheden aan het fort te Pagerroejoeng bijzonder te stade kwam.

Na overleg met de hoofden der Maleiers bepaalde Raaff, dat te Rau-Rau, zoowel om deze plaats te beveiligen als om de Padries te beletten langs dien kant in Tanah Datar te vallen, eene versterking zou worden opgeworpen, die met 50 man en een kanon werd bezet. De rest der colonne keerde een paar dagen later naar Pagerroejoeng terug.

De hoofden van Lawang, Mandheling en Sipajang kwamen hunne onderwerping aanbieden; volgens hun zeggen waren zij door de lieden van Tandjong Alam gedwongen geworden zich tegen ons te verzetten. Men verzekerde dat ook de Toewankoe en de panghoeloes van Tandjong Alam tot onderwerping genegen waren, maar daarin verhinderd werden door den reeds vroeger genoemden Toewankoe Bandjarlawas, die zich met eene groote macht in of bij genoemde kampong ophield. Op de vraag, waarom men thans tot vijandelijkheden was overgegaan, werd geantwoord dat een aanval van de onzen op de L Kota's verwacht was.

Den 22ⁿ Juni ontving Raaff te Pagerroejoeng een schrijven van den resident van Padang, waarin hem werd medegedeeld dat, volgens bericht van den Engelschen resident te Natal, de Padries zich, in het noorden der L Kota's, in groote menigte vereenigden zonder dat men hunne voornemens kon doorgronden. Drie dagen later kwamen berichten van Rau-Rau deze tijding bevestigen; volgens die berichten verzamelde zich niet slechts eene talrijke menigte

Padries uit Agam en de L Kota's in de nabijheid van Rau-Rau, maar ook de inwoners van meer noordelijke streken, zooals uit de vallei van Bondjol, hadden zich met die Padries vereenigd. De bewoners van Salimpaoeng vroegen dringend onze ondersteuning.

Raaff was dus wel gedwongen, zich op nieuw tegen de L Kota's te wenden. Onmiddellijk zond hij, nog in den nacht van 25 op 26 Juni, eenige versterking naar Rau-Rau, waar de militaire commandant intusschen reeds de Maleiers uit de nabijgelegen kampongs opgeroepen had; en den volgenden dag ging Raaff zelf op marsch met 3 officieren en 163 Europeesche manschappen, een houwitser, een 6de en een kanon van 1½ ^{de}, benevens 15- à 16,000 Maleiers.

De vijandelijke macht werd op niet minder dan 30,000 man begroot en hield de hoogten van Tandjong Alam, Beroelaq en Toengkar bezet. Hier werden zij den 27ⁿ Juni, des ochtends ten 7 ure, aangevallen; eerst ten 2 ure in den namiddag, toen de munitie grootendeels verbruikt was, slaagden de onzen er in, eene der versterkingen stormenderhand te veroveren, en weldra werd nu de vijand op alle punten teruggedreven.

Onze verliezen bedroegen bij dit gevecht: 1 officier — de 2e luitenant H. C. van der Veen, licht gewond — en 27 minderen (5 gesneuveld, 14 licht, 7 zwaar gekwetst).

De verrichtingen des vijands in de laatste dagen schenen in geen rechtstreeksch verband te staan met de overige gevechten en gebeurtenissen, waarin Toewankoe Pasaman meestal de hand had. Raaff stelde zich echter voor, dat de behaalde overwinning wellicht een goeden invloed zou uitoefenen op de tot onrust geneigde streken. Bij het sluiten van zijn rapport van 30 Juni vleide hij zich zelfs, dat het op nieuw verzenden van brieven aan verschillende invloedhebbende hoofden in Agam en de L Kota's deze landen wellicht tot geheele onderwerping zoude brengen, welk voorbeeld, naar hij hoopte, dan door de VI Kota's gevolgd zou kunnen worden.

Patrouilles, den 28ⁿ Juni uitgezonden, vonden geen sporen meer van den vijand. Onze post te Rau-Rau werd nu op de nabij Tandjong Alam gelegen hoogte verplaatst.

Raaff, naar Pagarroejoeng teruggekeerd, ontving echter den 9ⁿ Juli het bericht, dat de Padries van Bondjol, vereenigd met Padries uit de L Kota's en een klein gedeelte uit Agam, op nieuw in aantocht waren naar Tandjong Alam, en de kampongs, die na de gebeurtenissen van 27 Juni onze bescherming hadden ingeroepen, verbrandden of plunderden. Onmiddellijk begaf Raaff zich nu,

vergezeld van kapitein Goffinet en een detachement infanterie, op weg naar Rau-Rau, waar hij 's nachts ten een ure aankwam. De houwitsers en de zesponder volgden onder dekking van een ander detachement.

Bij het opkomen van de maan werd de reis voortgezet om vóór het aanbreken van den dag den post bij Tandjong Alam te bereiken. Hier vernam Raaff van kapitein Laemlin, die het bevel voerde, dat de macht der Padries 13- à 15,000 weerbare mannen bedroeg, dat de Toewankoe van Bondjol zich aan hun hoofd bevond, en dat alles deed vermoeden dat zij een aanval in den zin hadden. Inderdaad kwam de vijand ten negen uur in den ochtend zeer geregeld en stoutmoedig ter rechter en ter linkerzijde van het gebergte opzetten, om den heuvel te beklimmen waarop onze post gelegen was. Deze beweging werd in den aanvang met moeite gestuit, doch later, toen het geschut eene betere uitwerking had, werd de vijand tot een overhaasten terugtocht gedwongen. Laemlin en Goffinet vervolgden hem tot voorbij Beroelaq en legden daarbij, volgens Raaff's getuigenis, „ongemeene moed en beleid” aan den dag.

Den 12ⁿ Juli keerde Raaff, het bevel over Tandjong Alam op nieuw aan Laemlin opdragende, naar Pagarroejoeng terug.

Geen gevolg ziende van de verschillende brieven, in het laatst van Juni verzonden, kwam hij tot de gevolgtrekking dat het te vergeefs zou zijn, op eene gunstige gezindheid der bewoners van de VI Kota's te wachten, „indien zij niet krachtdadiger daartoe vermaand werden”; tot dat einde gaf hij bevel dat de gewapende Maleiers zich tegen den 17ⁿ Juli te Goenoeng en Batipoe zouden vereenigen.

Ondertusschen ontving hij, pas te Pagarroejoeng teruggekeerd, bericht van kapitein Laemlin dat de Padries uit Agam in aantocht waren en van plan schenen te zijn, naar Tandjong Alam op te rukken; zij waren, ten getale van omstreeks 15,000 man, reeds tot voorbij Kota besar genaderd.

Onmiddellijk begaf Raaff zich weder naar Tandjong Alam, waar hij reeds een groot aantal Maleiers, die zich uit eigen beweging verzameld hadden, bijeen vond. Hij werd weldra gevolgd door kapitein Goffinet met een sterk detachement en twee stukken geschut, zoodat men den 14ⁿ Juli in de gelegenheid was, den vijand te verdrijven.

De 1^e luitenant J. de Liezer kreeg bevel, langs Padang Taroh achter Kota besar om te trekken en aldus den vijand in den rug te vallen; toen deze omtrekking was uitgevoerd, werden de Padries in front, door Laemlin en Goffinet, met geveld geweer aangetast.

Zij werden spoedig tot den terugtocht gedwongen; en hunne vlucht was zoo snel dat de zesponder, ofschoon door meer dan 200 koelies getrokken, te nauwnood kon volgen. Onze verliezen op 10 en 14 Juli bedroegen 17 man (1 gesneuveld, 10 licht, 6 zwaar gewond).

Gedurende den nacht van 14 op 15 Juli in de omstreken van Tjandoeng bivakkeerende, ontving Raaff bericht dat te Padang — ter aanvulling der geleden verliezen — van Java waren aangekomen 80 Europeesche en 40 inlandsche soldaten benevens 2 officieren, allen van het 19^e bataljon. Zulks versterkte hem in zijn voornemen om van de bijeengeroepen macht gebruik te maken tot het binnenrukken en veroveren van de VI Kota's; mitsdien werden de houwitsers en de zesponder naar Goenoeng gezonden, en verder de noodige maatregelen getroffen om den 18^{en} Juli de bewegingen tegen de VI Kota's te kunnen aanvangen.

Op dezen datum rukten de onzen dan eindelijk de VI Kota's binnen. De wederstand, dien zij ondervonden, was zeer gering, zoodat wij in 't geheel slechts vier licht gekwetsten bekwamen. Achter Kota Lawas bevonden zich de vrouwen en kinderen bijeen, terwijl de mannen zich ontwapenden en verklaarden tot onderwerping genegen te zijn. De vijandelijkheden werden daarop gestaakt. Naar men vernam, waren op onze nadering en op het hooren van het kanon de hoofden met hunne hoeloebalangs gevlucht.

De verovering van Kota Lawas werd gevolgd door de inbezitting van de overige kampongs der VI Kota's, „waardoor“ — naar Raaff zich voorstelde — „de rust eenmaal gevestigd zijnde, eene gewenschte gemeenschap tusschen Priaman, Agam en Tanah Datar met aanmerkelijke commercieele voordeelen voor de benedenlanden zou ontstaan.“ Ten einde deze voordeelen zooveel mogelijk te verzekeren, werd het raadzaam geacht, den post van Goenoeng te verplaatsen naar Goegoeq Sigandang, eene nabij Pandej-Sikat gelegen en deze kampong beheerschende hoogte.¹

Nog drie dagen bleef Raaff met den resident, die den tocht had

¹ Over het algemeen hebben wij, in dit opstel, de spelling der plaatsnamen gevolgd naar den Atlas, behoorende bij de „Topographische en geologische beschrijving van een gedeelte van Sumatra's Westkust“ van R. D. M. Verbeek, uitg. 1883. Slechts enkele namen, die stellig foutief waren, hebben wij verbeterd, zooals Pandej-Sikat i. p. v. Padang Sikej, Banceo hampoe (spelling van den Regeerings-almanak) i. p. v. Boenga ampoh en enkele andere.

Goegoeq Sigandang komt niet meer op de kaarten voor; deze heuvel ligt tusschen Kota Lawas en Pandej Sikat in. Zij is niet bewoond, doch men vindt er nog de overblijfselen der wallen van onze vroegere versterking.

bijgewoond, in de VI Kota's achter; zij ontvingen in dien tijd eene menigte hoofden die zich aan onze zijde schaarden en den eed van trouw aflégden, en keerden daarop naar Pagarroejoeng terug.

Er bleven thans in Agam nog twee slechtgezinde districten over: dat van Tilatang, waarin de benting Kapau gelegen is, en een gedeelte van Padang Taroh. Alvorens iets verder tegen Lintou te ondernemen was het noodig zich van die districten meester te maken, opdat men vandaar geene vijandelijkheden te duchten zou hebben die tot verdeeling van macht zouden moeten leiden. De ondervinding had toch reeds geleerd dat wij, tegen Lintou oprukkende, zoo sterk mogelijk dienden te zijn.

De resident en de militaire commandant kwamen derhalve overeen, dat de onzen zich thans in de eerste plaats tegen Kapau zouden hebben te wenden. ¹

Te Tandjong Alam, vanwaar de voornaamste operatiën zouden plaats hebben en welke post bezet bleef met 60 man troepen en 300 met geweren gewapende Maleiers, waren, den 13ⁿ Augustus, (buiten die bezetting) vereenigd: 9 officieren, 167 Europeesche en 15 inlandsche soldaten, 5- à 6000 gewapende Maleiers, en, aan geschut, 1 houwitsers, 1 zesponder en 1 kanon van 1½ $\mathcal{E}$ met de noodige munitie.

Luitenant de Liezer werd met de Maleiers, 44 Europeanen en het kanon van 1½ $\mathcal{E}$ vooruitgezonden naar Koerei, dat, volgens de ontvangen berichten, op een uur afstands van Kapau gelegen zou zijn; later ontving kapitein Goffinet den last om met zijne compagnie, den houwitsers en den zesponder, op te rukken tot Kota Tinggi, 3 uren van Tandjong Alam verwijderd. Hier zou hij, tegen den volgenden ochtend, den luitenant-kolonel Raaff met de overige troepen afwachten. ²

Raaff kwam den 14ⁿ Augustus, des ochtends ten 7 ure, te Kota Tinggi aan en besloot, zich in de eerste plaats meester te maken van Bassoh. Goffinet, die, behalve over zijne eigene compagnie, nog de beschikking had over kapitein Brusse met het detachement inlandsche soldaten en den zesponder, ondernam den aanval op de rechterflank. terwijl Raaff, met de compagnie van Laemlin en den

¹ Zooals later zal blijken, was men den 15ⁿ September, voor dat de verschan-sing van Goegoeg Sigandang nog voltooid was, verplicht haar voorloopig weder te ontruimen. De post te Goenoeng bleef diensengevolge behouden.

² Het thans volgend verhaal wijkt in verschillende détails van dat van Lange (I blz. 69) af. Het komt ons voor, dat het hier gegevene juistere wezen moet.

houwitser, tot den aanval in front overging. Ten negen ure was Bassoh in onze macht.

Vanhier richtten de onzen zich naar Loendang, waar de tegenstand grooter was. De eerste aanval mislukte, doch bij den tweeden werd de kampong veroverd; vele vluchtende Padries werden nu door de ons welgezinde bewoners afgemaakt, terwijl twee metalen draaibassen en een ijzeren lilla buitgemaakt werden.

Daarop verder voortrukkende, bevond Raaff zich tegen den namiddag tusschen Loeboe Agam en Kapau, zich voorstellende den volgenden ochtend laatstgenoemde plaats van die zijde, en te gelijktijd door de Liezer, die inmiddels te Koerei was aangekomen, van den anderen kant aan te tasten. Nauwelijks was Raaff in het bivak, of hij ontving bericht van den 2ⁿ luitenant P. F. Creemer, dat de kapitein Goffinet doodelijk gewond was en dat Creemer, die het bevel overgenomen had, met zijn detachement en den zesponder te Soengei Djanei was aangekomen. Creemer en de Liezer kregen beide bevel, zich den volgenden ochtend naar Kapau te begeven.

Den 15ⁿ Augustus, des ochtends ten zes ure, vernam Raaff, door het hooren van het vuur uit den zesponder en uit het kanon van 1½ $\mathcal{U}$, dat beide officieren reeds tegen 's vijands stelling oprukten. Onmiddellijk ging hij thans met de zijnen mede tot den aanval over. Na twee grachten niet zonder veel moeite en onder een hevig geweervuur overgetrokken te zijn, plaatste hij den houwitser in eene gunstige stelling, niet zonder grond hopende dat eenige granaten, in 's vijands werken geworpen, eene aanmerkelijke verwarring zou veroorzaken, daar de vijand zich dan van drie zijden tegelijk bedreigd zag; en zijn voornemen was, daarvan gebruik makende, de hoofdversterking der Padries te bestormen.

Deze bestorming werd weldra, met evenveel bedaardheid als dapperheid, beproefd. Maar toen men tot de breede en diepe gracht genaderd was welke bedoelde versterking omgaf, zag ieder de onmogelijkheid in deze, zonder hulpmiddelen, onder het hevig vuur der verdedigers over te trekken. Men zag zich dus verplicht, tot buiten het bereik van dat vuur terug te gaan en zich voor een nieuwen aanval voor te bereiden. Het was noodig, zoo weinig mogelijk tijd verloren te doen gaan, doordien men hooren kon dat de Liezer, met de Maleiers, al zijne krachten aanwendde en hevig slaags was.

Voor den tweeden aanval werden 3- à 400 Maleiers van bamboezen, takkebossen, stroobossen en graszoden voorzien en met kapmessen

gewapend, ten einde den grachts-overgang te vergemakkelijken en de doornheggen, waarmede de sterkte omgeven was, waar noodig om te hakken.

Alle reden was er, van dezen tweeden aanval een goeden uitslag te verwachten; maar toen onze troepen opnieuw bij de boven bedoelde gracht waren aangekomen, namen de Maleiers met de opgenoemde hulpmiddelen de vlucht en werden de Europeesche soldaten daardoor geheel nutteloos aan een moorddadig vuur blootgesteld. Hoe de officieren zich ook inspanden, — 's vijands overmacht, de sterkte zijner verschansingen en de weinige hulp die de onzen van de Maleiers ondervonden, maakten dat alles vruchteloos was, en men zich opnieuw buiten het vuur der Padries moest terugtrekken.

Gedeeltelijk was zulks ook het gevolg van het niet tijdig oprukken van luitenant Creemer met zijn detachement. Deze officier had aanvankelijk groote voordeelen behaald, doch was later verplicht geweest, met achterlating van den zesponder op Bassoh terug te trekken. Nagenoeg gelijktijdig dat Raaff dit bericht ontving, bekwam hij rapport van luitenant de Liezer, dat diens aanval op Kapau mede mislukt was en hij zich van een nieuwen aanval, met het oog op de reeds geleden verliezen, geen beter resultaat voorstelde.

Onder deze omstandigheden werd de terugtocht eene dringende noodzakelijkheid; de Liezer kreeg order op Goegoeq Sigandang te retireeren, en Raaff ging met de zijnen terug op Bassoh.

De omstandigheid, dat kapitein Goffinet den 14ⁿ zwaar gewond werd, schijnt van nadeeligen invloed geweest te zijn op den gang van zaken bij zijne kompagnie. Niet-alleen was de luitenant Creemer niet geheel op de hoogte van de bedoelingen van den expeditie-commandant, maar daar hij de Fransche taal niet machtig was kon hij zijne soldaten — meest Franschen — niet naar behooren aanvoeren; deze waren bovendien pas van Batavia aangekomen, nog niet aan den inlandschen oorlog gewend en hadden, de groote overmacht des vijands bemerkende, voor een goed deel hun zelfvertrouwen verloren. De Maleische hulptroepen hadden zich, al dadelijk toen Goffinet het terrein verlaten moest, grootendeels teruggetrokken. Tot overmaat van ramp brak de as van den zesponder, hetgeen door den vijand gezien werd en dezen aanleiding gaf tot een hevigen aanval, waarop de inlandsche koelies, voor het vervoer bestemd, de vlucht namen. Ofschoon het kanon daardoor in 's vijands handen bleef, achtte Raaff den terugtocht op Bassoh wel verantwoord en meende hij daarvan

geen verwijt te mogen maken aan den luitenant Creemer, die „als een bedaard en braaf officier“ bekend stond.

Onze verliezen bij de verschillende aanvallen op Kapau bedroegen te zamen: 5 officieren (kapitein L. Goffinet, weinige dagen later aan zijne wond overleden, 2^e luitenant H. C. van der Veen, gesneuveld, 2^e luitenant Teissier, zwaar gewond, kapitein H. L. Brusse en 2^e luitenant C. van Ochsee, licht gewond, en 82 minderen (9 gesneuveld, 40 zwaar, 33 licht gewond).

De dood der eerstgenoemde officieren, vooral van den even kundigen als dapperen Goffinet, werd door de krijgsmacht ter Sumatra's westkust diep betreurd en Raaff verloor aan Goffinet een grooten steun.

Nadat de terugtocht onzer troepen volbracht was, keerde Raaff, zijn weg over Tandjong Alam nemende, den 19ⁿ Augustus naar Pagarroejoeng terug. Met het oog op de geleden verliezen en den tegenstand des vijands, vroeg hij in zijn rapport van 31 Augustus 1822 eene vrij aanzienlijke versterking, zoo aan personeel als aan materiëel, en drong hij mede op het zenden van eenen oorlogsbodem aan. Zooals later zal blijken, werden zoodra mogelijk aan die aanvragen voldaan.

In afwachting daarvan moest wel zooveel mogelijk eene defensieve houding worden aangenomen; doch, in strijd met dit voornemen, zag Raaff zich verplicht gedurende bijna de geheele maand September onder de wapenen te blijven en, zoowel in het district der L Kota's als in het land van Agam en de VI Kota's, onophoudelijk de vijandelijke bewegingen der Padries te beteugelen. Ten gevolge dier bewegingen bevond hij zich meermalen in hoogst moeilijke omstandigheden, doch de loop der zaken zal doen zien dat desniettemin de toestand in de bovenlanden over 't geheel niet in ons nadeel veranderde. De geringe voordeelen, somtijds door den vijand behaald, konden niet opwegen tegen den indruk, dien de standvastige pogingen der troepen, en de trouwe hulp en bijstand, overal met de meeste activiteit door de inwoners tegen de Padries ondervonden, op de gemoederen der bevolking maakte.

De bewijzen daarvan zijn te vinden in de menigvuldige stappen, door de hoofden gedaan om in onderwerping te komen; zij gevoelden, dat wij op den duur de sterkste partij zouden zijn.

Zoo liet de oude Radja Moening ¹, de rechtmatige vorst van het

¹ Zijn volledige titel was: „Daulat jang dipertoewan Radja Moening, Radja Alam, jang karedja-an didalam alam Menangkabau.“

oude Rijk van Menangkabau, die eenige jaren geleden, toen Toewankoe Pasaman de meeste vorsten op verraderlijke wijze had doen overvallen en ter dood brengen, zich door de vlucht aan de vervolging der Padries onttrokken had, in de maand September aan Raaff, zijne tegenwoordige verblijfplaats bekend maken door een afgezant, aan wien Raaff te kennen gaf gaarne te zullen zien dat Radja Moening weder de regeering over het rijk van Menangkabau aanvaardde. Raaff meende dat zulks een middel zoude kunnen zijn om de rust te bevestigen, vooral, nu verschillende hoofden der L Kota's hun verlangen te kennen gaven, zich bij ons bestuur aan te sluiten.

Radja Moening, ofschoon later in Tanah Datar teruggekeerd, wenschte wegens zijn hoogen leeftijd evenwel niet meer op den voorgrond te treden; hij werd met een pensioen begiftigd en stierf den 1^{en} Augustus 1825, in den ouderdom van omstreeks 80 jaren (Resolutie van den Gouv.-Generaal van 28 Dec. 1825 n° 5).

Na de bij Kapau geleden nederlaag (13—16 Augustus 1822) werd de rust niet verstoord tot den 8^{en} September, toen berichten ontvangen werden omtrent onrustige bewegingen in Agam.

De luitenant de Liezer, die te Goegoeq Sigandang bevel voerde, meldde dat de Padries van voornemen schenen te zijn, de VI Kota's aan te vallen: Banoe hampoe en Koerei waren reeds in de asch gelegd. Kapitein Brusse, te Tandjong Alam gevestigd, meende dat de aanslag der Padries op zijn post gemunt was en dat zij, over Beroelaq en Tandjong Alam, Tanah Datar wilden binnenrukken. Uit deze berichten leidde Raaff af dat de Padries op twee punten ageerden en hoopten, zoowel in Tanah Datar als, door de VI Kota's, in de Padangsche Benedenlanden te dringen.

Aangezien hij aan het behoud van den post te Tandjong Alam het meeste gewicht hechtte, begaf hij zich den 10^{en} September, met een detachement van 50 Europeanen onder den 2^{en} luitenant C. J. le Roux, derwaarts; de post te Goegoeq Sigandang werd met 20 man onder den 1^{en} luitenant T. L. van Straceelen versterkt. Raaff bepaalde dat beide detachementen elkander wederkeerig te hulp zouden snellen, indien het bleek dat de Padries hunne hoofdmacht tegen een der posten richtten.

Nauwelijks was Raaff te Tandjong Alam aangekomen of van Straceelen vervoegde zich, uit Goegoeq Sigandang komende, bij hem met het bericht dat de Padries van Rau-Rau, ondersteund door die van Bondjol, naar Soengei-poeur in aantocht waren ten getale van 20.000 man; dat allen die zich tegen hen verzetten van kant gemaakt werden,

en dat zij het den 18ⁿ Juli gevluchte hoofd van Kota Lawas weder in zijn gezag wilden herstellen ¹.

Wat het zwaarste was, moest het zwaarste wegen. Raaff besloot derhalve, Tandjong Alam voorloopig aan zijn lot over te laten en zich met zijn detachement onder le Roux naar Goegoeq Sigandang te begeven. Vóór het aanbreken van den dag, op 11 September, bevond hij zich dientengevolge op laatstgenoemden post, waar hij van de Liezer vernam dat eene sterke macht van Padries bij Koerei, Banoe hampoe en Padang Loewar verzameld was en zich tot den aanval op de VI Kota's gereed maakte om vervolgens de benedenlanden binnen te dringen.

Toen Raaff, den 12ⁿ September, 5- à 6000 Maleiers bij zich vereenigd had, begaf hij zich met het detachement van 50 man en een ijzeren drieponder op vesting-affuit naar Soengei poear op weg. Op een half uur afstand van deze plaats vond hij de Padries vereenigd, die zich op zijne aankomst in eene lange linie opstelden, waarvan de rechtervleugel tegen het Singgalang-gebergte aansloot. Raaff tastte weldra den linkervleugel des vijands aan en drong dezen tot wijken; maar de rechtervleugel, in stede van deze beweging te volgen, rukte met buitengewonen spoed vóórwaarts om zich tusschen onze troepen en den post Goegoeq Sigandang in te nestelen en aldus aan de onzen den aftocht onmogelijk te maken. Gelijktijdig dreigde eene afdeeling der Padries, langs de hellingen der Singgalang, de VI Kota's te bereiken. Raaff, niet sterk genoeg om 's vijands bewegingen te verijdelen, moest tengevolge van een en ander tot den aftocht besluiten.

Ter hoogte van Kota Baroe en Ajer Angat gekomen, had hij gelegenheid eene voordeelige stelling in te nemen. Daar ontving hij drie getrouwe districts-hoofden — die van Goenoeng, Batipoe en Soempoer, — die hem verzekerden dat er op de bevolking der VI Kota's geen staat te maken was; dat deze zich niet tegen de Padries te weer stelde, en dat reeds een groot aantal zich in de versterking van Pandej Sikat bij de Padries hadden gevoegd. De hoofden raadden Raaff daarom dringend aan, zich niet langer in de VI Kota's op te houden.

Dientengevolge besloot de expeditie-commandant, zich tegen den avond op Goegoeq Sigandang terug te trekken. Te Kota Baroe

² Wat Lange (I bl. 76) omtrent dit hoofd — Toewankoe Mensiangan — mededeelt, dat hij den 18ⁿ Juli in onderwerping gekomen is en kort daarna de wapens weder tegen ons zoude hebben gekeerd, vonden wij in onze bronnen niet bevestigd.

bleef eene wacht achter, welke patrouilles uitzond; deze bevestigden de ontvangen berichten.

De nog onvoltooide versterking te Goegoeq Sigandang was niet tegen een ernstigen aanval bestand; daarin bevonden zich bovendien 3 zieken en 8 gewonden zonder geneeskundige hulp, en de berichten, die gedurende den nacht van Tandjong Alam ontvangen werden, waren hoogst ongunstig.

In overleg met de aanwezige officieren kwam Raaff derhalve den 13ⁿ tot het besluit, om Goegoeq Sigandang te verlaten, ten einde tusschen Batipoe en Goenoeng eene stelling in te nemen, waar hem de vrijheid van beweging niet benomen kon worden. De zieken en gekwetsten, het ijzeren kanon van 3 $\mathfrak{U}$ en het metalen kanon van $1\frac{1}{2}$ $\mathfrak{U}$ (dat den 15ⁿ Augustus onbruikbaar geworden was) werden het eerst met de bagage der officieren en manschappen geëvacueerd, terwijl Raaff het laatst met eene geringe achterhoede volgde. De Padries namen daarop onmiddellijk van de verschansing bezit.

Verschillende berichten omtrent hunne bewegingen noopten Raaff den 13ⁿ en 14ⁿ September tot eenige manoeuvres, waarbij men echter niet met den vijand in aanraking kwam; deze, tevreden met het behaald succes waarbij hij ons weder uit de VI Kota's verdreven had, liet den post te Goenoeng met rust.

Intusschen werden de berichten van Tandjong Alam geenszins gunstiger. In den ochtend van 15 September ontving Raaff een brief van kapitein Brusse, waarin o. a. werd medegedeeld: „dat het thans, zoowel voor hem als voor de overige zich daar bevindende officieren en manschappen, de vierde nacht was, die zonder eenige rust te genieten werd doorgebracht; dat zij allen beloofd hadden, hun post tot het uiterste te verdedigen en ook woord zouden houden, maar zij de vrees hadden (bij het steeds naderen des vijands op Beroelaq, waarvoor de rivier — waarvan de overtocht hardnekkig betwist werd — hen nog voor het oogenblik behoedde) dat de L Kota's hunne gemeenschap met Raaff-zelfen zoude afsnijden, als wanneer er voor hen niets overbleef en zij zeker verloren waren, aangezien de communicatie met Pagarroejoeng reeds scheen afgesneden te zijn, daar zij sedert den 10ⁿ niets meer van kapitein Laemlin vernomen hadden; dat zij wijders, zonder hulp van Maleiers uitgezonderd het geringe aantal der bewoners van Beroelaq en Tandjong Alam, zonder levensmiddelen die — alles geplunderd zijnde — voor geld niet te koop waren, onder een gestadig vuur van den kant van Beroelaq, de nadere orders van Raaff zouden afwachten.”

Nu de Padries ten N. van Goenoeng, bij gebrek aan levensmiddelen, grootendeels uiteengegaan waren, deed dit schrijven Raaff besluiten, het bevel te Goenoeng aan de Liezer toe te vertrouwen en zich in persoon naar Tandjong Alam te begeven.

Hij nam zijn weg over Pagarroejoeng, om tegelijk iets van dien post te vernemen en vond den commandant, kapitein Laemlin, ernstig ziek. Sedert drie dagen waren hier een 1500-tal Maleiers verzameld. Raaff liet hier een aantal van 40 zwaar gekwetsten naar Padang evacueeren en kocht, ten behoeve der bezetting van Tandjong Alam, een 50-tal koeien en eene goede hoeveelheid rijst. Met dezen leeftocht begaf hij zich naar dien post, waar hij in den ochtend van den 16^{en} September aankwam; hij vond den voorpost te Beroelaq met den vijand vechtende, en zond kapitein Brusse met eene goede versterking derwaarts, zoodat de Padries zich eenigszins terugtrokken; Beroelaq bleef echter ook de eerstvolgende dagen steeds sterk bedreigd.

Den 21^{en} September ontving Raaff bericht van den Toewankoe Kota Toea, een invloedrijk hoofd in Agam en tegenstander der Padries, wier gewelddadigheden hij van den beginne af had afgekeurd. Niettegenstaande het in den laatsten tijd voorgevallene was genoemde Toewankoe er in geslaagd, met eenige districten in het Agamsche, zooals Tjandoeng, Padang Taroh en andere, een verdrag te sluiten om gezamenlijk tegen de Padries op te rukken, en onder alle omstandigheden de bevelen van het Nederlandsch gezag op te volgen; met de hoofden van Rau, Bondjol enz. had hij gesproken, en tengevolge daarvan zouden de Padries, vandaar afkomstig, huiswaarts keeren; de Padries van Kapau eindelijk waren niet ongenegen om in onderhandeling te treden.

De juistheid van deze berichten bleek al spoedig in zooverre, dat onze tegenstanders het veld ruimden en, zoowel in de laatste dagen der maand September als in de eerstvolgende maanden, de rust niet meer verstoord werd. Daardoor bood zich de gelegenheid aan, vele zaken te regelen die op het inwendig beheer der onder ons gezag gestelde landschappen betrekking hadden. Met vele voorname districts-hoofden werden onderhandelingen geopend, die, zooals de generaal de Kock in zijn verslag van 12 April 1823 schreef, „de gegrondste hoop geven dat de Padangsche zaken, na de aankomst der afgezonden versterking, van welke aankomst reeds tijding ontvangen is, ten genoegen der Hooge Regeering spoedig ten einde zullen loopen.”

VIJFDE HOOFDSTUK.

Advies van den Raad van Indie Muntinghe omtrent den staat van vaart en handel. — Beslissingen der Regeering. — Intrekking van de voorloopig aan de ambtenaren verleende vergunning om handel te drijven. — Denkbeelden der Regeering omtrent in te voeren belastingen. — Gevoelen van den Gouverneur-Generaal omtrent den stand van zaken ter Sumatra's Westkust. — Het in bezit houden van Tanah Datar wordt wenschelijk geacht. — Raaff belast met het civiel gezag in de Bovenlanden.

Het spreekt van zelf dat in een gewest waar, zooals in het in beide voorgaande hoofdstukken behandeld tijdvak, onafgebroken oorlog werd gevoerd, de beschikbare tijd der burgerlijke ambtenaren voor een goed deel in beslag werd genomen door zaken, met krijgsoperatiën in verband staande. Die ambtenaren waren inmiddels voorzeker hoogst nuttig werkzaam, doch hunne verrichtingen kwamen uit den aard der zaak meer op den achtergrond.

Maatregelen, in het thans besproken tijdvak door den resident en zijne ambtenaren genomen of voorgesteld voor de ontwikkeling van de Westkust van Sumatra, zijn dan ook, voor zooverre ons bleek, niet te vermelden; wat in deze richting geschiedde, werd te Batavia beraamd en besloten.

Het was de Raad van Indië Mr. H. W. Muntinghe, die zich, in den aanvang van het jaar 1822, „den staat van vaart en handel op de Nederlandsche bezittingen ter Westkust van Sumatra” aantrok en dienaangaande, den 18ⁿ Maart 1822, zijne beschouwingen en voorstellen aan het oordeel van den Gouverneur-Generaal onderwierp. Zijn advies is ons, in zijn geheel, niet bekend; maar de inhoud en strekking daarvan blijken uit de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 30 April 1822 n° 23, waaraan wij het volgende ontleenen.

Muntinghe betoogde de noodzakelijkheid „om, overeenkomstig den steeds in het oog te houden stelregel *dat de koloniën moesten gerekend worden te bestaan voor het moederland*, doch met in achtneming tevens der vereischte — gemelden stelregel wijzigende — voorzorgen tot behoud, bloei en verdediging dier bezittingen, maatregelen te

nemen om de daaruit te behalen voordeelen te doen strekken ten behoeve van Nederlandsche ingezetenen."

Tot dat einde, schreef hij, dienen de Nederlandsche kooplieden "door eene krachtdadige medewerking en tegemoetkoming" te worden aangemoedigd om "deel te nemen in de vaart en handel op Padang, welke tot dusverre bijna zonder uitzondering aan vreemden zijn overgelaten."

Voorts overwoog hij welke middelen zouden kunnen worden verkregen, om niet-alleen de kosten van het bestuur goed te maken, maar ook de aanzienlijke en veel belovende streken welke 's Gouvernements bezit uitmaken, dan wel waarmede het in directe betrekking staat, tot onmiddellijk voordeel van 's lands kas te brengen".

In verband met een en ander gaf hij o. a. in overweging, tot opbeuring van den Nederlandschen vaart en handel op Padang al de goederen, waarvan eenmaal de uitgaande rechten te Padang waren voldaan, in geheel Ned. Indië van inkomende rechten vrij te stellen; en, ter wegneming van alle nadeelige mededinging, de provisioneele licentie, bij resolutie van 5 December 1820 n° 21 aan de ambtenaren van Padang verleend, om handel te mogen drijven, in te trekken.

De Raad van Indië Chassé had tegen dit laatste voorstel groot bezwaar, op grond van dezelfde redenen die, in 1820, tot het verleenen van bedoelde "licentie" hadden geleid (zie boven blz. 20).

De Regeering overwoog evenwel "dat, bij eene algemeene beschouwing, de bezittingen op de Westkust van Sumatra door vermeerdering van cultures en voornamelijk door die van de koffie dagelijks belangrijker wordende, meer en meer de aandacht van het Gouvernement tot zich moeten trekken¹;

"dat, zoolang echter de handel op die bezittingen het doel blijft van vreemden, die tot nu toe daarvan, bijna zonder mededinging, de winsten genieten, dezelve in verre na niet kunnen geacht worden te beantwoorden aan het doel, hetwelk men zich daarmede als koloniën en als zoodanig voordeel moetende opleveren, dient voor te stellen;

"dat, om dit doel te bereiken, het noodzakelijk is, alle pogingen

¹ Wel een groot verschil met de beschouwingen, vroeger door de O. I. Compagnie herhaaldelijk verkondigd, dat Sumatra's Westkust een lastpost was, waaraan geene kosten behoorden te worden besteed, maar waarvan veeleer het verlaten in overweging moest worden genomen! Uit een schrijven van den Gouv. Gen. aan den "Minister van publiek onderwijs, de nationale nijverheid en de koloniën", van 3 Oct. 1822 n° 204a blijkt trouwens, dat de pluk van koffie te Padang en Onderhoorigheden, reeds "op meer dan 20,000 pikols per jaar" werd geraamd.

aan te wenden om de winsten van den Padangschcn handel door Nederlandsche kooplieden te doen wegdragen en dezelve door dien weg het moederland te doen toevloeden, en om tot dat einde deze kooplieden door gepaste middelen aan te moedigen, zich op dien handel toe te leggen;

„dat als zoodanig bijzonder te beschouwen zijn bepalingen op de heffing der inkomende en uitgaande rechten, welke de nationale zeevaart en handel bevorderlijk kunnen zijn;

„dat, hoezeer het aan de eene zijde aan gegronde bedenking onderhevig is, of niet, door de intrekking der provisioneele licentie, bij resolutie van 5 December 1820 n° 21 aan de ambtenaren te Padang gegeven om handel te drijven, juist de eenige Nederlandsche handelaren die zich op dit oogenblik te Padang bevinden, van de voordeelen van dien handel zullen zijn verstoken en daardoor zelfs de vreemden meer in de gelegenheid worden gesteld om hunne betrekkingen ten nadeele van de Nederlandsche belangen uit te breiden, — het daarentegen aan den anderen kant niet te ontkennen is dat dit nadeel niet dan kortstondig zal kunnen zijn, en zal moeten ophouden zoodra eenige particulieren, die, door de vooruitzichten welke hun geopend worden, aangemoedigd, deel aan dien handel zullen nemen, hetgeen te spoediger te verwachten is wanneer algemeen bekend zal zijn dat men geene mededingers zal vinden in ambtenaren, die uit den aard hunner betrekkingen en den invloed, dien zij oefenen, altoos als zoodanig te vreezen zijn;

„dat het mitsdien raadzaam toeschijnt, die provisioneele licentie in te trekken;

„dat eindelijk, alvorens te kunnen overgaan tot het beproeven of invoeren van eenig nieuw stelsel van belasting op de inlandsche bevolking in de bezittingen op de Westkust van Sumatra, eene meerdere kennis dient verkregen te worden omtrent onderscheidene punten, welke tot dat einde grondig behooren te worden onderzocht.”

Op grond van deze overwegingen nam de Regeering o. a. de volgende beschikkingen.

a. (§ 3 der resolutie). Kamfer Baros, peper en benzoën worden vrijgesteld van inkomende rechten bij aanvoer te Padang, van uitgaande rechten bij verzending van hier naar Batavia, en van inkomende rechten bij aankomst, van Padang, te Batavia (publicatie van 30 April 1822).

b. (§ 4 der Resolutie) „Tot wegneming van alle nadeelige mededinging in den handel” werd de bovenbedoelde licentie van Dec.

1820 ingetrokken, „met last aan de ambtenaren om hunne uitstaande handelszaken binnen den tijd van drie maanden na ontvangst van deze resolutie finaal te vereffenen.“¹

c. (§ 5 der resolutie). Aan den resident van Padang werd gelast „te dienen van gemotiveerd en gedetailleerd rapport omtrent de vraag of de inlandsche bevolking op de Westkust van Sumatra vatbaar zoude zijn voor een gelijksoortig stelsel van belasting als de bevolking op Java, met opgave onder anderen:

„10. van eene nauwkeurige analyse van het inlandsch bestuur, zoowel met betrekking tot het districts- als tot het dorpsbestuur;

„20. van de wetten en gebruiken, geschreven of onbeschreven, waarvan zich de volkeren van de westkust bedienen;

„30. van de redenen voor en tegen, waarom het koffiegewas op de Westkust van Sumatra naar inzien van den resident niet even gemakkelijk eene belasting bij den oorsprong zou kunnen dragen als hier op Java, en of het verschil tusschen de prijzen, waarvoor de planter in de bovenlanden gewoon is zijn product van de hand te

¹ Door deze Regeeringsbeslissing werden, zooals Francis (Herinneringen III, bl. 157) het uitdrukt „in eens vele onaangenaamheden en tevenstrevingen van de zijde der Christenbevolking uit den weg geruimd.“

Hoe noodig die beslissing was, blijkt o. a. uit de resolutie van 3 Augs. 1822 n°. 4, waarbij, ofschoon de handel der ambtenaren toen reeds had opgehouden, eene commissie werd benoemd, bestaande uit de raden van Indië Chassé en Dozy benevens den inspecteur van Financiën Meylan, om een onderzoek in te stellen naar de gegrondheid van verschillende door Padangsche kooplieden ingebrachte ernstige klachten.

Blijkens de Resolutie van den Gouv.-Gen. in rade van 20 Nov. 1822 n°. 11 verklaarde deze commissie o. a.: „dat, hoezeer de vergunning, vroeger aan de Padangsche ambtenaren tot het drijven van handel verleend, de nuttige strekking zoude kunnen hebben om het algeheel verval van den handel aldaar aan vreemdeelingen te voorkomen, echter zoowel de ruimte in welke van die vergunning is gebruik gemaakt als de omstandigheid dat zich bereids vreemde kooplieden te Padang hadden gevestigd, eene botsing heeft veroorzaakt tusschen de belangen der voornaamste ambtenaren aldaar, en die der ingezetenen, welke de eerstgenoemden en hunne handelingen in het oog der laatstgemelden noodzakelijk in een hatelijk daglicht moest doen voorkomen“, en

„dat, daar reeds de handelsbetrekkingen tusschen de ambtenaren te Padang bestaan hebbende genoegzaam zijn geweest om henzelfen en hunne handelingen in een nadeelig daglicht te plaatsen, deze kwade indruk nog daarenboven veel voedsel moet hebben ontleend uit de omstandigheid, dat de meeste dier ambtenaren elkander in nauweren of verderen graad van bloedverwantschap bestaan“, enz.

Tengevolge van dit verslag werd o. a. de adsistent-resident A. F. van den Berg, wiens naam later nog genoemd wordt, „honorabel“ uit zijne betrekking ontslagen. Hij verliet 's lands dienst en zette, zich te Padang als handelaar vestigende, zijne als ambtenaar aangevangen handelsoperatiën voort.

zetten en die welke daarvoor bij den uitvoer besteed worden, hiertoe geene genoegzame ruimte zouden laten;

„40. van de redenen waarom bij zoodanige belasting der koffietuinen niet evenzeer eene jaarlijksche prijsbepaling en ten zelfden effecte als hier op Java zoude kunnen gevolgd worden;

„50. welke prijsbepaling in dat geval zoowel met de billijkheid als met de belangen der schatkist het meest zoude overeenkomen;

„60. welke belastingen, hetzij grondlasten of marktgerechtigheden verder en na verloop van tijd nog bij den voors. huur van koffietuinen zoude kunnen gevoegd worden.”

d. (§ 6 der resolutie). Aan den resident van Padang werd evenwel te kennen gegeven:

„dat het geenszins de wil van het Gouvernement is, dat reeds dadelijk maatregelen of pogingen door hem zouden worden in het werk gesteld om de voors. belastingen in te voeren, maar eeniglijk dat hij daaromtrent zijne beredeneerde consideratiën en advies aan het Gouvernement inzende;

„dat het Gouvernement ook in het vervolg niet zal verlangen dat immer belastingen van de bevolking der Westkust worden geheven, dan waarvan de voornaamste der districts- en dorpschouten de billijkheid en rechtmatigheid zullen hebben erkend;

„dat hij resident echter van nu af aan in het oog dient te houden, dat het Gouvernement op den duur niet kan verleenen bescherming en verdediging, zonder daarvoor eene toereikende vergoeding van de bevolking te trekken; en dat, wanneer deze vergoeding niet kan worden gevonden in regelmatige belastingen, alsdan nader zal behooren te worden onderzocht, in hoeverre de rechtstreeksche en uitsluitende voordeelen van den handel daartoe in aanmerking zouden moeten komen; en

„dat hij resident deze gronden niet-alleen zelf in het oog zal moeten houden, maar dat hij daarvan, ter bereiking van 's Gouvernements oogmerken, ook van nu af aan reeds een *voorzichtig* en *bescheiden* gebruik zal mogen maken ter overreding, te zijner tijd, van de voornaamste en meest verstandige hoofden der inlandsche bevolking.”

Welke gevolgen deze lastgevingen aan den resident hadden, zal later, bij de vermelding der resolutie van 4 Nov. 1823 n° 18, ter sprake komen. Voor het oogenblik is het wellicht niet zonder belang, hier mede te deelen welke de algemeene indruk was dien

de Gouverneur-Generaal den 3ⁿ October 1822 (dus vóór dat hem de laatste tegenspoeden van Raaff bekend waren), blijkens zijn aan den Minister gezonden verslag n° 204^a, van den staat van zaken ter Sumatra's Westkust had.

De Gouverneur-Generaal van der Capellen schreef destijds het volgende:

„Sedert een geruimen tijd had eene nieuwe godsdienstige secte zich in de binnenlanden van Sumatra uitgebreid, waarvan de hoofden of aanvoerders onder den naam van *Padries*, na de afstammelingen der vorsten van het voorheen zoo machtig Rijk van Menangkabau te hebben verjaagd, zich aldaar geheel meester hebben gemaakt van het bestuur. Niet tevreden met hunne binnenlandsche veroveringen, zijn zij begonnen van tijd tot tijd de grenzen onzer etablissementen te verontrusten, hetwelk, eene vermeerdering van macht aldaar noodzakelijk makende, mij op het einde van het vorige jaar heeft doen besluiten een sterk detachement onder bevel van den luitenant-kolonel Raaff derwaarts te zenden. Nadat deze verdienstelijke officier gemeenschappelijk met den resident du Puy alle pogingen had in het werk gesteld om de *Padries* door overtuiging en zachte middelen over te halen om zich rustig te gedragen en de rechten van het Gouvernement te eerbiedigen, is hij verplicht geweest om tot dadelikheden over te gaan.

„Volgens de berichten die van tijd tot tijd worden ontvangen, hebben verscheidene gevechten plaats gehad, in welke de vijand telkens met aanmerkelijk verlies is geslagen. Tengevolge daarvan hebben verscheidene hoofden zich aan het Gouvernement onderworpen, en heeft de luit.-kol. Raaff in het binnenste gedeelte van Menangkabau, te Pagarroejoeng, eene sterkte opgericht, welke hem in staat stelt met geringe middelen een groot gedeelte van het land te bedwingen. Wat echter de uitslag van dat alles zal wezen en welke de voordeelen zullen zijn van deze nieuwe bezittingen, zoo het al raadzaam mocht bevonden worden dezelve aan te houden, is nog onzeker. Dan minder twijfelachtig zal het in allen gevalle zijn, dat de herstelling en duurzame vestiging van de rust en veiligheid in de Padangsche binnen- of bovenlanden, welke het gevolg van de tegenwoordige operatie moet zijn, nieuwe en aanzienlijke bronnen van welvaart zal openen, die, doelmatig geleid wordende, den handel op Padang zeer aanmerkelijk zullen doen toenemen.”

In hoeverre het „raadzaam bevonden” zoude worden „de nieuwe

bezittingen aan te houden», werd bij resolutie van den Gouv.-Gen. in Rade 8 April 1823 n° 11 uitgemaakt¹. Uit die resolutie blijkt dat «het in bezit houden van een gedeelte der Sumatrasche binnenlanden, en wel speciaal van de Tanah Datar, doelmatig en wenschelijk wordt geacht.»

Bij dezelfde beschikking werd goedgekeurd, dat de luitenant-kolonel Raaff voorloopig het civiel gezag in de Padangsche Bovenlanden had op zich genomen; en werden de resident en militaire commandant gezamenlijk gemachtigd, onder nadere goedkeuring pachten of belastingen in te voeren. Ook deze aangelegenheid wordt nader besproken bij de beneden te vermelden resolutie van 4 Nov. 1823 n° 18.

Gaan wij echter vooraf na, wat inmiddels op Sumatra's Westkust voorviel.

¹ Deze resolutie is opgenomen in het reeds aangehaalde werk van Generaal de Stuers, IIe Deel, Bijlage A. Het in dezen afdruk weggelaten gedeelte van den aanhef vermeldt dat de opgenoemde bescheiden gedeeltelijk in handen zijn gesteld geweest van den Raad van Indië Muntinghe en, bij diens vertrek naar Europa, door den luitenant-Gouv.-Gen. zijn overgenomen, terwijl de later ontvangene rechtstreeks in handen van dezen gesteld werden. — Vandaar de vertraging in de afdoening der voorstellen van den resident.

ZESDE HOOFDSTUK.

Vermeerdering der krijgsmacht. — Operatieplan van Raaff. — Mislukte aanval op 's vijands stellingen op den Marapalam. — Terugtocht. — Moedig gedrag van Raaff. — Verlies van vier stukken geschut. — Erkenning, door Raaff, van de verdiensten van du Puy. — Oordeel van den generaal de Kock en van den Gouverneur-Generaal over Raaff. — Beschouwingen over den verder te volgen gedragslijn. — Beslissing deswege van de Regeering. — Raaff naar Batavia ontboden. — Inzichten van de Regeering omtrent den toestand.

De Padries bedreigen de Benedenlanden. — Raaff dwingt hen tot den aftocht. — Beschouwing van generaal de Kock over de noodzakelijkheid van den krijg tegen de Padries. — Acten van aanstelling aan verschillende Agamsche hoofden uitgerekte. — Raaff vertrekt naar Batavia. — Natal door de Padries bedreigd.

Naar aanleiding der aanvragen om toezending van personeel en materiëel, aan het einde der maand Augustus 1822 door Raaff ingediend, werd bij de resolutie van den Gouv.-Generaal van 30 October 1822 n° 1^a goedgekeurd dat door den commandant der troepen van Batavia met het schip *Baron van der Capellen* naar Padang waren gezonden:

eene voltallige compagnie (4 off. en 150 Eur. manschappen) van het 18^e regiment infanterie,
een detachement (2 off. en 50 man) artillerie,
een metalen kanon van 3 $\mathfrak{R}$ en
een houwitser van 5½ duim.

Bij die resolutie werd tevens bepaald dat Zr. Ms. fregat *Melampus* (kapitein ter zee A. W. de Man) en de koloniale korvet *Zwaluw* (kapitein-luitenant ter zee Z. Schroyenstein) naar Padang zouden vertrekken.

Bij de resolutie van 11 November 1822 n° 28 werd nog aange- teekend dat eene inlandsche compagnie (4 officieren en 200 manschappen) van het 20^e bat. infanterie, te Soerabaja in garnizoen, met het schip *Admiraal Buyskes* naar Padang zouden worden over- gevoerd.

Gedeeltelijk met den *Baron van der Capellen* en overigens met de brik *Mentor* werd voorts — behalve het reeds genoemd geschut —

van Batavia gezonden een ijzeren 2-~~de~~^{de}er met al het benoodigde materieel der artillerie, mitsgaders het ontbrekende tot de wapening en uitrusting der infanterie, alles zooveel mogelijk in overeenstemming met de van Raaff ontvangen aanvragen ¹.

Aan het door generaal de Kock aan den Gouverneur-Generaal ingediend verslag van 1 Juli 1823 n° 1 ontleenen wij thans de volgende mededeelingen omtrent de krijgsverrichtingen die, hoofdzakelijk in de maand April 1823, ter Sumatra's Westkust plaats hadden.

Nog altijd verkeerde men in het denkbeeld, dat een aanval op Lintou noodzakelijk was en, bij welslagen, een einde zou maken aan de heerschappij der Padries. Zoodra Raaff dan ook de aangevraagde troepenmacht bijeen had, vatte hij het plan tot zoodanigen aanval weder op.

Reeds bij eene verkenning, den 6ⁿ Mei 1822 gemaakt, was hem gebleken dat — wanneer men althans de vallei van Lintou niet door de L Kota's kon bereiken — de weg over den Marapalam verre verkieslijk zou zijn boven dien over Soeroasso en Tandjong Baroelaq, welke in Maart 1822 zonder succes gevolgd was.

Verdere verkenningen, in Maart 1823 ondernomen, bevestigden zulks, en alles werd voor een tocht over den Marapalam voorbereid. Men trachtte daartoe o. a. zooveel mogelijk terreinkennis op te doen; onder Raaff's toezicht werd, door zijne adjudanten — den 1^e luit. der artillerie M. van Geen en den luitenant ter zee Jhr. H. A. van Karnebeek — eene „kaart van het Menangkabausche rijk“ vervaardigd.

Van Pagarroeoeng tot vóór den Marapalam, op geweerschots afstand van 's vijands versterkingen, was een behoorlijke weg aangelegd; bij de verkenningen was gebleken dat de bergpassen en hoogten door de Padries bezet en versterkt waren, doch men had geschikte plaatsen voor het geschut gevonden, waaruit 's vijands werken met voordeel beschoten zouden kunnen worden.

Raaff had dus alle hoop op den goeden uitslag van zijn tegen den Marapalam te richten aanval, en stelde zich voor, dan onverwijld op Lintou aan te rukken. Geheime onderhandelingen, met de hoofden van Boea aangeknoopt, hadden hem de verzekering gegeven dat wij de bevolking van dat gedeelte der vallei van Lintou niet vijandig

¹ Bovenstaande opgaven vullen de leemte aan, welke volgens Lange (I bl. 83, noot) in zijne bronnen bestond.

gezind zouden vinden. Aanzienlijke detachementen van Maleische hulptroepen werden aangewezen om, wanneer de weg over den Marapalam geforceerd zou zijn, over Tandjong Baroelaq naar Tiga-Djangkoq en verder naar Tappi-Sello (de verblijfplaats van Toewankoe Pasaman) te marcheeren.

Raaff hoopte zich, wanneer de vallei van Lintou tot onderwerping zoude zijn gebracht, naar de L Kota's te begeven en daar ons gezag te vestigen; sterke detachementen Maleiers, te Si Toedjoeh en te Beroelaq verzameld, zouden hier als hulptroepen dienst doen. Daarna zou men zich richten naar Kota Toea, Pandej Sikat en de VI Kota's, en met de onderwerping van deze streek den veldtocht voltooien.

Voor de geregelde voorziening in munitie en leeftocht der ageerende troepen waren magazijnen aangelegd te Tandjong Alam en Goenoeng, en in de onder deze versterkingen behorende gedetacheerde posten te Beroelaq en Taboe Berajer.

Het boven in korte trekken ontwikkeld operatieplan schijnt zeer omvangrijk, doch — zooals de generaal de Kock in zijn verslag schreef — kon „in geenendeele als te ver uiteenloopende betracht worden“, wanneer men lette „op de algemeene geneigdheid der inwoners om zich onderling tot het afwerpen van het juk der Padries te vereenigen.“

Voor de uitvoering van dat plan waren aan mobiele troepen beschikbaar 582 man met 28 officieren, waaronder een detachement sterk 1 officier en 39 mariniers van de *Melampus*¹ en eene batterij veldartillerie van 8 stukken (2 korte metalen kanons van 6 $\mathfrak{U}$, 4 id. van 3 $\mathfrak{U}$ en 2 houwitsers van 5½ dm.). Deze batterij stond onder bevel van den kapitein J. B. Heyligers en was verdeeld in vier sectiën, ieder door een luitenant gecommandeerd.

Den 13ⁿ April stelde Raaff zich met deze macht uit Pagarroeoeng in beweging, vergezeld van 15 à 20.000 man Maleiers van Tanah Datar, waaronder 1800 à 2000 met schietgeweer gewapend. Hij nam zijn weg over Tandjoeng tot voor de vijandelijke verschansingen op de hellingen van den berg Marapalam, op welks top nog andere werken waren aangelegd.²

¹ Ten onrechte zegt Lange (I bl. 86) dat de mariniers niet onder de 582 man begrepen waren.

² Het hier volgend verhaal van de operatiën tegen den Marapalam, overgenomen uit het algemeen verslag van generaal de Kock, is — met verschillen in de details — o. i. eenvoudiger en duidelijker dan dat van Lange (I blz. 86 en vlg.), en vindt daarom hier eene plaats.

Nog dienzelfden dag gelukte het hem, de troepen en een gedeelte der veldbatterij volgens de gemaakte schikkingen te plaatsen, hetwelk echter niet zonder het verlies van een man en het kwetsen van twee anderen geschieden kon.

Eenige worpen, uit de beide houwitsers op de versterkingen beproefd, werden wel, zooals te voorzien was, in de loopgraven en overdekte verschansingen gebracht, maar vermits slechts een à twee der geworpen granaten sprongen, beantwoordde de uitwerking niet aan de verwachting.

Den volgenden ochtend (14 April) werden de overige vuurmonden geplaatst, en er bevonden zich, toen zulks geschied was, 2 houwitsen 2 drieponders rechts, en evenveel drieponders met 2 zesponders links van de vijandelijke stelling, terwijl iedere halve batterij door de helft der beschikbare infanterie gedekt was.

De aanval begon daarop met eene kanonnade, gericht tegen het rechter- en linkergedeelte der vijandelijke stelling, terwijl de infanterie last ontving om het centrum der stelling te bestormen, met verderen last om zoo mogelijk daar door te dringen en aldus de stelling om te trekken. De beide officieren, als adjudanten bij Raaff dienende, van Geen en van Karnebeek, begeleidden de 2 colonnes, die zich bij hunnen aanval op het centrum moesten vereenigen; doch hoe moedig deze aanval ook gedaan en herhaald werd, kon het oogmerk, het forceeren der stelling, niet bereikt worden.

De oorzaak — schreef Raaff — van het mislukken van dezen aanval was gelegen in de zwaarigheid, die bestond in het beklimmen der steile hoogte, waardoor de manschappen uitgeput van vermoeienis ter plaatse kwamen, waar het inspannen hunner krachten eerst recht vereischt werd. Daarenboven bevond men de vijandelijke loopgraven van cirkelvormige gedaante, waardoor zij niet bestreken konden worden, en de toegangen tot deze bleken zoo smal te zijn, dat er nauwelijks plaats was voor 2 man in het front.

Hoewel men alle deze hindernissen grootendeels vooruitgezien had, kwamen er nog andere bij, die niet wel te berekenen en ten uiterste moorddadig waren, want behalve het onophoudelijk vuur, dat uit de loopgraven en holen des vijands op de onzen gericht was, had hij, van den afdalenden grond gebruikt makende, zware steenen en balken vóór de loopgraven aan touwen en rottans bevestigd, en naargelang onzer troepen naderden werden deze verdedigingsmiddelen met zooveel behendigheid losgelaten, dat het oprukken daardoor onmogelijk werd; nog had hij, door het opstoppen van waterleidingen, middel

gevonden om den steilen grond te overstroomen en glibberig te maken, en als naar gewoonte was het terrein in alle richtingen met randjoes bezaaid.

Het veroveren der stelling scheen alzoo met de aanwezige middelen niet wel mogelijk; en de generaal de Kock merkte op, dat een grooter aantal troepen niet zoude hebben kunnen baten „indien niet te voren de bontings, waartusschen de loopgraven zich bevinden en waardoor zij samenhangen, vernield kunnen worden; en hiertoe wordt geschut van zwaar kaliber vereischt, dat in zulke bergachtige streken bezwaarlijk aan te brengen is.”

Bij den aanval op dezen dag sneuvelde de 2^e luitenant der artillerie P. H. Marinus en werden 5 officieren — de luitenant ter zee w^d adjudant van Karnebeek, de 2^e luitenant T. B. Veltman, de 2^e luitenant C. Bosch, de 1^e luitenant J. J. Lefebvre en de 2^e luitenant A. Hellwig — gewond. De 1^e luitenant Lefebvre overleed eene week later.

Raaff, van meening dat het niet springen der granaten in de loopgraven had medegewerkt om zijne pogingen te verijdelen, gaf, na de troepen in hunne vorige stelling te doen terugtrekken, den last andere granaten van Pagarroejoeng te doen aanvoeren die, aldaar gevuld en gebuisd, wellicht betere uitwerking zouden hebben. Hij had het voornemen, den volgende dag nogmaals eenen aanval te ondernemen.

Gedurende den nacht van 14 op 15 April werd het weder allergeonstigt, even nadeelig voor de gezondheid der troepen als onvoordeelig voor het gebruik der vuurwapenen. Felle stortregens, die den 15ⁿ en 16ⁿ onophoudelijk voortduurden, matten de troepen af; aan oprukken was voor het oogenblik niet te denken, doch de vijand, door de reeds behaalde voordeelen aangemoedigd, trachtte ons door herhaalde uitvallen tot een geheel terugtocht te dwingen.

Zulks veroorzaakte een vrij groot aantal gekwetsten, waaronder de 1^e luitenant de Liezer.

Raaff maakte intusschen, den 16ⁿ April, van zijne op de berg-helling ingenomen stellinggebruik om de vijandelijke werken, alvorens een tweeden aanval te wagen, van nabij te verkennen. Vergezeld door een klein aantal officieren, waaronder de commandant der artillerie, slaagde hij er in die verkenning uit te voeren, zonder dat zulks door de Padries werd opgemerkt.

Het resultaat van het onderzoek was hoogst ongunstig: zoo min

aan Raaff als aan de officieren die zich bij hem bevonden, scheen het raadzaam op nieuw tot den aanval over te gaan, nu men zich had kunnen overtuigen welke hinderpalen zouden moeten worden overwonnen. De eigenlijke versterkingen zonden onmogelijk stormenderhand kunnen worden veroverd; en in ieder geval zouden de te verwachten verliezen te groot zijn om, zelfs bij welslagen, op goede vruchten van de overwinning te kunnen rekenen.

Bij deze overwegingen voegde zich nog die dat de Maleiers, die bij het oprukken zoo vol vuur en moed waren, den loop der zaken ziende, grootendeels langs binnen- en omwegen waren teruggetrokken; dat een houwitsers en een der beide zesponders gedeeltelijk onbruikbaar geworden waren, en eindelijk dat onze troepen, sedert den 13ⁿ aan 's vijands vuur en het ongunstige weder blootgesteld, door gemis aan warm voedsel uitgeput waren en buiten staat schenen verder offensief te ageeren.

Nadat de majoor Laemlin, wiens ondervinding in den inlandschen oorlog bekend was, en de resident du Puy, die den krijgstoet bijwoonde, beide als hunne meening te kennen gegeven hadden dat een tweede aanval niet mocht gewaagd worden, werd tot den terugtoet op den 17ⁿ April besloten.

De grootste moeielijkheid van dien terugtoet bestond in het vervoeren van het geschut, dat in de nabijheid der vijandelijke stellingen was geplaatst. In den ochtend van den 17ⁿ gaf Raaff daartoe de noodige bevelen.

Majoor Laemlin moest met zijne troepen (twee compagniën Europeanen en eene compagnie Madoereezen) den aftoet dekken van de vier stukken, rechts van 's vijands stelling geplaatst; Raaff's adjudant van Karnebeek werd bij deze afdeeling als stafofficier ingedeeld.

Het terugtrekken der vier andere stukken (twee houwitsers en twee drieponders), links geplaatst, zou geschieden onder leiding van Raaff zelve, die eene compagnie Europeanen, eene compagnie inlanders en het detachement mariniers van de *Melampus* bij zich had. Hier deed luitenant van Geen als stafofficier dienst.

Het eerst werd een der drieponders, die, op een pistoolschots afstand van een der vijandelijke bittings geplaatst, het meeste gevaar liep verloren te gaan, onder de leiding van van Geen achterwaarts gebracht. Nauwelijks was zulks geschied, of van Karnebeek kwam aan Raaff de tijding brengen dat Laemlin groot bezwaar zag

in de uitvoering van den hem opgedragen last en uitstel tot den volgenden nacht verlangde. Zoodanig uitstel meende Raaff echter niet te kunnen toestaan, en van Karnebeek werd teruggezonden met den stelligen last, het geschut onmiddellijk te doen achteruit brengen; nu eenmaal met den aftocht begonnen was, moet hij ook zoo spoedig mogelijk volbracht worden, wilde men niet gevaar loopen nog aan hevige aanvallen der Padries blootgesteld te worden.

Pas kon van Karnebeek zijne bestemming bereikt hebben, of de vijand viel Raaff en de zijnen met zooveel onstuimigheid aan, dat de troepen teruggedreven en de stukken van alle dekking ontbloot waren. Deze zouden dus zeker in 's vijands handen gevallen zijn, indien Raaff hier niet een schitterend voorbeeld van dapperheid gegeven had: het dreigend gevaar ziende, snelde hij alleen, met den degen in de vuist, den vijand te gemoet; alras werd hij gevolgd door van Geen en 21 dapperen. Men baande zich een weg tot bij de stukken, die reeds van alle zijden door Padries omgeven waren; en toen ook de overige troepen zich bij hunnen chef kwamen voegen, was de vijand spoedig verdreven en het geschut naar eene veiliger plaats vervoerd.

De Padries, aldus aan de linkerzijde hunner stelling in bedwang gehouden, beproefden nu den aanval op de colonne van majoor Laemlin. Drie aanvallen werden moedig afgeslagen, maar bij den vierden kregen de troepen gebrek aan munitie, en werd het verband geheel verbroken; de onzen raakten man tegen man met den vijand handgemeen, en zijne groote meerderheid in getalsterkte verschafte hem een groot voordeel: terwijl ieder soldaat zijn leven verdedigde, wisten de Padries van de vier stukken (2 zes- en 2 drieponders) meester te worden.

Het verlies van dit geschut was eene noodlottige gebeurtenis. Raaff verklaarde echter, ten volle overtuigd te zijn dat majoor Laemlin niets had verzuimd om zijne ondergeschikten te vereenigen, wat echter door den aard van het terrein, met kreupelbosch bedekt, onmogelijk was; en de generaal de Kock zegt in zijn verslag, dat er, van het oogenblik dat er gevochten werd, „zekeer geen verschil van opinie hoegenaamd nopens zijne (Laemlin's) handelwijze" kan bestaan: „hij heeft als een braaf en dapper officier zijn plicht betracht“.

In den avond van den 17ⁿ waren de onzen vereenigd bij Tandjoeng. Op drie kwartier afstand, te Andalas, werd eene sterke wacht geplaatst, doch men werd niet verder door de Padries verontrust.

Onze verliezen hadden in de laatste 4 dagen bedragen: 21 ge-

sneuvelden, 55 zwaar-, 82 licht gekwetsten. Van de officieren waren, den 17ⁿ, de 2^e luitenant J. L. C. van Panhuys gesneuveld, en de de 1^e luitenants M. van Geen en N. A. Themmen, de 2^e luitenants G. Schreiber en C. F. Kley gewond.

Den 18ⁿ April keerden de troepen naar Pagarroejoeng terug, waar onmiddellijk maatregelen genomen werden tot eene doelmatige verzorging der zieken en gekwetsten.

Raaff eindigde zijn rapport over de hier verhaalde gebeurtenissen „met de ondubbeltzinnigste uitboezemingen van erkentelijkheid voor de trouwe en onafgebroken medewerking, steeds gedurende de geheele expeditie, maar bepaaldelijk in deze laatste dagen, van den heer resident du Puy ondervonden, die hem in alles tegemoet gekomen is, vooral in het doen oprukken der oorlogsbehoeften toen daaraan gebrek begon te komen en in het bezorgen van voedsel voor de manschappen, terwijl ook het lot der gewonden door zijnen onvermoeiden ijver zooveel mogelijk verzacht is geworden.”

Uit de officieele bescheiden blijkt duidelijk, dat het vertrouwen in Raaff, door het bij den Marapalam geleden échec, niet in het minst werd geschokt. Ziehier de bewijzen.

In zijn rapport van 1 Juli 1823 schreef de generaal de Kock aan den Gouverneur-Generaal:

„Zoo de uitslag van den veldtocht het bedoelde einde niet bereikte en ook niet het resultaat opgeleverd heeft waarmede ik mij durfde vleien, zal Uwe Excellentie, vertrouw ik, met mij van gevoelen zijn dat de genomen dispositiën en de onverschrokkenheid van den aanvoerder, gepaard met de meer dan gewone dapperheid en standvastigheid, door het grootste gedeelte der officieren en troepen bij deze gelegenheid aan den dag gelegd, verdiend hadden met een gelukkiger uitslag bekroond te worden en tot een ruimer nut te gedijen...”

En in de voordracht tot belooningen, denzelfden datum opge maakt, werd, door generaal de Kock, Raaff „op de meest gunstige wijze aanbevolen en voorgedragen” voor het ridderkruis der Militaire Willemsorde, met de volgende aanteekening:

„Deze officier is door mij sedert zeer lang beschouwd als een der ijverigste, kundigste en nuttigste officieren van het leger; hetgeen hij als bevelhebber der Padangsche expeditie gedaan heeft, getuigt van zijn buitengewoon beleid, van zijnen onafgebroken ijver en zijne onverschrokken dapperheid.”

En de Gouverneur-Generaal?

Bij art. 4 der resolutie van 7 Juli 1823 n° 2 werd den luitenant-generaal, commandant der troepen, opgedragen „om nogmaals de bijzondere tevredenheid van den Gouverneur-Generaal te betuigen aan den luitenant-kolonel Raaff, commandant der Padangsche expeditie en aan de onder zijne bevelen gediend hebbende officieren en troepen, wegens derzelver gedrag gedurende den jongsten veldtocht in de Padangsche Bovenlanden, en aan dezelve kenbaar te maken dat het voor den Gouverneur-Generaal een aangename plicht is geweest, degenen, welke bij die gelegenheid boven anderen hebben uitgemunt en waaronder de Gouverneur-Generaal in de eerste plaats den luitenant-kolonel, commandant der expeditie telt, gunstig aan den Koning bekend te maken.”

Dat deze tevredenheidsbetuiging van den Gouverneur-Generaal inderdaad ernstig gemeend was, kan nog blijken uit de door dezen aan den Minister van het Publiek Onderwijs, de Nationale nijverheid en de Koloniën geschreven brieven van 3 Mei en 7 Juli 1823, n°s 89 en 144.

In den eerste dezer brieven, geschreven vóórdat het geleden échec nog te Batavia bekend was, zeide de Gouverneur-Generaal van der Capellen o. a.:

... „Ik acht het nu reeds aan den luitenant-kolonel, commandant dezer expeditie, verschuldigd te zijn aan Uwe Excellentie te betuigen dat, welke ook de uitslag van dezen tocht zij, deze verdienstelijke officier den meesten lof verdient door het wél overleggen zijner maatregelen, door zijne bedaardheid, niet alleen voor den vijand maar ook in zijne bemoeienis met het civiel bestuur in de onderworpen districten, alsmede door de voorzichtige en voorbeeldige wijze, op welke hij zich in oogenblikken van tegenspoed met eene geringe macht, en ontbloot van vele behoeften van eerste noodzakelijkheid, tegen eenen overmachtigen vijand heeft weten staande te houden in zijne positie, en alzoo het tijdstip af te wachten op hetwelk hij met vernieuwden moed en versche hulp in manschappen en krijgsbenooidigheden weder dadelijk heeft kunnen ageeren; en ik aarzel niet, de mogelijkheid van welslagen op dit oogenblik grootendeels, zoo niet eeniglijk, toe te schrijven aan zijne, in deze gewesten drukkende en dubbel moeielijke volharding.

„De vereeniging van zoovele begaafdheden in een jongen officier belooft niet-alleen alles goeds van zijne zending, maar voorspelt ook voor den vervolge nog gewichtiger diensten welke daarvan voor Zijner Majesteits dienst mogen verwacht worden”

In den tweeden der genoemde brieven, waarin o. a. de uitslag der operatiën van 13 tot 17 April werd medegedeeld, lezen wij dat het den Minister niet zal „kunnen bevreemden dat ik alsnog, en ook niettegenstaande den mislukten uitslag der laatste operatiën van den luitenant-kolonel Raaff, ten eenenmale inhaereer het loffelijk getuigenis, hetwelk ik bij mijnen brief van den 3ⁿ Mei n° 89, in de hoop en met vooruitzicht op aangenamer berichten, omtrent dien hoofdofficier heb gegeven.

„Mijne meening omtrent hem is geenszins veranderd, en niet gewoon om noch de menschen, noch hunne daden eeniglijk te waardeeren naar den uitslag welke hunne verrichtingen bekroond heeft, kan ik bij den lof, dien ik reeds aan den luitenant-kolonel Raaff gegeven heb, nog dit voegen, dat zijn wedervaren hem gelegenheid heeft gegeven, zich ook ten gunstigste te doen kennen van eene zijde, welke den gelukkigen krijgsman zelden te beurt valt, n. l. in de moeilijke positie van eenen chef, die, geheel op zich-zelf staande, zonder vooruitzicht op dadelijke hulp, zich met verzwakte en afgematte troepen tegen eenen, door ongewoon succes aangevuurd, overmachtigen vijand heeft te verdedigen en staande te houden. In zulken toestand nu heeft de luitenant-kolonel Raaff zich niet-alleen bevonden, maar hij heeft zich daarin, naar het eenparig gevoelen van allen, meesterlijk gedragen . . .”

Ten gevolge van deze getuigenissen werd Raaff, bij Koninklijk besluit van 27 Mei 1824 n° 103, benoemd tot Ridder der *derde* klasse van de Militaire Willemsorde. Op dien datum was hij echter reeds overleden.

Nadat de troepen, den 18ⁿ April 1823, te Pagarroeoeng waren teruggekeerd, traden du Puy en Raaff met elkander in overleg omtrent hetgeen verder zoude moeten worden gedaan; zij kwamen tot de slotsom, dat dienaangaande de bevelen der Hooge Regeering moesten worden gevraagd.

Moest, na herstel der geleden verliezen, bij voortduring aanvallender wijze worden geageerd, of zou men zijne wenschen beperken tot het behoud van het groot gedeelte van Menangkabau, dat reeds in onze macht was en rustig bleef? Ten opzichte van dat gedeelte — zoo schreven de genoemde autoriteiten — waren de bedoelingen der Hooge Regeering in zoover bereikt, dat de daar heerschende rust „tot de belangen der Padangsche volkplantingen dienende” was.

Van de beslissing, door de Regeering te nemen, zou natuurlijk

de bepaling afhangen van de macht en de middelen, welke ter bereiking van het verlangde doel noodig zouden zijn. Raaff berekende dat, bij voortzetting der offensieve operatiën eene aanvulling van 950, bij het aannemen eener afwachende houding ongeveer 600 man noodig zouden zijn. Met den resident was hij van oordeel, dat de operatiën voorloopig moesten worden gestaakt en men zich, als vroeger, behoorde te bepalen, de vijandelijke streken, en vooral Lintou, gade te slaan, — totdat de Regeering stellige bevelen zoude hebben gegeven.

De commandant der troepen, generaal de Kock, was van oordeel dat het „hoezeer de onderwerping van het gansche Menangkabausche rijk wenschelijk te achten zij“, — „roekeloos zoude zijn, zonder meerdere kennis van zaken en van het land verder aanvallenderwijs te ageeren, doch dat het completeeren der detachementen, op Padang aanwezig, noodzakelijk was.“

Tengevolge van dit advies besloot de Gouverneur-Generaal (resolutie van 6 Juni 1823 n° 6) de militaire macht voorloopig slechts aan te vullen met zooveel man als er in den laatsten tijd gesneuveld, gewond of overleden waren, n. l.:

van het 18 ^e regiment.	.	5	officiëren en	105	Europeanen.
„ „ 19 ^e bataljon .	.	2	„ „	71	„
				40	Inlanders.
„ „ 5 ^e reg. Artie .	.	1	„ „	18	Europeanen.
				22	Inlanders.
te zamen.	.	8	officiëren en	256	Manschappen.

In verband hiermede ontving Raaff de opdracht: „vooreerst niet aanvallenderwijze tegen de Lintousche districten te ageeren, maar alles in het werk te stellen om den bereids bemachtigden grond te behouden, onze positiën aldaar zooveel doenlijk te verbeteren en te versterken of desnoods te veranderen, daarbij de vroeger aangevangen onderhandelingen met eenige hoofden uit de districten van de L Kota's en Agam voort te zetten en allen zooveel mogelijk door zachte middelen tot de belangen van het Gouvernement over te halen, en eindelijk opnieuw alle pogingen in het werk te stellen om meer en vollediger berichten over de gesteldheid en sterkte van Lintou te verkrijgen, alsmede om desnoods door eenige geldelijke opofferingen te trachten, zoodanige zekere informatie machtig te worden.“

De Gouverneur-Generaal achtte het wenschelijk, Raaff naar Batavia te ontbieden „ten einde, uit zijne mondelinge informatiën, de noodige inlichtingen te bekomen, vereischt tot eene definitieve en op kennis

van zaken gegronde beslissing omtrent hetgeen verder in de Padangsche aangelegenheden zal behooren te worden verricht" (brief aan den Minister van 7 Juli 1823 n° 144).

Mitsdien werd Raaff bij de bovengenoemde resolutie van 6 Juni aangeschreven: "nadat hij de verschillende posten behoorlijk zal hebben in orde gebracht en vermeenen zal de rust verzekerd te hebben, het bevel der troepen provisioneel over te geven aan den majoor Laemlin en, met het fregat *Melampus* of eenig ander schip ten spoedigste naar Java over te komen, ten einde alhier meerdere berichten omtrent de Padangsche zaken te kunnen geven en naar aanleiding daarvan, casu quo, nadere instructiën te ontvangen." ¹

Hoe de Regeering omstreeks medio 1823 de zaken inzag, blijkt het best uit den reeds meermalen aangehaalden brief van den Gouverneur-Generaal van 7 Juli, waarin, na mededeeling van het bij den Marapalam geleden échec, wordt gezegd:

"De voordeelen, door deze expeditie" (d. i. den op Sumatra's Westkust gevoerden oorlog in het algemeen) "verkregen, zijn nog vele en belangrijk; en hoezeer het wenschelijk blijft dat het Menangkabausche rijk geheel tot vrede, rust en onderwerping wordt gebracht, — het doel van het gebruik onzer macht op Padang is gedeeltelijk bereikt.

"De lastige Padries zijn verre van onze stranden teruggeworpen en de indruk, dien zij van de klem onzer wapenen moeten bekomen hebben, zal gewis van heilzame uitwerking geweest zijn en niet zoo spoedig worden uitgewischt.

"Het besef van het belang om de verkregen voordeelen te behouden en, is het nood, in het vervolg dienstbaar te maken tot het bereiken van het hierboven aangehaalde doeleinde, heeft mij dadelijk doen besluiten tot het nemen van alle mogelijke maatregelen welke daartoe dienstbaar geacht worden, en welke strekken om met goed gevolg ons defensief te houden in de positiën uit welke, tot laatst toe, aanvallenderwijs was geageerd."

Het ligt voor de hand, dat de Padries, na de bij den Marapalam behaalde overwinning, trachtten de reeds verkregen voordeelen te vervolgen en ons verder afbreuk hoopten te doen.

Den 29ⁿ April 1823 ontving Raaff bericht van den militairen

¹ Uit het hier medegedeelde blijkt duidelijk, dat de generaal de Stuers in zijne wijze van voorstellen der zaken (o. a. I, bl. 77) verre van juist is.

commandant van Goenoeng. — 2^e luitenant C. van Ochsee — dat, volgens hier loopende geruchten, eene bende Padries van Bondjol en naburige streken naar de benedenlanden afzakte. Eenige uren later werd dit bericht bevestigd en gemeld dat Toewankoe Mensiangan, het Padriehoofd van de VI Kota's, zich bij bedoelde bende bevond.

Onmiddellijk rukte Raaff nu met een detachement van 150 man van Pagarroejoeng naar Goenoeng op, en zond hij kapitein Brusse met eene kleine versterking naar Tandjong Alam.

Bij aankomst te Goenoeng, in den ochtend van 30 April, ontving Raaff een maleischen brief, namens de inlandsche hoofden en regenten der benedenlanden geschreven, waarin zijne hulp verzocht werd tegen de in grooten getale oprukkende Padries, die, naar men vermoedde, de gemeenschap tusschen de beneden- en bovenlanden wilden afsnijden.

Dit plan kwam Raaff niet onmogelijk voor, vooral toen hij meer zekerheid verkreeg dat Toewankoe Mensiangan met een gedeelte van zijn volk Pandej Sikat verlaten had. Hij besloot daarop, deze plaats met een deel zijner troepen te bedreigen, en het overige gedeelte — een detachement onder den 2ⁿ luitenant der artillerie Vaessen — over de Ambatjang naar de benedenlanden te zenden om de gemeenschap tusschen Kajoetanam en Oelakkan zuiver te houden.

Deze bewegingen beantwoordden volkomen aan het doel. Inderdaad hadden de Padries de VII Kota's overvallen en Priaman ernstig bedreigd, maar in den nacht van 1 op 2 Mei verlieten zij de benedenlanden „in vollen angst en met achterlating van goederen en wapenen“, en binnen weinige dagen was de rust geheel hersteld.¹

Zijn verslag over deze gebeurtenissen besloot de legercommandant, generaal de Kock, met de volgende beschouwing, die o. i. belangrijk genoeg is om hier eene plaats te vinden:

„Hoewel deze zaak op zichzelf van weinig aanbelang is, moet ik van deze gelegenheid gebruik maken . . . om daaruit het gevolg af te leiden, dat het voortdurend noodzakelijk zal blijven om eene aanzienlijke macht in de residentie Padang te houden, terwijl de uitvoering van het algemeen ontwerp, d. i. het bevestigen der rust, in alle de deelen van het Menangkabausche rijk, meer dan wenschelijk, men mag zeggen allernoodzakelijkst schijnt te blijven, en zulks op grond dat deze aanval op Padang, in verband beschouwd

¹ De détails der operatiën, en de daarbij door de zeemacht bewezen diensten, vindt men omstandig beschreven bij Lange (I bl. 98—100.) De post te Priaman, slechts met 1 sergeant en 12 man bezet, werd met 45 man versterkt, terwijl het bevel aldaar werd opgedragen aan den 2ⁿ luitenant T. B. Veltman.

met het te Natal voorgevallene, waar onze naburen de Engelschen door de Padries op het hevigst ontrust, en volgens berichten, door gebrek aan militaire bezetting, zoodanig in het nauw gebracht schijnen, dat zij aldaar zonder het gevraagd secours uit Bengkoelen als het ware zijn ingesloten, natuurlijk tot de conclusie voert, dat de bedoeling der Padriesche hoofden van den beginne af aan veel verder strekken dan om vrijheid voor hunne godsdienstige leerstellingen te erlangen, of wel hunne landgenooten daartoe over te halen; en dat men met recht kan verwachten hen, zoodra zij daartoe de kans klaar zien, den thans mislukten aanval op Padang te zien hervatten, te meer dewijl Bengkoelen, met vrij goede versterkingen voorzien, op verre na de voordeelen niet oplevert die Padang hun aanbiedt, en zulks doet mij dan ook, in zooverre van mijn geuit gevoelen in het rapport van den 12ⁿ April jl. n° 16 terugkomen, waar ik de eer had destijds als mijne meening te kennen te geven dat er wellicht in den aanvang, toen de secte der Padries zich op Padang verklaard heeft, middelen te vinden geweest waren om met goed beleid, zonder vijandelijkheden te plegen, de rust aldaar te behouden; dat ik nu, uit de bekende omstandigheden, geneigd ben te gelooven, de oorlog met henlieden niet te vermijden was; dat wij, indien wij niet de aanvallers geweest waren, zeker door hen zouden zijn aangevallen geworden ¹, terwijl, indien thans de rust in een aanzienlijk gedeelte van Menangkabau heerscht, daarop geen staat schijnt gemaakt te kunnen worden zonder het op de been houden eener aanzienlijke macht, en die rust waarschijnlijk nimmer volkomen bevestigd zal zijn, zonder de voornaamste hoofden tot onze belangen te hebben overgehaald; daar, in het beheer dier landen, thans eenmaal tot in het midden des rijks doorgedrongen, op den duur gepaste strengheid met gematigdheid, dapperheid met list te vereenigen en desnoods het opleggen van straffen aan den eenen met het uitdeelen van geschenken aan den anderen kant gepaard te doen gaan."

Na de bovenvermelde gebeurtenissen bleef het voorloopig rustig. Raaff rapporteerde den 11 Juli (missive n° 665), dat hij eene reis

¹ Hieruit blijkt, dat de woorden van Michiels (*Neêrlands souvereiniteit op Sumatra*, blz. 14): "De oorlog met de Padries was onvermijdelijk; men was genoodzaakt hen te bevechten, wilden wij niet door hen verdreven worden", reeds in 1823 door den generaal de Kock waren uitgesproken, en geheel pasten bij de kennis, die men destijds van de zaken had. Ten onrechte beweert de Stuers (I bl. 57) dan ook, dat deze "theorie" is "uitgevonden voor de behoeften van den toestand"; zij was het logisch gevolg van de feiten, die zich voordeden,

had gedaan naar de Agamsche districten welke aan ons gezag waren onderworpen; bij die gelegenheid was hem gebleken dat de bevolking met den besten geest bezielde was, en dat de gesteldheid des lands er ruime middelen aanbood om ons gezag aldaar meer en meer te vestigen. De resident du Puy, het verslag van Raaff aan de Regeering aanbiedende, voegde daarbij (missive van 25 Juli n° 161) dat hij op verzoek van den luitenant-kolonel Raaff voorloopige acten van aanstelling had uitgereikt aan de nieuw gekozen hoofden der Agamsche districten (Resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 23 Sept. 1823 n° 31).

Van de rust, welke ter Westkust van Sumatra heerschte, maakten du Puy en Raaff gebruik om de gegevens te verzamelen welke zij noodig hadden ter voldoening aan de hun bij de resolutie van 8 April 1823 n° 11 gedane opdracht. Hunne naar aanleiding van die opdracht samengestelde beschouwingen en voorstellen werden den 1ⁿ September (missive n° 194) aan de Regeering ingediend. Weinige dagen daarna vertrok Raaff naar Batavia.

„Het scheen” — zoo schreef de Gouverneur-Generaal dd. 4 Dec. 1823 n° 260 aan den Minister — „dat de Padries hebben willen wachten tot na de afreis van den luitenant-kolonel Raaff naar Java, om zich opnieuw met onze troepen te meten; ten minste aan de rust, die meerdere maanden had geduurd, werd door hen in September een einde gemaakt.”

De gebeurtenissen ter Sumatra's Westkust gedurende de afwezigheid van Raaff zijn uitvoerig door Lange verhaald¹ en vereischen hier geene nadere vermelding. Nog kunnen wij daarbij voegen dat de Gouverneur-Generaal, de berichten omtrent de operatiën van September ontvangende, bij resolutie van 4 December 1823 n° 12 zijn welgevallen betuigde over „de volmaakte houding der troepen en het beleid van den majoor Laemlin.” Op denzelfden dag schreef de Gouverneur-Generaal in zijne boven reeds aangehaalde missive, dat het hem aangenaam was geweest „dat ook gedurende de afwezigheid van Raaff — welke omstandigheid de Padries ongetwijfeld als gunstig voor hunne zaak beschouwd hebben — onze troepen zich zoo voor-

¹ Zie I, blz. 101 en vlg. Wij merken slechts op, dat op de noot op blz. 103 had behooren te volgen dat majoor Laemlin, naar aanleiding van het gevecht van 19 Sept. 1823, hulde bracht aan het bedaard en moedig gedrag van kapitein Bauer; en dat Laemlin, hoezeer hem de berichten van Soeroasso (bl. 104) wel verontrustten, besloot in het door de Padries bedreigde Agam te blijven „na overleg met eenige zijner officieren en den adsistent-resident G. A. Baud.”

treffelijk gedragen hebben dat zij den vijand voortdurend ontzag en eerbied moeten blijven inboezemen en dat tevens de majoor Laemlin in de gelegenheid is geweest, de goede meening welke ik reeds lang door zijn vroeger gedrag van dezen ouden krijgsman had opgevat, te bevestigen en te rechtvaardigen."

Dat, tezelfder tijd, de Engelschen te Natal overlast van de Padries hadden, blijkt uit eene zinsnede van denzelfden brief, waarin de Gouverneur-Generaal schrijft: "Ik draag bereids kennis van de afzending van troepen en krijgsbehoeften uit Bengalen naar Natal om te ageeren tegen de Padries, welke ook de Britsche bezittingen aldaar bedreigd en verontrust hebben."

Volledigheidshalve moeten wij, aan het slot van dit hoofdstuk, nog vermelden dat Zr. M^s. fregat *Melampus*, waarvan de aanwezigheid "tengevolge van de herstelde rust" niet meer noodzakelijk was, den 15ⁿ Juni van Padang naar Batavia vertrok. De gewapende manschappen van de *Melampus*, welke "sedert eenigen tijd den garnizoensdienst in de hoofdplaats der residentie hebben waargenomen", werden daarin vervangen door een gelijk getal manschappen van Zr. M^s. koloniale korvet *Zwaluw* (resolutie van den Gouverneur-Generaal van 29 Juni 1823 n° 5).

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Voorstellen van du Puy en Raaff omtrent verschillende voor Sumatra's Westkust gewenschte regelingen. — Advies van den directeur der landelijke inkomsten en directe belastingen. — Beslissing der Regeering en vaststelling van een provisioneel reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën. — Du Puy vertrekt naar Europa, en Raaff wordt tot zijn opvolger benoemd. — In hoeverre heeft Raaff bepaalde instructiën ontvangen?

De voorstellen omtrent verschillende voor Sumatra's Westkust gewenschte regelingen, door du Puy en Raaff te zamen bij hun schrijven van 1 Sept. 1823 n°. 194 ingezonden, kennen wij uit het résumé, daarvan voorkomende in de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade, dd. 4 Nov. 1823 n°. 18. Dit stuk is zeer belangrijk, zoowel om de overwegingen als om de daarin genomen beslissingen; wij kunnen uit deze laatste nagaan welke destijds de inzichten waren van de Indische Regeering, thans door Raaff in persoon voorgelicht. Ofschoon, tengevolge der verdere gebeurtenissen, waaronder in de eerste plaats het spoedig overlijden van Raaff (17 April 1824) moet worden genoemd, de bij genoemde resolutie gegeven voorschriften nagenoeg geheel buiten toepassing zijn gebleven, nemen wij het stuk daarom hier *in extenso* over. ¹

N°. 18.

*Extract uit het Register der Handelingen en Resolutiën
van den Gouverneur-Generaal in Rade.*

Batavia, den 4 November 1823.

Gelezen:

a. eene missive van den resident van Padang en den luitenant-kolonel Raaff, commandant van de expeditie in de bovenlanden aldaar, in dato 1 Sept. ll. n°. 194, daarbij, ter voldoening aan de verschillende punten waarop zij, bij resolutie van den 8ⁿ April jl. n° 11, respectievelijk zijn aangeschreven hunne consideratiën en voorstellen aan het Gouvernement aan te bieden, te kennen gevende en wel:

¹ Het wekt bevreemding, dat de generaal de Stuers in zijn reeds meermalen aangehaald werk met geen enkel woord van deze resolutie melding maakt.

10. „ten aanzien der plaatsen in de Sumatrasche binnenlanden, op welke versterkingen zullen moeten worden aangelegd en waar de civiele ambtenaren zouden behooren te worden gevestigd „, dat de forten te Pagarroejoeng, Tandjong Alam en Goenoeng, die alle goed gewapend zijn en van genoegzame oorlogsbehoeften voorzien, op doelmatige plaatsen zijn aangelegd en daardoor volkomen in staat om de nog vijandelijke districten van het Menangkabausche rijk te beteugelen;

dat bereids voorloopig in het uitoefenen van het burgerlijk gezag op gemelde plaatsen is voorzien door het zenden van den adsistent-resident en secretaris van de residentie Padang naar Pagarroejoeng, zijnde aan dezen ambtenaar, onder nadere goedkeuring van het Gouvernement, het civiel beheer over alle de onder het Nederlandsch gezag staande districten in het rijk van Menangkabau opgedragen, dragende de resident en militaire commandant gezamenlijk voor, om aldaar eenen vasten ambtenaar, onder de benaming van adsistent-resident voor het Menangkabausche rijk aan te stellen, benevens eenige mindere ambtenaren tot deszelfs adsistentie;

dat, naar hun inzien, de tegenwoordige toestand van het land Tanah Datar vordert dat, in de daaraan grenzende districten van Tandjong Alam en Goenoeng, het burgerlijk gezag vooreerst verblijve in handen van den militairen commandant en aan denzelven mede eenige mindere ambtenaren ter adsistentie worden toegevoegd;

dat het tevens noodzakelijk zoude zijn om in het zuidelijk gedeelte der nieuwe bezittingen, genaamd Tanah Datar di bawah en wel te Padang Gantieng of Talaweh, als zijnde groote volkrijke plaatsen en aan een grooten gemeenschapsweg gelegen, een posthouder te plaatsen ten einde een geleidelijk beheer aldaar in te voeren;

20. dat aan het verlangen der Regeering ten aanzien van het in acht nemen der zeden en gewoonten der inwoners van het Menangkabausche rijk bij de bereids gedeeltelijk tot stand gebrachte en verder voor te stellen inrichtingen voldaan is geworden;

30. dat met betrekking tot den Radja Moening en de Toewankoes van Pagarroejoeng en Soeroasso het bevolen onderzoek opzettelijk derzelver voorgegeven afstamming heeft plaats gehad, zijnde daaruit gebleken, dat buiten twijfel Radja Moening de wettige laatste vorst is die over het rijk van Menangkabau heeft geregeerd; dat ook deze vorst, welke zich thans te Loeboe Djambi ophoudt, op de aan hem deswege gedane aanvragen heeft te kennen gegeven, uithoofde van

zijne vergevorderde jaren niet gezind te zijn om te Pagerroejoeng terug te komen, en integendeel te verlangen dat, bijaldien het Nederlandsch Gouvernement mocht goedvinden eenen vorst over de Menangkabausche landen aan te stellen, de keus op een zijner wet-tige afstammelingen mocht vallen, wordende hieromtrent door den resident en commandant voornoemd verder te kennen gegeven dat de Toewankoe van Pagarroejoeng, Soetan Alam Begagar Shah, de eenige overblijvende neef van Radja Moening, de meeste aanspraak heeft tot de opvolging van laatstgemelden in het bestuur van het rijk, en dat zulks ook de wensch zoude zijn van de hoofden en bewoners van dat gedeelte van hetzelfde, hetwelk onder het Nederlandsch gezag is gebracht;

dat voorts door den uitslag der navorschingen opzigtelijk de afstamming der zoogenaamde Toewankoes van Soeroasso is gebleken, dat zij geene de minste aanspraak op de regeering kunnen maken en evenmin in eenige betrekking tot de vorstelijke stammen staan; en dat de belangen van de ingezetenen der onderwerpelijke landen vorderen, dat beide z. g. Toewankoe's buiten alle beheer over de Menangkabausche landen worden gehouden;

4o. dat, wat de uitreiking van acten van aanstelling aan inlandsche hoofden betreft, zij van gevoelen zijn dat alleen aan den radja over de Menangkabausche landen, bijaldien het Gouvernement tot de bevestiging van zoodanig een hoofd mocht overgaan, eene acte, door den Gouverneur-Generaal geteekend, zoude behooren te worden uitgegeven; doch dat alle de mindere hoofden hunne acten van de hoogste plaatselijke macht zouden moeten ontvangen, ten einde daardoor aan den persoon van den radja meer waardigheid in het oog zijner minderen bij te zetten;

5o. dat eindelijk, wat aangaat het invoeren en heffen van belastingen of pachten, in het oog dient te worden gehouden dat de bewoners der landen, welke nieuwelings aan het Nederlandsche gezag zijn onderworpen, tot dusver nimmer eenige belastingen hebben opgebracht; dat dus de invoering derzelve aanvankelijk op de eenvoudigste en minst omslachtige wijze zoude behooren te geschieden, en in alle geval als eene proeve te worden beschouwd, ten einde, na bekomene ondervinding van derzelver werking en doelmatigheid, vaster bepalingen deswege te kunnen maken; zijnde de resident en commandant voornoemd beide van oordeel, dat dit doel het best zoude worden bereikt met de invoering van een *hoofdgeld* over de algemeene bevolking; dat hetzelfde zoude kunnen worden gesteld op één

gulden 's jaars voor elken volwassen persoon van beide geslachten, en op dien voet geenszins drukkende zoude zijn; dat, aangezien de bevolking der overwonnen landen op 800.000 zielen kan worden geschat en hiervan $\frac{3}{5}$ gedeelte voor kinderen beneden de 16 jaren en anderen die hun brood niet kunnen verdienen, kan worden afgetrokken, de overblijvende $\frac{2}{5}$ nog eene aanzienlijke bijdrage tot 's lands inkomsten zoude uitmaken; dat deze belasting voorts gedeeltelijk in geld, gedeeltelijk in producten, dan wel door dienstverrichtingen of arbeid zoude kunnen worden opgebracht volgens een tarief, nader, met overleg der inlandsche hoofden en naargelang der plaatselijke omstandigheden, te bepalen; terwijl voorts de in te voeren pachten zouden kunnen bestaan in die der amfioen, den verkoop van tabak, dien van gambier, het houden van marktplaatsen, de hanenvechterijen, de overvaarten en het bewerken der ijzermijnen van Trauwan en Padang Locar; en dat behalve deze belasting de acten van aanstellingen der inlandsche hoofden ook aan een zegelrecht volgens een tarief, daarbij door de rapporteurs voorgesteld, zouden kunnen worden onderworpen;

wordende wijders door hen in consideratie gegeven om aan den radja van Menangkabau, indien het Gouvernement mocht goedvinden dezen post daar te stellen, een maandelijksch inkomen van f 200.— en den Bandahra poetih van f 50.— 's maands toe te staan, hebbende tot dusver de bezoldiging van den eerstgemelden als Toewankoe van Pagarrojoeng, evenals die der beide z.g. Toewankoes van Soeroasso, f 60.— 's maands bedragen, terwijl de Bandahra poetih geene bezoldiging hoegenaamd heeft genoten.

b. Eene missive van den directeur der landelijke inkomsten en directe belastingen van den 27ⁿ October jl. n° 58, daarbij dienende van consideratiën en advies op de bovenstaande missive van den resident van Padang en den luitenant-kolonel Raaff, bij missive van den Secretaris der Hooge Regeering van hem gevorderd, en waarbij hem tevens het verlangen van den Gouverneur-Generaal is medegedeeld, dat bij deze gelegenheid onderzoek zoude worden gedaan naar de geschikte middelen, welke in het werk zouden kunnen worden gesteld om aan de Nederlandsche lijnwaden op het eiland Sumatra het meest mogelijke debiet te bezorgen;

gevende de directeur te kennen dat hij vermeent, den hem opgedragen last te moeten beschouwen als voornamelijk ten doel te hebben om zijne consideratiën te ontvangen omtrent het stelsel van belasting, hetwelk voor de Nederlandsche bezittingen te Padang en voor het

alsnu daarbij gevoegde rijk van Menangkabau zou behooren aangenomen te worden, tegelijk met andere inrichtingen, daarmede in verband staande;

dat hij, tot het bekomen der vereischte inlichtingen voor de beantwoording dezer vraag, overeenkomstig het verlangen van den Gouverneur-Generaal, gebruik heeft gemaakt van het tegenwoordig aanwezen van den luitenant-kolonel Raaff zelve te dezer hoofdplaats; en het hem, naar aanleiding van de berichten, welke hij van dezen hoofdofficier heeft ontvangen omtrent de bevolking, de cultures, de inlandsche huishouding en de belastingen, nu reeds in deze bezittingen bestaande, is voorgekomen dat de staat, waarin zich gemelde bezittingen met betrekking tot deze vier onderwerpen bevinden en welke in het breede door hem worden ontwikkeld, de duidelijkste kenmerken draagt dat de bevolking reeds ver is gevorderd op den weg der beschaving, en bekend is met eene geregelde inlandsche huishouding, zoodanig dat er geen twijfel bij hem bestaat omtrent de mogelijkheid om het Europeesch gezag onmiddellijk in aanraking met de bevolking te brengen;

dat, ofschoon er thans in deze landen geene directe belasting bestaat, hetgeen wellicht aan de overheersching der Padries en de daaruit ontstane verwarringen en gedurige twisten moet worden toegeschreven, en ofschoon het, volgens de gegeven informatiën, zeker schijnt te zijn dat de grond aldaar onvoorwaardelijk het eigendom is van de bevolking en niet van den vorst, deze omstandigheden, verre van een beletsel op te leveren tegen het invoeren van eenen grondlast, eerder redenen zouden zijn om aan deze belasting de voorkeur boven alle andere te geven, vooral wanneer daarbij de reeds aangehaalde voordeelen, welke de bevolking ten aanzien der steeds toenemende cultures en van een tamelijk goed ingericht inlandsch bestuur geniet, in aanmerking worden genomen; en het te bejammeren zoude zijn dat van deze gunstige omstandigheden geen ander gebruik werd gemaakt dan om een hoofdgeld op de inlandsche bevolking in te voeren; eene belasting, welke, behalve de onzekerheden en wisselvalligheden waaraan dezelve onderhevig is, onmogelijk op zoodanig eenen voet in werking kan worden gebracht dat dezelve over eene gansche bevolking gelijk dragende zij; dat daarentegen, indien als bewezen mag worden aangenomen dat de zekerste bron van welvaart en rijkdom van een land, alleen in den landbouw te vinden is, het buiten twijfel is dat in een land als het onderwerpelijke, hetwelk schier alleen van den landbouw bestaat, en in hetwelk

bijna ieder ingezetene van den landbouw leeft, eene billijke *belasting op den grond*, ook als de zekerste, de minst drukkende en de voordeeligste mag worden beschouwd;

op welke gronden de directeur tot dit laatste stelsel van belasting voor de Padangsche bezittingen, als naar zijn oordeel het doelmatigste, besluit en ter goedkeuring aanbiedt een concept *provisieel reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën te Padang en Menangkabau*, te zamen gebracht uit de onderscheidene reglementen welke thans op het eiland Java werkende zijn en op gemelde landen toepasselijk gemaakt, ten einde zooveel mogelijk overal gelijkvormige bepalingen in te voeren; zijnde het eenigste merkwaardige object, waaromtrent hij vermeend heeft van gedacht reglement te moeten afwijken, betreffende de administratie van justitie, en strekkende deze afwijking voornamelijk tot voorkoming van de verdragingen, welke gemelde administratie uit de verwijdering van het Hoog Gerechtshof en van eenen Raad van Justitie zoude ondervinden; terwijl voorts door hem de bedenking, dat dit stelsel van belasting meer ambtenaren zal vereischen en dus grooter onkosten veroorzaken, wordt opgelost door de overweging der meerdere voordeelen welke, zooal niet dadelijk, althans in den vervolge van dit stelsel te wachten zijn; met opmerking, dat deze lasten zeer gemakkelijk zullen kunnen worden bestreden uit de kas der residentie, te meer wanneer dezelve door de inkomsten van het rijk van Menangkabau zal kunnen worden gestijfd; hebbende voorts de luitenant-kolonel Raaff, na bekomen mededeeling van voorszgd provisieel reglement, hem directeur te kennen gegeven, dat hem geene bedenkingen of zwarigheden zijn voorgekomen, die aan eene gave uitvoering van hetzelfde hinderlijk zouden kunnen zijn;

verzoekende de directeur ten slotte met zijne consideratiën en advies omtrent de invoering van Nederlandsche lijnwaden op Sumatra te mogen wachten tot ... (enz.);

Voorts wordt door den Gouverneur-Generaal medegedeeld dat hij, na het ontvangen van het rapport van den directeur der landelijke inkomsten en directe belastingen, een extract uit hetzelfde en uit het daarbij overgelegde concept-reglement, voor zooveel de justitie en politie betreft, bij renvooi van den 19ⁿ October jl. heeft gezonden aan den Hoog Gerechtshof, om spoedige consideratie en advies, doch dat hierop door het Hof nog niet is gerapporteerd; dat hij wijders omtrent het voorstel van gemelden directeur, om het landelijk stelsel in onze bezittingen op de Westkust van Sumatra in te voeren, met

den luitenant-kolonel Raaff, thans te dezer hoofdplaats aanwezig, nader hebbende geproken, de verzekering van dezen officier had ontvangen, niet-alleen dat bij hem geene bedenkingen of zwarigheden tegen dit voorstel bestaan, maar zelfs dat alleen de niet genoegzame en grondige kennis van de werking van dit stelsel op het eiland Java, hem en den resident van Padang had weerhouden om de invoering van hetzelfde aldaar voor te stellen; dat voorts de geheele bevolking, voor zoover zij aan het Nederlandsch gezag is onderworpen, ofschoon tot dusver niet gewoon aan eenigen opbrengst voor 'slands schatkist, echter de invoering van belasting verwacht, de noodzakelijkheid en billijkheid derzelve erkent, en ook bereid is dezelve, mits niet te zeer bezwarend en drukkend zijnde, gewillig te dragen, en er dus geene zwarigheid bestaat, eene proef met de invoering van eenen grondlast te nemen.

En hierop wijders rijpelijk gedelibereerd en, voor zoover de bepalingen omtrent de justitie en politie bij het aangeboden concept-reglement voorgesteld, betreft, in aanmerking genomen zijnde dat op verscheidene bezittingen in Nederlandsch-Indië provisioneele reglementen dienaangaande door de hoogste civiele autoriteiten aldaar ontworpen en onder nadere goedkeuring zijn ingevoerd, omtrent welke de consideratiën van het Hoog Gerechtshof steeds worden tegemoet gezien; dat in zelve voege de onderwerpelijke bepalingen, ofschoon in sommige deelen afwijkende van hetgeen op Java of elders gebruikelijk is, provisioneel en ten einde de administratie der justitie in de Padangsche bezittingen zooveel mogelijk te bespoedigen en gemakkelijk te maken, zouden kunnen worden toegelaten, behoudens zoodanige wijzigingen of veranderingen als daarin bij nadere resolutiën, ingeval het Hof eenige gegronde bedenkingen tegen dezelve zoude mogen inbrengen, kunnen worden gemaakt;

Is goedgevonden en verstaan:

Eerstelijk. Als het gevoelen van de vergadering aan te teekenen dat de Hooge Regeering, zich vereenigende met de consideratiën van den directeur der landelijke inkomsten en directe belastingen, ontwikkeld in zijne missive van den 27ⁿ October jl. n° 58, ten aanzien van het stelsel van belasting in Z^r. M^s. bezittingen op de Westkust van Sumatra in te voeren, in den staat waarin zich die bezittingen bevinden, eene billijke belasting op den grond als de regelmatigste en minst drukkende voor de bevolking beschouwt, en dat het mitsdien alleszins met de heilzame bedoelingen van het Gouvernement overeenkomt om met het heffen van gemelde belasting in voorschreven landen

eene proeve te nemen, behoudens zoodanige wijzigingen als bij onder-
vinding nader mochten blijken nuttig of noodzakelijk te zijn.

Ten tweede. Naar aanleiding van het bovenstaande te arresteeren
gelijk bij deze gearresteerd wordt het navolgende

*Provisioneel Reglement op het binnenlandsch bestuur en
dat der financiën in de residentie van Padang en
onderhoorigheden.*

I. *Van de verdeeling.*

Art. 1. De bezittingen van Z. M. den Koning op de Westkust
van het eiland Sumatra, voor zooveel aangaat de residentie Padang
en onderhoorigheden, zullen gesplitst zijn in de hoofdafdeelingen:
A. Padang, B. Menangkabau.

De hoofdafdeeling Padang zal worden verdeeld in vier regent-
schappen als:

1. Padang, 2. Priaman, 3. Poeloe Tjinko, 4. Ajer Hadji.

De hoofdafdeeling Menangkabau ingelijks in vier regentschappen, als:

1. Tanah Datar, 2. Tanah Datar di Bawah, 3. Agam, 4. Lima
Poeloe Kota's.

Art. 2. De regentschappen zullen verder worden gesplitst:

- a. in larassen of districten.
- b. in kampongs of dorpen. = *negeri (kosa)*
- c. in gehuchten. = *kampung*

Art. 3. De verdeeling in districten, dorpen en gehuchten, wordt,
onder de nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal, overgelaten
aan den resident.

De resident zal echter hierin zooveel mogelijk de thans bestaande
splittingsen en onderverdeelingen volgen, en omtrent de geheele ver-
deeling zoodanige veranderingen en verbeteringen nader aan den
Gouverneur-Generaal voordragen als na ondervinding hem blijken
zal met den toenemenden staat van landbouw, handel en andere
omstandigheden nuttig en noodig te zijn.

II. *Van het plaatselijk gezag, en bijzonder van den resident.*

Art. 4. Het algemeen bestuur zal worden opgedragen aan eenen
resident, met den naam van resident van Padang en Onderhoorigheden

Art. 5. Aan den resident zullen zijn toegevoegd een secretaris en
zoovele adsisistent-residenten of posthouders, mitsgaders zoovele mindere
Europeesche of inlandsche ambtenaren, als tot eene goede beheering

zullen noodig bevonden worden en nader zullen worden bepaald.

Art. 6. De resident, de adsistent-residenten, mitsgaders de secretaris zullen op zich toepassen, en gehouden zijn, voor zooveel bij deze geene afwijkingen worden toegestaan, zich stipt te gedragen overeenkomstig het reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën op Java, gearresteerd bij besluit van Commissarissen-Generaal van den 9ⁿ Januari 1819 n° 3 (*Stbl.* n° 16).

III. *Van de inlandsche regenten en hunne verplichtingen.*

Art. 7. Over elk der twee hoofdafdeelingen van Padang en Menangkabau zal worden aangesteld een hoofdregent; deze hoofdregenten zullen den titel voeren:

die over Menangkabau, van *Radja Alam Menangkabau*,
die over Padang, van *Toewankoe panglima*.

Art. 8. De hoofdregenten over Menangkabau en over Padang zullen tevens zijn regenten: de eerste van Tanah Datar, de tweede van Padang; over elk der overige regentschappen zal worden aangesteld een inlandsch regent, en over elk der districten en dorpen een hoofd, waarvan de titels door den resident, volgens 's lands gebruik, onder nadere goedkeuring zullen worden bepaald.

Art. 9. De hoofdregenten en regenten zullen benoemd en aangesteld worden door den Gouverneur-Generaal in Rade, de districts-hoofden door den resident, onder nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal; de dorpshoofden worden door den resident benoemd en bevestigd, na op 's lands wijze door de ingezetenen gekozen en voorgesteld te zijn.

Art. 10. Tot bekleeding van den post van hoofdregent van Menangkabau zal steeds de voorkeur gegeven worden aan den naasten en wettigen erfgenaam van den troon van het oude rijk Menangkabau, voor zooveel er geene gewichtige bedenkingen bestaan zullen om denzelven daarvan uit te sluiten.

Art. 11. In zaken, welke het inlandsch bestuur aangaan, zijn de hoofdregenten en regenten de vertrouwde raadslieden van den resident. De resident behandelt de hoofdregenten als zijne broeders, de regenten als zijne jongere broeders; de regenten alleen staan onder de onmiddellijke bevelen van den resident.

Art. 12. De hoofdregenten hebben de bevoegdheid, aan de regenten, onder hen staande, in naam van den resident bevelen te geven.

Art. 13. De hoofdregenten en regenten zullen op zich toepassen en gehouden zijn na te komen, de verplichtingen, aan de regenten

op Java voorgeschreven bij het reglement, dienaangaande gearresteerd bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 9 Mei 1820 n° 6 (Stbl. n° 22), behoudens zoodanige wijzigingen als door plaatselijke omstandigheden en 's lands gebruik zullen worden gevorderd.

Art. 14. De titels en rangen der hoofdregenten en regenten zullen, voor zooveel noodig, bij afzonderlijke dispositiën van de Hooge Regeering, op voordracht van den resident, worden bepaald.

IV. *Van de politie en justitie.*

Art. 15. Met betrekking tot de politie en justitie zal de resident tot leiddraad nemen en zooveel mogelijk trachten in te voeren, de bepalingen voorkomende in het Reglement op de administratie der politie en de crimineele en civiele rechtsvordering onder den inlander in Nederlandsch-Indië, gearresteerd bij besluit van Commissarissen-Generaal van 10 Jan. 1819 n° 6 (Stbl. n° 20).

Art. 16. De resident is geautoriseerd, met het inzicht om deze invoering zooveel doenlijk te verhaasten en gemakkelijk te maken, aan het gemeld Reglement zoodanige wijzigingen te geven als hij, naargelang der plaatselijke omstandigheden en der hulpmiddelen onder zijn bereik, zal nuttig en noodzakelijk oordeelen, zullende hij wijders zoodra mogelijk hieromtrent een bepaald voorstel den Gouverneur-Generaal aanbieden.

Art. 17. Intusschen zal de resident, voorloopig en tot zoolang hierin nader zal zijn voorzien, de landraden doen voorzitten door een der adsistent-residenten of door den secretaris der residentie; provisioneel wordt hem de goedkeuring der vonnissen, welke door de landraden in crimineele zaken zullen worden geslagen, opgedragen, en zullen mitsdien, zoolang deze bepaling blijft bestaan, de vonnissen, welke anders volgens art. 127 van het Reglement ter approbatie aan het Hoog Gerechtshof zouden moeten gezonden worden, te dien einde aan den resident worden ingediend.

Art. 18. In civiele zaken zal aan den resident kunnen geappelleerd worden, in die gevallen in welke, volgens art. 137 van het reglement, het appel aan de Raden van justitie is toegestaan.

Art. 19. De resident zal wijders, voorloopig en tot zoolang hierin nader zal zijn voorzien, telken drie maanden een geschikt ambtenaar committeeren, welke belast zal zijn met de functiën van ommegeande rechter, en aan denzelfven een ander geschikt ambtenaar als secretaris toevoegen, welke tevens de functiën van fiscaal zal waarnemen.

Art. 20. De resident zal, onder nadere approbatie van den Gouver-

neur-Generaal, voorloopig de benoeming hebben van de assessoren bij de rechtbanken van omnegang; zomede van de djaksa's of inlandsche fiscalen, mitsgaders van de panghoeloes of hoofdpriesters, voor zooveel die nog niet mochten bestaan.

Art. 21. De resident zal almede provisioneel en totdat daaromtrent nader zal zijn voorzien, de approbatie hebben der vonnissen, bij de rechtbanken van omnegang geslagen, van welke anders de approbatie, volgens art. 150 van het Reglement, zou behooren bij het Hoog Gerechtshof. Hiervan echter zullen uitgezonderd zijn de doodvonnissen, welke, naar luid van dat artikel, aan het Hoog Gerechtshof zullen moeten worden ingezonden.

V. *Van de financiën.*

Art. 22. Met betrekking tot de financiën zal de resident als het hoofddoel zijner verplichtingen beschouwen om over het geheel zijner residentie eene zooveel mogelijk gelijk dragende belasting in te voeren op de ongebouwde en gebouwde eigendommen, toebehoorende aan de inlandsche ingezetenen der residentie.

Art. 23. Zoolang eene genoegzame kennis van de ware uitgestrektheid, gesteldheid en vruchtbaarheid der velden nog niet zal zijn verkregen, en alzoo de vereischten zullen ontbreken om aan den eenen kant, eenen regelmatig, vasten en billijken aanslag te bewerkstelligen en, aan den anderen kant, de betaling der verschuldigde belasting over elk der ingezetenen, bezitters van velden, persoonlijk te regelen, zal de aanslag der belasting op de ongebouwde eigendommen (gecultiveerde landerijen) alomme in de residentie gedaan worden kamporgs- of dorpsgewijze.

Art. 24. De aanslag zal geschieden telkens voor den tijd van één jaar, gerekend van den eersten Januari tot den laatsten December, beide ingesloten.

Art. 25. Omtrent het bedrag, zoowel als omtrent de betaling, van den aanslag zal met het hoofd en de oudsten van elk dorp eene overeenkomst getroffen worden.

Art. 26. Bij deze overeenkomst zullen worden in acht genomen de uitgestrektheid en vruchtbaarheid der gronden, de wijze van bewerking en de aard der cultures, op welke de ingezetenen van elk dorp in het bijzonder zich toeleggen, de vermoedelijke gesteldheid van het gewas bij het doen van den aanslag, het meerder of minder gemak hetwelk, naargelang der plaatselijke omstandigheden, de ingezetenen bezitten om de voortbrengselen van den grond te vervoeren.

en van de hand te zetten, en alzoo, in het algemeen, de meerdere of mindere arbeid, de meerdere of mindere voordeelen, welke de ingezetenen zich van de vruchten van den landbouw kunnen beloven, alles met de meeste billijkheid en met vermijding van bezwaar voor de ingezetenen.

Art. 27. Te dezen aanzien zal de resident bijzonder in het oog houden om vooral in de eerste jaren de belasting dragelijk te maken, om alzoo langzamerhand de bevolking te gewennen aan regelmatige opbrengsten, en gaandeweg de belasting op te voeren tot die hoogte waarvoor dezelve vatbaar is, naarmate de ingezetenen den heilzamen invloed van een blijvende bescherming zullen hebben leeren kennen, en de uitbreiding der cultuur, zoowel als de ontluiking en de toeneming van innerlijke welvaart hen zullen hebben in staat gesteld ruimer bijdragen aan 's lands schatkist te leveren.

Art. 28. In geval van buitengewoon groot misgewas of uithoofde van andere onvoorziene omstandigheden zal door den resident remissie van een gedeelte of van het geheel van den aanslag kunnen verleend worden; om evenwel daarop aanspraak te hebben zullen de hoofden der dorpen zóó tijdig van dat misgewas of van het bestaan dier onvoorziene omstandigheden moeten kennis geven, dat naar de gesteldheid van het een of ander kan worden onderzoek gedaan.

Bij verzuim van deze tijdige aangifte zullen geene remissiën verleend worden.

Art. 29. Tot zoolang de aanslag dorpsgewijze zal geschieden, zullen ook de remissiën niet hoofdelijk, maar dorpsgewijze worden toegestaan. Dienvolgens zullen, ingeval van misgewassen, dezelve over het geheel der dorpen worden opgenomen en berekend.

Art. 30. De aanslag gedaan zijnde, zal het bedrag daarvan door de dorpshoofden en hunne oudsten tusschen de ingezetenen worden omgeslagen en verdeeld, en alzoo de som bepaald welke door elk der ingezetenen in het bijzonder in de belasting moet worden opgebracht.

Art. 31. De dessahoofden en hunne oudsten zullen dezen omslag doen naar billijkheid en zonder partijdigheid. De resident zal, althans aanvankelijk, de dessahoofden en oudsten in het regelen van zoodanigen omslag behulpzaam zijn door zijnen raad en voorlichting, en voorts toezien dat geene verkeerdheden te dezen aanzien plaats vinden.

Hij zal de uitspraak hebben in quaestiën welke hieromtrent mochten ontstaan.

Art. 32. De hoofden en oudsten in elk dorp zullen uit den omslag, door hen te doen, geene winsten, onder welke benaming ook, mogen ontleenen, noch meer omslaan dan de belasting bedraagt. Hiertegen handelende, zullen zij als knevelaars beschouwd en als zoodanig gestraft worden.

Art. 33. Het eigendommelijk bezit der velden, zoodanig als dit tegenwoordig bestaat, zal worden erkend en beschermd; doch geene gronden, aan wien de eigendom derzelve ook zoude mogen toekomen, zullen van de belasting worden verschoond.

Art. 34. Onder de belasting van de gebouwde eigendommen (huistaks) zullen worden betrokken de inlandsche ingezetenen, welke, onmiddellijk geene landbouwers, niet aangeslagen zijn in de belasting der ongebouwde eigendommen (gecultiveerde landerijen); onder dezen aanslag echter zal niet begrepen worden de belasting, welke door de Chineezzen of andere vreemdelingen onder deze of soortgelijke benaming mocht worden opgebracht, met dien verstande nogtans, dat de laatstgemelde belasting ten minste bij provisie wel zal ingevorderd, doch afgescheiden van den inlandschen huistaks zal verantwoord worden.

Art. 35. De huistaks, eene personele belasting zijnde, zal geregeld worden naar den stand, het beroep en het uiterlijk schijnbaar vermogen van de ingezetenen, aan haar onderworpen. Te dien einde zullen de huizen of woningen telken jare opgenomen en verdeeld worden in drie of, desnoods, meerdere klassen. De hoogste belasting zal zijn *zes gulden* en de laagste *één gulden* in het jaar.

Art. 36. Tot de perceptie en contrôle respectievelijk der voorschreven middelen zal worden aangesteld een collecteur met de noodige inlandsche ondercollecteurs, en voorts een bekwaam getal opzieners voor de landelijke inkomsten. De ondercollecteurs zullen zooveel mogelijk uit de fatsoenlijkste inlandsche familiën worden gekozen, waarbij echter bijzonder op derzelve geschiktheid en eerlijkheid zal moeten worden gelet.

Art. 37. De collecteur, de ondercollecteurs en de opzieners over de landelijke inkomsten zullen, in de oefening hunner bedieningen, zoo na mogelijk zich regelen naar de provisioneele instructie voor de ambtenaren en geëmployeerden bij de administratie, collecte en contrôle der landrenten op Java, gearresteerd bij besluit van Commissarissen-Generaal van 13 Juli 1818 n° 2 (*Stbl.* n° 49).

Art. 38. De hoofden der dorpen zijn verantwoordelijk voor de aangeslagen som en zullen de noodige zorg dragen dat de bijzondere

belastingsschuldigen het door hen verschuldigde voldoen; zij zijn almede gehouden, van alle wanbetaling dadelijk kennis te geven aan den opziener over de landelijke inkomsten, onder wiens ressort zij behooren.

Art. 39. De belasting zal kunnen worden voldaan in geld of in producten, naar keuze van de belastingsschuldigen. Bij den aanslag van elk dorp zal worden bekend gemaakt en op het register ingeschreven de prijs, voor welken de producten zullen worden aangenomen; zullende deze prijs zoodanig moeten worden geregeld, dat de belastingsschuldigen bij voorkeur in geld betalen.

Art. 40. Bijaldien hiertoe de noodzakelijkheid mocht bestaan, zullen, tot het ontvangen en richtig behandelen der in betaling gegeven producten, pakhuizen, zooveel mogelijk in de nabijheid der dorpen, worden aangelegd ten gerieve der ingezetenen, en over dezelve inlandsche pakhuismeesters worden aangesteld, welke in de oefening hunner bediening zich gedragen naar de hierboven vermelde instructie van 13 Juli 1818.

Art. 41. Niemand wie hij zij, buiten de inlandsche ondercolleuteurs, zal de inning en de ontvangst der belasting van de dorpschouten mogen doen. Hij, die zulks doet, zal dadelijk van zijne bediening ontzet en volgens de wetten gestraft worden.

Art. 42. De schouten der dorpen zullen het door hen ontvangene binnen zekeren tijd (plaatselijk te bepalen) bij den ondercolporteur overbrengen. Deze hieromtrent in gebreke blijvende, zullen dadelijk worden afgezet, terwijl zij, die de bij hen ontvangen gelden vervreemden of tot eigen gebruik bezigen, als landsdieven zullen worden gestraft.

Art. 43. De schouten der dorpen zullen, voor de inning en verantwoordelijkheid der gelden en het houden eener goed politie binnen hunne dorpen, een inkomen genieten van *acht en een derde ten honderd* of een *dubbeltje* van iederen *gulden* van de som, welke door hen aan den lande voor de voorschreven belasting, zal worden opgebracht.

(Aldus gearresteerd bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van den 4ⁿ November 1823 n° 18.)

Ten derde. Te bepalen dat de ambtenaren, thans te Padang en te Menangkabau in dienst zijnde, voorloopig en totdat dienaangaande nader mocht worden beslist, aan den resident zullen blijven toegevoegd; en voorts ter dispositie van denzelven te stellen den ambtenaar

J. G. Landré, thans secretaris en fiscaal bij de rechtbank van omme-gang te Batavia, en W. J. Waterloo, thans 1e commies bij de inspectie van financiën in de Samarangsche afdeeling, ieder provisioneel onder het genot van eene bezoldiging van f 500.—'s maands.

Ten vierde. Den resident van Padang en Onderhoorigheden te autori-seeren om, provisioneel en onder de nadere goedkeuring van den Gouverneur-Generaal, zoodanige meerdere ambtenaren aan te stellen en de respectieve plaatsingen, zoo van deze als van die bij het vorig artikel bedoeld, te regelen als hij vermeenen zal voor den dienst nuttig en noodzakelijk te zijn. Hij zal echter zoo spoedig doenlijk aan den Gouverneur-Generaal voordragen eene definitieve organisatie van al de ambtenaren in zijne residentie.

Ten vijfde. Te bepalen dat de hoofdregenten, bij art. 9 van het reglement vermeld, ieder zullen genieten eene bezoldiging van f 300,— à f 400,— 's maands, door den resident onder nadere goedkeuring te bepalen, zullende de inkomsten van de regenten en districtshoofden nader, op voordracht van den resident, worden geregeld.

Ten zesde. Tot hoofdregent van Menangkabau te benoemen den tegenwoordigen Toewankoe van Pagarroeoeng, Soetan Alam Begagar Shah, en tot hoofdregent van Padang den Toewankoe Panglima main alam Shah, zullende aan dezelve acten van aanstelling in deze be-trekking worden uitgereikt.

Ten zevende. Den resident van Padang en onderhoorigheden te gelasten om, ter vervulling der posten van regenten, alsmede omtrent de verdere of andere titels of rangen, welke aan de hoofdregenten en regenten behooren toegevoegd te worden, mitsgaders omtrent hunne staatsie en gevolg en die hunner naastbestaanden, zoo spoedig mogelijk eene gemotiveerde voordracht aan den Gouverneur-Generaal aan te bieden, zullende hij daaromtrent zooveel mogelijk het van ouds be-staande landsgebruik in acht nemen, in verband met de bepalingen, voorkomende in het reglement op de verplichtingen, titels en rangen der regenten op het eiland Java (*Stbl.* 1820 n° 22).

Ten achtste. Te bepalen dat alle belastingen, hetzij directe of indirecte, welke nu reeds in de residentie Padang bestaan, voor zooveel dezelve niet tegenstrijdig of nadeelig zijn aan de belasting op de ongebouwde en gebouwde eigendommen, bij het bovenstaand reglement ingevoerd, voorloopig op den tegenwoordigen voet zullen blijven standhouden, zullende de resident echter zoodra mogelijk aan den Gouverneur-Generaal zoodanige wijzigingen en verbeteringen

in dezelve voordragen als hij, met inachtneming van het belang der bevolking aan de eene, en dat van den lande aan de andere zijde, vermeenen zal dienstig te zijn.

Extract, enz.

In dezelfde vergadering, waarin bovenstaande resolutie werd gearresteerd, werd door den Gouverneur-Generaal aan den Raad van Indië medegedeeld dat de resident du Puy „uithoofde zijner ziekelijke omstandigheden” verlof naar Europa had verzocht.

„Waarop gedelibereerd en in aanmerking genomen zijnde de veelvuldige diensten, door den luitenant-kolonel Raaff in zijne betrekking als commandant der expeditie in de bovenlanden van Padang bewezen, en de door hem aan den dag gelegde blijken van kennis omtrent den stand van zaken en de geaardheid der inlandsche bevolking in dat gedeelte van de Westkust van Sumatra gedurende den tijd dat hij het civiel gezag te Pagarroejoeng heeft waargenomen” — aldus lezen wij in de resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 4 November 1823 n° 19 — werd aan du Puy „honorabel” ontslag uit zijne betrekking verleend en Raaff tot zijn vervanger benoemd.

„Tot een blijk van tevredenheid der Regeering” werd aan dezen tevens eene gratificatie van f 6000,— toegekend „voor den tijd gedurende welken hij het civiel gezag te Pagarroejoeng heeft waargenomen.”

In hoeverre werden Raaff, voordat hij — 23 November 1823 — weder naar Padang vertrok, bepaalde voorschriften gegeven omtrent den verder tot bevestiging van ons gezag te bewandelen weg?

Lange deelt mede ¹ dat aan Raaff, tengevolge der door hem verstrekte inlichtingen, werd opgedragen te trachten, „door onderhandelingen de rust in de Padangsche bovenlanden te herstellen en te bestendigen, daarbij steeds eene verdedigende houding in acht te nemen, en dán alleen van de wapenen gebruik te maken wanneer het wezenlijk belang of de waardigheid van het Gouvernement zulks zouden vorderen”, en de Waal ² neemt deze woorden over.

In de resolutiën der Indische Regeering van dien tijd is evenwel van het bepaaldelijk aangeven van zoodanige gedragslijn geene sprake,

¹ I blz. 107.

² Ind. financiën. Nieuwe Reeks VI, blz. 123.

en enkele gegevens, die wij konden vinden, doen bij ons twijfel rijzen of aan Raaff wel eene dergelijke instructie is uitgereikt. Veeleer gelooven wij dat de Regeering, die volkomen vertrouwen stelde in Raaff's beleid, hem de vrije hand heeft gelaten om te doen wat hij noodig en met de beschikbare troepenmacht bereikbaar achtte; terwijl het wel van zelf spreekt dat alle autoriteiten, zoowel Raaff als generaal de Kock en de Gouverneur-Generaal, het doel — de verzekering der rust in de Padangsche Bovenlanden — liever langs den weg van onderhandeling dan door wapengeweld bereikt zagen.

De evenbedoelde gegevens, die bij ons twijfel opwekken omtrent de juistheid van Lange's mededeeling te deze, zijn:

10. een brief, dd. 4 Dec. 1823 n°. 260, van den Gouverneur-Generaal aan den Minister van het publiek onderwijs, de nationale nijverheid en de koloniën, waarin met betrekking tot dit onderwerp slechts het volgende gezegd wordt:

„dat de luitenant-kolonel Raaff, benoemd resident en militaire commandant van Padang en onderhoorigheden, op den 23^a Nov. jl. de reis van Batavia naar Padang heeft aanvaard, met zich voerende de benoodigde manschappen tot completeering der detachementen onder zijn commando behoorende, en alles wat ten aanzien van het materieel tot volledige voorziening noodig kan geacht worden. Zijne wederverschijning op Padang met die vertooning van macht zal ongetwijfeld zoowel bij vrienden als vijanden eene heilzame uitwerking hebben, tot bemoediging aan de eene zijde, en tot het inboezemen van eenen gevoeligen indruk aan de andere. De rustige bevestiging van ons gezag mag daarvan billijkerwijze verwacht worden.”

20. een brief dd. 2 Nov. 1824 n° 245^a van den Gouverneur-Generaal aan den Minister, waarin, na eene mededeeling omtrent het den 17ⁿ Juli 1824 geleverd gevecht en na eenige woorden van hulde aan Raaff, die inmiddels (17 April) overleden was, gezegd wordt:

„Het spreekt van zelf, dat onder zulke omstandigheden weinig gevorderd kan worden met de invoering van het bestuur” (volgens de resolutie van 4 Nov. 1823 n° 18) . . . „en dat het van de uiterste aangelegenheid wordt, eindelijk onze vijandelijkheden met de Padries geheel te zien ophouden daar dezelve, op den tegenwoordigen voet voortgezet blijvende, afmattend voor de troepen worden en een niet te dempen afgrond openen, waarin onze macht gestadig langzamerhand versmelten moet” . . .

„De keus van een opvolger voor den luitenant-kolonel Raaff was

uit dien hoofde gewichtig en tevens bezwaarlijk. De te benoemen persoon toch behoorde beleid en overleg te paren met de bekwaamheid om de krijgsmacht te bevelen *en om, waar hij met bezadigdheid niets mocht kunnen uitrichten, een duchtig gebruik te maken van de te zijner beschikking staande troepen.*"

Zeifs in November 1824, toen stellig bij de Hooge Regeering de vredelievende gevoelens meer de overhand hadden dan een jaar te voren, werd dus niet de eisch eener „verdedigende houding“ op den voorgrond gesteld. Is het dan aan te nemen, dat de instructiën van Raaff zóó zouden zijn geweest als Lange verhaalt?

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Raaff neemt het burgerlijk bestuur over. Onderhandelingen met de hoofden van Bondjol. — Contract van 22 Januari 1824. — De VI Kota's worden veroverd, Toewankoe Mensiangen onderwerpt zich. — Radja Moening keert naar Pagarroeo terug. — Dood van Raaff. — De adsistent-resident G. A. Baud tijdelijk met het civiel bestuur belast. — De hoofden van Bondjol verbreken het gesloten contract. — Redenen waarom. — Vergeefsche onderhandelingen, onze zendeling vermoord. — Oneenigheden met de XIII Kota's. — De kolonel de Stuers benoemd tot resident en militaire commandant. — Zijne instructiën. — Verploegh en Francis aan hem toegevoegd. — Beoordeeling van Francis.

Den 1ⁿ Januari 1824 nam Raaff het burgerlijk bestuur over „Padang en onderhoorigheden“ uit handen van du Puy over, en weldra was hij in de gelegenheid een, voor het oogenblik althans, gewichtigen stap te doen tot bevrediging van een deel der Bovenlanden.

Den 26ⁿ van genoemde maand berichtte hij aan de Indische Regeering, dat hij, na eenige zijdelingsche berichten te hebben ontvangen omtrent de geneigdheid van de Toewankoe's Iman, Itam en Nan Gapok, „hoofd-toewankoes der Padiesche landen Bondjol“, tot het sluiten van vrede, „den Maleischen koopman Pinto Merggé naar hen had afgezonden om daaromtrent het noodige onderzoek te doen; dat deze zendeling dan ook spoedig is teruggekomen met de tijding, dat de gemelde hoofd-toewankoe's zeer genegen waren om tot vreedzame schikkingen te geraken, en verzochten dat hun te dien einde mocht worden toegezonden de heer A. F. van den Berg, als door zijne handelsbetrekkingen het beste bij hen bekend; dat Raaff dientengevolge deze zending aan laatstgenoemden had opgedragen, die haar met de meeste bereidwilligheid aanvaardde“, met dat gevolg dat door hem, op den 22ⁿ Januari 1824, is aangegaan een contract van vrede en vriendschap tusschen het Nederlandsch Gouvernement en de genoemde hoofd-toewankoes.

Bij de mededeeling van dit contract wees Raaff op de voordeelen, die voor het Gouvernement daaruit zouden voortvloeien, „voornamelijk met opzicht tot den handel, de vestiging van het Neder-

landsch gezag ter Westkust van Sumatra, en de onderwerping der overige Padrie-hoofden in het rijk van Menangkabau."

Het contract werd door de Hooge Regeering "goedgekeurd en geratificeerd", terwijl aan den heer van den Berg eene gratificatie van f 1500, — werd toegekend.¹

Bedoeld stuk is niet in de archieven alhier aanwezig, maar de Stuers deelt het in zijn werk² mede, voorzien van vele opmerkingen, waaronder er verscheidene zijn die niet van groote overdrijving en eenzijdige beoordeeling zijn vrij te pleiten, en andere die, zooals wij later zien zullen, in strijd zijn met de handelingen of voorstellen van de Stuers-zelfen toen hij resident van Padang was.

Uit een lateren brief van Raaff (dd. 2 April 1824 n° 72, verhandeld bij de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 20 April d. a. v. n° 17) blijkt dat in de maanden December en Januari te voren eenige vijandelijkheden hadden plaats gehad tusschen de Padries van Bondjol en de inwoners der onder het Nederlandsch gezag staande Agamsche districten. De uitslag dier gevechten, welke voor de Padries niet gunstig scheen geweest te zijn, zou — meende Raaff — deze voornamelijk hebben aangespoord tot het sluiten van bovenbedoeld vredesverdrag. Aan eenige der inlandsche hoofden had hij, voor hunne te dezer gelegenheid betoonde trouw, op eene plechtige wijze eenige geschenken doen uitreiken.³

Intusschen waren mede onderhandelingen aangeknoopt met den boven meermalen genoemden Toewankoe Mensiangan, het Padrie-hoofd der VI Kota's, welk landschap reeds in Juli 1822 onder ons gezag was gebracht doch zich in September d. a. v. weder, door den invloed van dien Toewankoe, tegen ons had verklaard. Toen het bleek, dat Toewankoe Mensiangan ons bij de bedoelde onderhandelingen om den tuin leidde, werden de VI Kota's gewapenderhand aangetast. Goegoeq Sigandang werd zonder tegenstand van beteekenis door de onzen bezet; Pandej Sikat onderwierp zich vrijwillig, Kota Lawas werd, na vergeefsche pogingen om deze plaats over te halen het voorbeeld van Pandej Sikat te volgen, door onze troepen ver-

¹ Vorenstaande mededeelingen putten wij uit de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 14 Febr. 1824 n° 22. Daaruit blijkt dat Lange (I blz. 109) in zijne mededeeling ten deze niet *volkomen* juist is.

² I. blz. 78.

³ Ten onrechte vermeldt de Stuers (I bl. 85) dat deze geschenken werden uitgereikt door den adsistent-resident Baud (na den dood van Raaff), en in verband met de verovering van Kota Lawas.

overd (29 Februari en 1 Maart 1824). Den volgenden dag kwam Toewankoe Mensiangan in onderwerping.¹

Alles liet zich dus gunstig aanzien, en den 5ⁿ April kon Raaff bovendien (missive n° 14) aan de Regeering berichten dat de oude vorst van Menangkabau, Toewankoe Radja Moening, die vroeger door de overheersching der Padries zijn rijk had moeten verlaten, te Pajarroejoeng was teruggekeerd. Hij deelde daarbij mede, dat hij, bij zijne terugkomst van Batavia vernemende dat Radja Moening waarschijnlijk zou terugkomen, nog geen gevolg had gegeven aan art. 6 der resolutie van 4 November 1823 n° 18, voor zoover daarbij de Soetan Alam Begagar Shah tot hoofdregent van Menangkabau was benoemd. Deze functie kwam nu aan Toewankoe Radja Moening toe, »terwijl de Soetan Alam Behagar Shah niet moet worden vergeten». Raaff deelde mede dat hij eerlang naar de Bovenlanden zou vertrekken om deze zaken te regelen.

Doch de brief van 5 April 1824 was de laatste, dien hij aan de Indische Regeering zenden zou. Denzelfden dag werd hij door zware koortsen op het ziekbed geworpen, en twaalf dagen later gaf hij, nog geen dertig jaar oud, den geest.²

Zijn dood werd zeer betreurd. Niet-alleen door den generaal de Kock en door den Gouverneur-Generaal, die den 2ⁿ November 1824 (missive n° 245^a) aan den Minister schreef dat Raaff »die reeds zoovele en gewichtige diensten bewezen had en van wien het land zich nog zooveel mocht voorspellen» op het onverwachtst door den dood was weggerukt »slechts weinige maanden na zijne aankomst te Padang en in het midden zijner ijverigste pogingen, om aan de belangrijke taak, die hem was opgedragen, te voldoen», maar ook door zijne krijgsmakkers, in wier geheugen zijn naam — naar de uitdrukking van Michiels — hoog aangeteekend stond »als die van een onversaagd en beleidvol officier». Door krijgsmacht en burgerij ter Sumatra's Westkust werd, aan het strand te Padang, eene grafnaald opgericht, welke nog heden ten dage de herinnering aan Raaff levendig houdt.

¹ Het bovenstaand overzicht van de verovering der VI Kota's, waaromtrent ons geene officieele bescheiden ten dienste stonden, hebben wij gevolgd naar het meer uitvoerige, bij Lange (I. bl. 110) voorkomende, dat bevestigd wordt door de mededeelingen van Nahuys (Brieven over Bencoolen enz. 2e dr. bl. 200 en vlg.), die ooggetuige was. De voorstelling van de Waal (t. a. p. blz. 124) omtrent deze gebeurtenis is, door hare al te groote beknoptheid, onduidelijk.

² Raaff was den 1n December 1794 te 's Hertogenbosch geboren.

De heer G. A. Baud, adsistent-resident voor de Menangkabausche districten, trad nu tijdelijk als hoofd van het civiel bestuur op. Bij resolutie van den Luitenant-Gouverneur-Generaal (de Gouverneur-Generaal maakte destijds eene reis door de Molukken) van 13 Mei 1824 no 11 werd hem aanbevolen „om, in afwachting dat een nieuw resident voor Padang zal zijn benoemd, met omzichtigheid in den geest van den overleden resident voort te gaan en vooral in het oog te houden het verlangen van het Gouvernement om de zaken in de Padangsche bovenlanden te bevestigen en om met de hoofden der Padries, welke nog niet bevestigd zijn, pogingen tot onderhandeling aan te wenden.”

Het duurde echter niet lang of de hoofden van Bondjol verbraken het den 22ⁿ Januari met hen gesloten verbond. Baud rapporteerde den 14ⁿ Juni 1824 (missive n° 46) aan de Hooge Regeering dat genoemde hoofden, „de herovering der VI Kota's als eene inbreuk op het met hen gesloten verbond van vrede en vriendschap beschouwd hebbende, den verbondbrief hadden teruggezonden aan den heer van den Berg, die met het sluiten van het verbond was belast geweest”. Het door de hoofden aangevoerd motief wordt door de Stuurs ¹ als het ware aangenomen. Kan dat juist zijn? Daargelaten dat, integendeel, punt B der overeenkomst de Padries van Bondjol verplichtte ons desnoods bij te staan in de onderwerping der VI Kota's, is het toch zeker vreemd dat men zich pas twee à drie maanden na het gebeurde te Kota Lawas „verontwaardigd” toonde!

Daarom komt het ons veel waarschijnlijker voor, dat de ware beoogreden gelegen was in Raaff's dood. Evenals men, bij zijn vertrek ten vorigen jare naar Batavia, de Padries na maanden lange rust het hoofd zag opsteken; evenals men hen na Raaff's terugkomst onmiddellijk bereid zag tot onderhandeling, — evenzeer is het aannemelijk dat zij, na zijn overlijden, de kans weder schoon zagen om eene vijandelijke houding aan te nemen. Men denke hierbij aan de opmerking van Nahuys ², met instemming door Lange overgenomen ³, dat Raaff zich „gedurende zijnen veldtocht in de Menangkabausche bovenlanden alom een zoo welverdienden naam van onverschrokken moed, beleid en goede trouw verworven had, dat de oorlogsgezinde onder de Padries weinig hoop zag om door den krijg

¹ t. a. p. I. bl. 85: „De Padries van Bondjol, verontwaardigd over het gebeurde te Kota Lawas, zonden in het laatst van April het contract terug”....

² t. a. p. 2e dr. bl. 192.

³ t. a. p. bl. 109.

zijne zaken te verbeteren en zijne bezittingen uit te breiden; terwijl de vredesgezinden, in de goede hoedanigheden van Raaff, een zekeren waarborg vonden voor de oprechtheid en duurzaamheid der vredesverbonden."

Daarbij komt, dat de trouwelooze Toewankoe Mensiangan, wiens onderwerping op 2 Maart 1824 wij boven meldden, zich weder door de vlucht aan ons gezag onttrokken had; hij stookte de Padries van Bondjol op en zal zeker niet verzuimd hebben, gebruik te maken van de omstandigheid dat de gevreesde Raaff ons ontvallen was.

Baud trachtte, „door het openleggen der redenen welke tot de herovering der VI Kota's aanleiding hadden gegeven, de bedoelde hoofden tot gematigder denkbeelden te brengen“, en zond hem daartoe eenen uitvoerigen brief (resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 13 Juli 1824 n° 29), terwijl door de militaire autoriteit de noodige maatregelen genomen waren tegen een eventueelen aanval. Volgens een later rapport van Baud (dd. 6 Sept. 1824 n° 123, verhandeld bij de resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 2 Nov. d. a. v. n° 36) werd de evenbedoelde brief in het begin der maand Juli beantwoord met de mededeeling, dat de hoofden van Bondjol van geene onderhandeling wilden hooren indien de VI Kota's niet werden ontruimd. De brief droeg geen teeken van echtheid; de persoon, die hem overbracht, verklaarde dat het zegel onderweg van den brief afgeraakt was.

Om zekerheid te bekomen zond Baud een ons toegedaan priester, Chatieb Moeliën genaamd, met een brief en een afschrift van den vroegeren naar Bondjol. Maar weldra ontving Baud bericht, dat bedoelde priester, bij het doorwaden eener kleine rivier, in de nabijheid der kampong Bondjol vermoord was.

De zaak bleef hiermede voor het oogenblik *in statu quo*. Volledigheidshalve meenen wij reeds hier te moeten vermelden dat de kolonel de Stuers, die in het laatst van 1824 als resident en militaire commandant van Sumatra's Westkust optrad, blijkens zijne missive van 18 Februari 1825 n° 53 aan de Bondjolsche hoofden van zijne komst te Padang kennis gaf, en later (missive van 13 Mei d. a. v. n° 360) aan de Regeering berichtte dat die hoofden hadden geantwoord in geene verdere onderhandelingen met het Gouvernement te willen treden, en zich niet verbonden te achten door de overeenkomst, in 1824 onder het bestuur van den luitenant-kolonel Raaff met hen getroffen.

Blijkens de resolutie van den Gouverneur-Generaal van 13 Juni

1825, n° 15, gaf de resident tevens te kennen¹ dat, ofschoon hij den ongunstigen uitslag zijner pogingen¹ betreurt, hij nogtans van oordeel is dat, sedert het gebeurde met de VI Kota's in Februari 1824, vele omstandigheden hebben samengeloopen om het bondgenootschap met de Bondjolsche hoofden minder gewichtig voor het Gouvernement te maken dan hetzelfde was tijdens het sluiten van het bovengemeld tractaat²; hebbende deze hoofden, na den dood van den voornaamste hunner, den schranderste en meest gevreesde onder de Padriesche grooten, Toewankoe nan Gapok, die door een zijner eigen voorvechters is vermoord, niet-alleen een groot gedeelte van hunnen invloed verloren, maar zelfs vele hoofden van andere Padriesche districten afkeerig gemaakt om met hen gemeene zaak te maken."

De resident betoogde bij deze gelegenheid voorts "dat deze onderlinge verdeeldheid van de Padriesche hoofden het Nederlandsch gezag ten hoogste nuttig is, alzoo die van zelf langzamerhand hunnen ondergang zal berokkenen, en dat het daarom voor onze belangen meer geraden is, den staat van rust, die thans tusschen de Padries en het Gouvernement bestaat, zooveel mogelijk te onderhouden, dan hen door meer krachtdadige maatregelen en eene dreigende houding van onze zijde te nopen om, hunne onderlinge verdeeldheden ter zijde stellende, opnieuw hunne krachten te vereenigen, hoedanige vereeniging alleen hunne macht voor ons geducht kan maken"

De Regeering keurde 's residents verrichtingen "alleszins" goed en vereenigde zich geheel met de boven medegedeelde beschouwingen.

Keeren wij, na deze uitweiding, terug naar de gebeurtenissen onder Baud's tusschenbestuur.

Deze meldde den 14ⁿ Juni 1824 (missive n° 46) dat de hoofden der XIII Kota's eenige klachten hadden ingebracht, dat de oude gebruiken door het Nederlandsch Gouvernement en den Toewankoe Panglima (hoofddregent) te Padang niet meer in acht werden genomen en laatstgemelde hen niet behoorlijk behandelde. Daar Baud de bedoelde klachten "niet geheel ongegrond" achtte, noodigde hij de hoofden uit, nadere bijzonderheden mede te deelen en zond hij eene commissie van panghoeloes en kooplieden met den inlandschen

¹ Van deze wordt in het werk van generaal de Stuers geene melding gemaakt.

² Hoe is deze beoordeeling van het contract van 1824 te rijmen met de latere, waar generaal de Stuers de daarin vervatte bepalingen achtervolgend "onuitvoerbaar," "onbegrijpelijk", "belachelijk", "onredelijk", "eigenbatig" noemt (zie het meermalen genoemd werk I. blz. 78—83)?

secretaris naar hen toe, „ten einde de door gemelde hoofden afgebroken communicatie weder te doen openstellen” (resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 13 Juli 1824 n° 29).

Ongeveer eene maand later (missive van 17 Juli 1824 n° 86) deelde Baud mede dat hij een brief van de hoofden der XIII Kota's ontvangen had, waarbij zij aandrongen op de afzetting en verwijdering van den tegenwoordigen Toewankoe Panglima van Padang, Soetan Mangsor Alam Shah, met kennisgeving dat zij het niet inwilligen van dit verzoek zouden beschouwen als eene vriendschapsbreuk met het Gouvernement. Al de pogingen, door Baud aangewend om de oude vriendschapsbanden weder aan te knopen, waren mislukt; en hij verzocht mitsdien machtiging „om de hoofden door middel van de militaire macht bijeen te verzamelen, ten einde hen in hunne belangen te hooren, en onder nadere goedkeuring van het Gouvernement een nieuw verbond te sluiten of om, ingeval deze bijeenkomst door de genoemde hoofden mocht worden geweigerd, het geheele district der XIII Kota's te overweldigen.”

De Indische Regeering — na den Raad van Indië Chassé te hebben gehoord — overwoog „dat het geenszins met de waardigheid van het Gouvernement zoude overeen te brengen zijn om aan de eischen der voormelde hoofden te voldoen, maar het tevens doelmatig is om alle vijandelijkheden met de XIII Kota's te vermijden en te voorkomen, vermits zij sedert onheugelijke tijden in goede verstandhouding met het Gouvernement zijn en, door de zaak met zachtheid en bedaardheid te behandelen, de verstoorde hoofden waarschijnlijk wel weder tot de vorige gezindheid zullen terugkomen.”

Mitsdien werden de pogingen goedgekeurd, door Baud gedaan „tot wederaanknooping der oude vriendschap met de hoofden van Solok, Selajoe en de XIII Kota's, met aanschrijving om op gelijke wijze bij alle gepaste gelegenheden voort te gaan en vooral om, zoolang van de zijde dier hoofden geene dadelijkheden worden gepleegd, alle vijandelijkheden van onze zijde te vermijden en om geene gewapende troepen te gebruiken om de hoofden bijeen te krijgen tot het aangaan van een nieuw contract, maar om in alles met omzichtigheid te werk te gaan” (resolutie van den Luitenant-Gouverneur-Generaal van 2 Augustus 1824 n° 15).

Den 7ⁿ September 1824 berichtte Baud nader, dat hij de beide panghoeloes, die door hunne verkeerde rapporten de Regeering hadden misleid, had geschorst in hunne functie en de onderhandelingen met de XIII Kota's verder had overgelaten aan de hoofdkooplieden, die

binnen drie weken verslag zouden doen van den uitslag hunner pogingen, welke uitslag, naar zij verwachtten, gunstig wezen zou (resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 2 November 1824 n° 37).

De quaestie bleef echter nog geruimen tijd slepende. Eerst den 22ⁿ April 1825 kon de Stuers (missive n° 250) aan de Regeering berichten dat de hoofden der XIII Kota's zich, in afwachting van nadere bevelen van den resident, te Limaumanis hadden verzameld en zij vandaar, door een ambtenaar (Francis) afgehaald, naar Padang waren gebracht. Hier werden zij „op de plechtigste wijze“ ontvangen, en sloten wij een nieuw „verbond van vrede en vriendschap met het gansche land der XIII Kota's.“ De Stuers herstelde de beide bovenbedoelde panghoeloes in hunne waardigheid.

De Regeering keurde zijne verrichtingen goed en verklaarde dat het haar zeer aangenaam was „dat de onderwerpelijke zaak op deze wijze is getermineerd“ (resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 14 Juni 1825 n° 12).

Van de militaire operatiën, welke gedurende het bestuur van Baud als waarnemend resident noodig waren om de aanvallen der Padries, vooral in de nabijheid van Soeroasso, af te weren, maken onze bronnen geene bijzondere melding. Wij verwijzen dienaangaande naar Lange ¹.

Bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 2 November 1824 n° 36 werd de kolonel H. J. J. L. de Stuers, adjudant van den Gouverneur-Generaal, benoemd tot resident en militaire commandant van Padang en onderhoorigheden.

De kolonel de Stuers stond bij den Gouverneur-Generaal van der Capellen hoog aangeschreven. Hij had de expeditie van 1822 en 1823 naar de Westkust van Borneo met het meeste succes aangevoerd, en de Gouverneur-Generaal schreef den 3ⁿ Mei 1823 (missive n° 89) aan den Minister dat de troepen „in den luitenant-kolonel de Stuers, mijn adjudant, eenen commandant hebben die in persoonlijke dapperheid, bedaardheid in alle moeilijke omstandigheden en zorg voor zijne onderhebbenden bezwaarlijk geëvenaard en niet overtroffen wordt“.

Aan den nieuw benoemden resident werd bij art. 3 van genoemde resolutie speciaal opgedragen :

¹ t. a. p. I, blz. 114—117.

5e Volgr. I.

a. „om, na zich nauwkeurige kennis te hebben verschaft van den staat van zaken in de Padangsche Bovenlanden, te onderzoeken of, en zoo ja op welke wijze, aan de nog steeds voortdurende vijandelijkheden met de Padries eenig gewenscht einde zou kunnen worden gemaakt en om, behoudens hetgeen de eer en de waardigheid van het gouvernement zal vereischen, niets onbeproefd te laten, ten einde, door het maken van eene overeenkomst met dezelve over de grenzen van geen van beide zijden te overschrijden, de rust en vrede in dat gewest te herstellen en den handel te doen herleven“;

b. „om een opzettelijk en grondig onderzoek te doen of, en in hoeverre, bereids uitvoering is gegeven aan het reglement voor het bestuur te Padang, gearresteerd bij resolutie van 4 November n° 18, en naar de oorzaken welke die executie en de invoering der daarin vervatte voorschriften belemmerd of wel geheel verhinderd mochten hebben; zullende hij resident, na zich zoo volledig mogelijk met den staat van zaken te hebben bekend gemaakt, zijne bevinding aan den Gouverneur-Generaal mededeelen met bijvoeging van zoodanige consideratiën en voorstellen als hem nuttig en noodzakelijk zullen voorkomen, ten einde de Regeering kunne beslissen of, en zoo ja, welke wijzigingen voorschreven reglement zou behooren te ondergaan; hetzij met opzicht tot de regeling van het inlandsch bestuur, hetzij betrekkelijk de invoering van een gematigd stelsel van belastingen in de Padangsche binnenlanden, waaromtrent niet met te veel omzichtigheid en beleid kan worden gehandeld“¹.

Met het oog op de waarschijnlijk spoedig te verwachten overneming van de Britsche bezittingen op Sumatra's Westkust werd de Stuers verder uitgenoodigd, zich daarmede zooveel doenlijk bekend te maken en daarna te berichten omtrent „den voet en de wijze waarop“ die bezittingen eventueel zouden moeten worden overgenomen en door ons bezet en aangehouden.

Ter vervulling van deze lastgevingen werd de collecteur der landelijke inkomsten en cultures B. C. Verploegh aan den resident toegevoegd. Bij eene latere resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade (van 16 November 1824, n° 41) werd, voor hetzelfde doel, ook de ambtenaar E. Francis ter beschikking van den resident gesteld.

Daar de heer Francis ook later invloed heeft gehad op de zaken ter Westkust (hij was er o. a. van 1834 tot 1837 resident) is het

¹ De opdracht sub *b* wordt door den generaal de Stuers in zijn werk op geheel andere wijze voorgesteld (I bl. 89).

wellicht niet overbodig hier mede te deelen wat omtrent hem in evenbedoelde resolutie wordt getuigd: „Gedurende den tijd dat hij opziener der landelijke inkomsten in de residentie Bantam is geweest, en bijzonder sedert zijne successieve toevoeging aan de commissarissen voor Borneo, Palembang en Macassar, (heeft hij) zich doen kennen als een ijverig ambtenaar, als bij uitnemendheid bekwaam tot het uitvorschen der aangelegenheden van de inlandsche huishouding, en geschikt voor den omgang met de inlandsche bevolkingen, waarvan de Gouverneur-Generaal zich, bij deszelfs verblijf in het Gouvernement van Macassar, persoonlijk heeft kunnen overtuigen.“

NEGENDE HOOFDSTUK.

Het civiel en militair gezag in de Padangsche Bovenlanden aan kapitein Bauer opgedragen. — Overneming van de Engelsche bezittingen ter Westkust van Sumatra. — Uitbreiding der troepenmacht. — Overeenkomst met de hoofden van Baros. — Organisatie van de Noordelijke en de Zuidelijke afdeeling van Padang, de eilanden vormen eene afzonderlijke afdeeling. — Instructie voor den adsistent-resident der Padangsche Bovenlanden. — De zaak met de Toewan-koes van Soeroasso wordt afgedaan. — Invoering van een pacht op de passars in de Bovenlanden. — Voorstel om het zoutmonopolie langs de geheele Westkust van toepassing te verklaren. — Beslissing van de regeering deswege.

Omtrent de militaire verrichtingen gedurende het jaar 1825 hebben wij over zeer weinig gegevens te beschikken en moeten wij weder, in hoofdzaak, naar Lange's mededeelingen verwijzen ¹. Des te uitvoeriger zijn onze bronnen omtrent verschillende „aangelegenheden van het civiel bestuur“, welke Lange nagenoeg geheel „met stilzwijgen voorbijgaat“, ² en die, door de Stuers, evenmin volledig als altijd juist worden behandeld.

De kolonel de Stuers kwam den 24ⁿ December 1824 te Padang aan, en nam reeds denzelfden dag het bestuur over van Baud, die weder als adsistent-resident naar de „Menangkabausche districten“ vertrok. Naar het schijnt, kon de Stuers het met dien ambtenaar niet vinden. Den 10ⁿ April (missive no 26 L^a E.) schreef hij aan de Regeering „dat de civiele administratie in de Padangsche Bovenlanden hem is voorgekomen, vooralsnog zeer wel zonder de plaatsing van een adsistent-resident aldaar op eene geregelde wijze te kunnen worden gevoerd, en dat hij derhalve, onder nadere goedkeuring, het civiel en militair gezag heeft gesteld in handen van den kapitein Bauer, welken hij resident daartoe bijzonder geschikt heeft geoordeeld.“ ³ Aangezien Baud nu niet meer op doelmatige wijze kon worden te werk gesteld, werd hij naar Java gezonden. (Goedgekeurd bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 14 Juni 1825 n° 13).

¹ t. a. p. bl. 126—134.

² t. a. p. bl. 123.

³ Deze beoordeeling van kapitein Bauer komt slecht vooreen met die, welke de Stuers later in zijn werk uitsprak (ald. I, bl. 233). Men vergelijke overigens de hier vermelde *handeling* van de Stuers met zijne latere *woorden* (t. a. p. I, bl. 108).

Nog slechts kort had de Stuers het bestuur aanvaard, toen het aan zijne zorgen toevertrouwd gebied, tengevolge van het Londensch tractaat, eene belangrijke uitbreiding onderging en, in verband hiermede, ook de onder zijne bevelen gestelde troepenmacht aanzienlijk werd vermeerderd.

De generaal de Kock schreef den 9ⁿ Februari 1825 aan de Indische Regeering, dat de Engelschen hunne posten langs de Westkust van het eiland Sumatra, welke aan ons zouden worden overgegeven, op de volgende wijze hadden bezet met 900 man Bengaalsche en 80 Europeesche soldaten:

te Bengkoelen:	300	Bengaleezen,	60	Europeanen;
" Tapanoeli	20	"		
" Natal	250	"	20	"
" Ajer Bangies	100	"		
" Batta	130	"		
" Singok Panjak	100	"		

"De Engelschen — zoo lezen wij verder in bedoelden brief — hebben nimmer zooveel troepen op de Westkust van Sumatra gehad, doch zij zijn, evenals wij, in een moeielijken oorlog met de Padries gewikkeld" ¹.

"De kolonel de Stuers, met onze situatie hier bekend" — op geheel Java had men niet meer dan 6500 man, wijd en zijd verspreid, en waaronder de invaliden, de officieren, de élèves der militaire school en alle werklieden geteld werden — "heeft niet durven vragen dat eene gelijke macht vanhier ter overneming der voormelde posten zou worden gezonden; maar hij heeft geschreven dat 5- à 600 man hoogst noodzakelijk zouden zijn, en hiervan ben ik volkomen overtuigd; want hoezeer ik verzekerd ben dat die verdienstelijke officier alles in het werk zal stellen om, ingevolge zijne instructie, de rust en vrede op de Westkust van Sumatra te herstellen, zoo kan men zich niet verbergen dat zulks waarschijnlijk zeer moeielijk zal zijn, daar de Padries uit fanatisme de hardnekkigste vijanden zijn die wij in den geheelen Indischen archipel hebben en, zoo zij al tot rust te brengen zijn, zal men nog lang sterke garnizoenen moeten aanhouden om hen te bewaken en in toom te houden."

Bij de op dit schrijven gevolgde resolutie van 17 Febr. 1825 n° 1 werden de Stuers en Verploegh benoemd tot commissarissen voor de

¹ Deze opmerking moet, blijkens het dadelijk volgende, gegrond zijn op eene mededeeling van de Stuers. Maar hoe is zij dan te rijmen met diens aanteekening op blz. 83 (noot) van het 1e deel van zijn werk?

overneming der Britsche bezittingen, en tevens 525 man voor versterking der krijgsmacht ter Sumatra's Westkust aangewezen. De Stuers werd gemachtigd om „indien hij zulks noodzakelijk mocht oordeelen en daartegen geene bedenkingen bestaan van de zijde der Britsche autoriteiten, de manschappen welke zich onder de benaming *„the local corps”* in Engelschen dienst bevinden, vooreerst op den bestaanden voet in Nederlandschen dienst over te nemen.”

Het blijkt uit onze bronnen niet dat van deze machtiging is gebruik gemaakt; volgens Lange (I blz 126) is zulks echter wel het geval geweest.

De opdracht aan commissarissen werd den 25ⁿ Maart 1825 door hen ontvangen, waarop zij zich onmiddellijk naar Bengkoelen begaven en hier den 6ⁿ April ¹ het bestuur overnamen. De noodige ambtenaren werden hier voorloopig aangesteld om den dienst gaande te houden, Verploegh trad tijdelijk als resident op (resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 14 Juni 1825 n° 9).

Later werden de posten ten Noorden van Padang (Ajer Bangies, Natal en Tapanoeli) overgenomen. Met de hoofden van Baros, die in den aanvang des jaars onze hulp hadden verzocht tegen vijandelijke aanvallen van Malaboeh, werd eene overeenkomst getroffen tot bekrachtiging van het den 5ⁿ Januari 1756 met de O. I. Compagnie gesloten contract (resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade van 20 Dec. 1825 n° 15).

De nieuw verkregen bezittingen, zich uitstreckende van de Oedjong Massang tot en met Baros, werden ingedeeld bij de residentie Padang en zouden hare noordelijke afdeeling uitmaken, met Tapanoeli (eiland Pontjan) tot hoofdplaats.

De eilanden langs Sumatra's Westkust (Nias, Batoe, Poggi enz.) „van welke vooral Nias bijzonder belangrijk kon worden wegens zijne talrijke bevolking en uitgebreide rijstcultuur”, zouden eene afzonderlijke afdeeling der residentie moeten vormen (resolutie als boven).

Ook de „zuidelijke afdeeling der residentie Padang” werd in 1825 georganiseerd. De Stuers betoogde, bij missive van 3 Sept. 1825 n° 810, de noodzakelijkheid om, behalve de reeds te Poeloe Tjinko en Ajer Hadji zich bevindende posthouders, nog een afzonderlijk ambtenaar te belasten met het houden van een algemeen toezicht over de uitgestrektheid der landen tuschen Boengoesbaai en Indra-

¹ Dezen datum deelen wij hier uit de officiële bescheiden mede, met het oog op den bij de Waal (Ind. fin. VI, bl. 3 noot) gerezen twijfel.

poera. De Regeering besliste dienovereenkomstig bij hare resolutie van 20 December 1825 n° 17.

De kolonel de Stuers beijverde zich, van het oogenblik van zijn optreden af, in den geest zijner opdracht werkzaam te zijn, en voorzag daartoe de adsistent-residenten der Padangsche Boven- en Benedenlanden van instructiën, welke bij art. 4 van de beneden nader ter sprake komende resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 20 December 1825 n° 16 werden goedgekeurd.

De instructie voor den adsistent-resident der Benedenlanden is van zuiver administratieven aard en behoeft dus hier niet vermeld te worden ¹. In die voor den adsistent-resident der Bovenlanden komen daarentegen verschillende beschouwingen en voorschriften voor van staatkundig belang; om de richting te doen kennen, welke de Stuers wenschte ingeslagen te zien, komt het ons wenschelijk voor, hier een uittreksel uit bedoeld stuk te doen volgen.

Instructie voor den adsistent-resident der Padangsche Bovenlanden.

Art. 1.

De politieke staat der residentie Padang en Onderhoorigheden sedert de wedervestiging van het Nederlandsch Gouvernement te dezer kust tot op dezen tijd aanzienlijke veranderingen ondergaan hebbende, is het noodzakelijk, dat ten duidelijkste worde bepaald de beginselen waarop het bestuur alsnu voortaan zal behooren te handelen.

Het werkelijk gezag bepaalde zich tot omtrent den jare 1822 tot het vlek Padang, terwijl de invloed daarvan, ofschoon wijd en zijd erkend, echter weinig geëerbiedigd werd, zelfs in die onmiddellijke nabijheid welke wellicht in andere landen als de voorsteden van dit hoofdetablisement zoude beschouwd worden.

Sedert dat tijdstip is het Gouvernement in eenen oorlog gewikkeld waartoe het, in den aanvang evenmin als daarna, in geenen deele neigde.

De militaire operatiën echter hebben het territoir van deze residentie uitgebreid, zoowel krachtens den formeelen afstand, door eenige hoofden van zekere landen, toen nog in 's vijands handen, gedaan en daarna veroverd, als de daarop gevolgde onderwerping van een aantal districten.

¹ Alleen nemen wij beneden (noot op blz. 122) nog de bepalingen omtrent den landraad te Padang op.

Bij voormelde acte van cessie staat vermeld dat, behalve de landen van Pagarroejoeng, Soengei Tarab en Soeroasso, alle de landen, tot het rijk van Menangkabau behoorende, aan het Nederlandsch Gouvernement worden afgestaan.

In hoeverre deze afstand gewettigd zij, zal thans niet worden beslist; zeker is het, dat slechts een zeer klein gedeelte van dit in vorige eeuwen beruchte, doch thans vernietigd rijk in 's Gouvernements macht is.

Het rijk van Menangkabau dus niet meer bestaande, is het eene inconsequentie, zich het bezit en het bestuur over hetzelfde te willen aanmatigen.

De geest van den tijd brengt mede, dat geene vervallen rijken en vorsten worden opgebouwd en hersteld, alzoo zulks rechtstreeks aandruischt tegen de heilzame bedoeling van het Gouvernement om de inlandsche volken, onder een zacht bestuur, de weldaden van eene gematigde regeering te doen genieten.

Het rijk van Menangkabau en de, de verbeelding streelende hoogdravende benaming daarvan moet dus blijven in dien staat van vergetelheid, waartoe hetzelfde door de revolutie der tijden is vervallen.

Met den eenigen overblijvenden stokouden vorst Radja Moening, welke met een ruim pensioen is begiftigd, behoort de stam der vorsten van en met het voormalige Menangkabau te eindigen.

De tegenwoordige regent van Tanah Datar, een der hoofden door wie de meermalen genoemde acte van afstand is geteekend, heeft gevolgelijk geen de minste aanspraak op de opvolging van den gepensioneerd vorst, ofschoon zijn naastbestaande; en zijne benoeming tot den rang, thans door hem bekleed, is hij aan het welbehagen van het Gouvernement verschuldigd.

Afgescheiden van het staatkundige, 't welk in deze korte schets vervat is om te dienen tot leiddraad van het plaatselijke bestuur, is het noodzakelijk dat de adsistent-resident voor de afdeeling der Padangsche Bovenlanden den regent van Tanah Datar steeds bij gepaste gelegenheden voor oogen houde dat hij zich geheel en al als landsambtenaar en nimmer als heer des lands moet beschouwen, terwijl hij zich tevens zorgvuldig moet onthouden van die aloude eerbewijzen der hoofden te vorderen, welke op eene despotieke en op bijgeloof voor de onschendbaarheid van den vorst steunende regeering gebaseerd waren.

Als een algemeen beginsel moet steeds worden beschouwd, dat het Gouvernement zich in geen deele wenscht uit te breiden;

gevolgelyk zullen alle voorstellen tot dat einde in dien geest worden aangehoord, en alleen in bijzondere gevallen als eene verleening van bescherming kunnen worden toegestaan.

Rust, handel en cultuur te bevorderen en de onpartijdige bedeeling van het recht bovenal den inlander gemakkelijk te maken, zijn de belangrijkste hoofdpunten, welke steeds, met alle middelen onder bereik, behooren te worden betracht.

Art. 2.

Onder het onmiddellijk beheer van den adsistent-resident van de afdeeling der Padangsche bovenlanden, welke titel voortaan door hem zal worden gevoerd, behooren de regentschappen Tanah Datar en Agam.

Art. 3.

.... Te Fort van der Capellen, als de hoofdplaats der afdeeling, zal de adsistent-resident zijne gewone verblijfplaats vestigen.

Art. 4.

Tot deszelfs hulp worden aan hem toegevoegd drie civiele en militaire commandanten: een in Agam, een te Samawang en een te Padang Goenting, welke van bijzondere instructiën zullen worden voorzien.

Art. 6.

Hij zal de regenten als zijne broeders behandelen en in het geven van bevelen de meest mogelijke zachtheid, geduld en toegevendheid gebruiken, zoowel jegens deze als omtrent de districts- en andere mindere hoofden in 't algemeen, ten einde de eenvoudige bergbewoners langzamerhand aan het gematigd Europeesch gezag te gewennen, waarmede zij nog weinig vertrouwd zijn.

Art. 9.

Hij zal in de waarneming van zijne bediening met die klem handelen als tot handhaving der wetten en het hem toevertrouwd gezag noodzakelijk is, doch tevens zal hij zich zorgvuldig onthouden van eenige harde of willekeurige handelwijze, ten aanzien van eenig inlander van welken rang of staat ook.

Art. 10.

Hij zal bijzonderlijk zorgen dat door niemand, wie hij zij, eenige knevelarij, geldafpersing, dwangarbeid, mishandeling of willekeurige daad jegens de inlanders gepleegd worde, maar dat hun volkomen recht wedervare; terwijl, indien zich eenig Europeaan, hetzij civiel of militair, aan dusdanige overtreding mocht schuldig maken, daarvan onmiddellijk rapport aan den resident zal moeten worden gemaakt.

Hij zal daarom alle ingezetenen van zijne afdeeling den toegang tot zijne persoon door alle middelen gemakkelijk maken, en hen zulks bij alle voorkomende gelegenheden te verstaan geven, onverminderd de vrijheid welke aan ieder wordt gegund, zich met hunne bezwaren regelrecht tot den resident te wenden.

Art. 11.

Tot meerdere bevordering van 't bovenstaande zal hij telken drie maanden zijne afdeeling moet doorreizen en wel bepaaldelijk elk district bezoeken.

Na afloop van elke tournée is hij gehouden den resident een omstandig verslag te doen van zijne opmerkingen en bevindingen, hierin begrepen den toe- of afnemende staat der cultuur, zoowel van de rijst als van de koffie, peper, suiker, katoen en de veeteelt, mitsgaders de prijzen der verschillende artikelen, alsmede den verkoopprijs van het zout in elk district. De aanmoediging van een en ander onder de inlandsche hoofden moet steeds als een hoofddoel worden beschouwd.

Art. 12. ¹

De adsistent-resident zal presideeren den landraad, welke uithoofde van den verren afstand van de hoofdplaats voor zijne afdeeling wordt opgericht, en telken Zaterdag zal moeten worden gehouden ten huize van den adsistent-resident.

Bij den landraad zal steeds tegenwoordig zijn een der regenten, de inlandsche fiscaal als openbare aanklager, de hoofdpriester als

¹ De over dit onderwerp handelende bepalingen van de "Instructie voor den adsistent-resident te Padang" luiden als volgt:

(Art. 9.) "De adsistent-resident zal presideeren in den landraad en vervolgens op zich toepassen alle de verplichtingen welke daaraan verknocht zijn; telken Woensdag zal voor civiele zaken en telken Zaterdag voor crimineele zaken landraad gehouden worden, terwijl de voorloopige verhooren mede tweemaal in de week zullen plaats hebben, en wel des Dinsdags en Vrijdags in het daarvoor door den resident te bestemmen afzonderlijk loaal; bij dezelve zullen steeds tegenwoordig zijn als leden: de regent, benevens de helft of zes der Padangsche panghoeloes, bij afwisseling telkens drie maanden, voor zoover zij niet in dienst of met verlof afwezig, of door ziekte verhinderd worden den landraad bij te wonen, in welk geval deze als absent zullen worden genoteerd.

"De landraad zal wijders worden bijgestaan door een hoofd-djaksa als publiek aanklager, en een hoofdpriester als verklaarder der wet.

(Art. 10.) "Geen panghoeloe, lid van den landraad, zal in eenige zaak van een of meerdere zijner ondergeschikte ingezetenen het recht hebben, over die zaak stem uit te brengen; hij zal desniettemin zitting in den Raad behouden en dus ook in andere zaken, niet tot zijne onderhoorigen betrekking hebbend, het stemrecht als voren omschreven uitoefenen."

verklaarder der wet en zoovele districtshoofden als daar zullen tegenwoordig zijn, doch nimmer minder dan vier, wordende bij deze bepaald dat alle districtshoofden als leden van de landraad (in overeenstemming met 's lands gebruik) zullen worden aangemerkt, terwijl echter geen districtshoofd, van wien eenige ondergeschikte eene zaak voor den landraad in onderzoek zal hebben, in dezelfde zaak stem zal hebben, ofschoon hij in de vergadering zitting houdt en dus ook van andere zaken, die mochten worden voorgebracht en niet tot ingezetenen van zijn district betrekking hebben, het stemrecht als voren omschreven zal uitoefenen.

Art. 16.

De verhouding der civiele en militaire autoriteiten in de afdeeling der bovenlanden zal steeds door eensgezindheid gekenmerkt, en tot basis hebben dat het burgerlijk gezag is daargesteld voor het algemeen bestuur, en het militaire de accessoire macht uitmaakt, welke dan eerst aanvangt te handelen wanneer de sterke arm door het civiel gezag zal zijn ingeroepen. De militaire commandant der Padangsche Bovenlanden is tot dat einde van eene behoorlijke instructie voorzien.

Art. 21.

De adsisistent-resident zal aan den commandant der troepen in de Bovenlanden die mededeelingen van politiek nieuws, betrekking hebbende met ons aanwezigen alhier, doen, als hij vermeenen zal eenigszins in verband te staan met hetgeen de commandant der troepen dienaangaande dient te weten, hetwelk te meer noodzakelijk is zoolang de onzekere staat, waarmede wij met de Padries zijn, voortduurt.

Aldus vastgesteld en gegeven te Padang, den 1 Maart 1825.

Zooals men zich zal herinneren (zie boven, blz. 50) had Raaff in April 1823 de beide zoogenaamde Toewankoes van Soeroasso — hunne namen waren Radja Tangsier Alam en Soetan Kradjahan Alam — doen opvatten en naar Padang gezonden, waar zij sedert verblijf hielden zonder dat, naar het schijnt, een behoorlijk onderzoek naar de hun ten laste gelegde wandaden plaats had; wellicht bleef het onderzoek om staatkundige overwegingen opzettelijk uitgesteld.

De Stuers schreef den 25ⁿ April 1825 n° 264, dat de ingebrachte beschuldigingen z. i. op losse gronden steunden; dat „het in de tegenwoordige omstandigheden wenschelijk moest worden geacht alle partijen zooveel mogelijk tevreden te stellen“, en dat hij dus voor-

stelde, de zaak als afgedaan beschouwende, aan de beide toewankoes en ook aan hunne moeder, Toewan Gadies Pagarroejoeng, ieder een pensioen van f 20,— 's maands toe te leggen, mits eerstgenoemden hunne vaste woonplaats te Padang vestigden.

Soetan Kradjahan Alam zou bij voorkomende gelegenheid weder in eene politieke betrekking geplaatst kunnen worden; zijn oudere broeder echter niet, want deze werd „niet buiten waarschijnlijkheid“ verdacht van „het aldus genaamd misbruik van gezag“ en zou worden beschouwd als onder het opzicht der politie te staan.

De Regeering keurde een en ander goed bij hare resolutie in rade van 14 Juni 1825 n° 14, waaraan wij vorenstaande bijzonderheden ontleenen.

Ook aan de vermeerdering van 's lands inkomsten wijdde de Stuers zijne aandacht.

Daartoe werd, in de eerste plaats, met ingang van 1 April 1825, „eene pacht op de passers in de Padangsche Bovenlanden“ ingevoerd. Volgens de „pachtconditiën“ waren er 49 passers: 34 in Tanah Datar en 15 in Agam; de pachter mocht nieuwe passers naar goeddunken aanleggen, en was bevoegd, ook van alle kleine passers of warongs dezelfde heffingen te doen.

De Bekendmaking, gedagteekend den 10^{en} Maart 1825, waarbij de nieuwe belasting werd gedecreteerd, luidde als volgt:

„Nademaal de voortdurend rustige staat van het land thans de gelegenheid aanbiedt om met de regeling van het bestuur der regentschappen Tanah Datar en Agam een begin te maken;

„En naardien daartoe reeds de eerste stappen zijn gedaan door de voorstelling en bevestiging der hoofden dezer regentschappen, aan wie het Gouvernement, op eene behoorlijke wijze willende voorzien in hunne behoeften, ruime toelagen en bezoldigingen heeft toegestaan;

„En daar het alleszins wenschelijk is dat eenheid en veerkracht in het bestuur worden daargesteld, door de mindere hoofden te gewinnen, de bevelen, hun door hunne meerderen gegeven, stiptelijk op te volgen en ten einde de laatstgenoemden in staat te stellen hunne waardigheid te kunnen handhaven, het Gouvernement ook genegen is daartoe door eene geldelijke bijdrage te contribueeren;

„En alzoo het alleszins billijk is dat, bij de regeling van het inlandsch bestuur der regentschappen Tanah Datar en Agam, waaraan groote uitgaven verbonden zijn, het Gouvernement ook bedacht zij om die uitgaven door zekere uitkomsten te bestrijden;

„En naardien in vroegere tijden zekere tolpoorten in deze landen hebben bestaan, waardoor groote inkomsten aan het bestuur zijn toegevloed; doch welke wijze van betaling ten eenemale nadeelig en schadelijk voor den handel en de algemeene nijverheid was, gelet dat deze tollën op eene willekeurige wijze en naar geene bepaalde regelen geheven werden,

„Zoo is het, dat bij deze onder nadere goedkeuring der Hooge Regeering wordt vastgesteld en bepaald:

1°. „Dat op alle Bazaars zal worden geheven een recht van vijf ten honderd of zes duiten van elken gulden verkoopswaarde van alle koopmanschappen, goederen, eetwaren enz. enz. als ten verkoop ter markt worden aangebracht en naarvolgens een tarief waarbij de voor naamste belastbare objecten worden gespecificeerd.”

2°. Enz. (Verpachting op 23 Maart 1825 te Padang, volgens de pachtvoorwaarden).

3°. „Dat van de gezamenlijke opbrengst dezer verpachting aan de districtshoofden (panghoeloe laras) eene toelage zal worden geaccordeerd van $8\frac{1}{3}$ pCt. of een dubbeltje van den gulden, te repartiteeren in ronde sommen over de gezamenlijke districtshoofden der regentschappen Tanah Datar en Agam, een ieder naar evenredigheid van de hoeveelheid passers en de uitgestrektheid van het district, welke toelage hen als bezoldiging telken zes maanden zal worden uitgereikt, en 't welk voor het loopende jaar echter onder ult^o December zal plaats hebben.”

4°. Enz. (Verplichting der hoofden voor de handhaving der goede orde, hulp en bescherming aan de pachters te verleenē, enz.).

Het uag voorzeker de hoogste bevreemding wekken dat de Stuers van dezen maatregel in zijn werk in 't geheel niet spreekt. Bij eenige kennis van het volkskarakter was de belasting op de markten ongetwijfeld achterwege gebleven; Lange ¹ deelt mede dat zij voedsel gaf aan de ontevredenheid, die zich tegen het midden des jaars (1825) uitte door het feit, dat een belangrijk deel der van den aanvang af aan onze zijde geschaarde gewesten nabij het meer van Singkaraq (Batipoe, Singkaraq, Saning-bakar, Soelit Ajer, Tandjong Baliet) zich aan het Nederlandsch gezag onttrokken.

En Francis, die in de gelegenheid was de gevolgen der pacht op te merken, zegt „dat men spoedig bemerkte dat de aard van het bestuur geenszins deze inning toeliet. Op de meeste passers werden de gaarders

¹ t. a. p. I, blz. 128.

(Chineezen) verjaagd en de geheele opbrengst was, in evenredigheid van de grootte der bevolking waarover zij zich uitstreckte, van luttel betekenis".¹

In Mei 1827 schreef de Stuers dan ook zelf, dat hij den afkeer, dien men in de Padangsche Bovenlanden van ons had, toeschreef aan de opiumpacht *en aan de passer-tollen*.²

In de tweede plaats deden commissarissen voor de overname der Britsche bezittingen (de Stuers en Verploegh), volgens de resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 29 December 1825 n° 2, bij hunne missives van 31 Juli en 30 November t.v. n°s 17 en 12 het voorstel om:

1°. „den alleenhandel in zout voor rekening van het Gouvernement, thans alleen te Padang bestaande, over het geheele Nederlandsch gebied ter Westkust van Sumatra uit te strekken“, en

2°. „den verkoopprijs van het zout van f 6.— tot f 9.— de pikol te verhoogen“.

Wanneer men zich herinnert op hoe hoogst afkeurende wijze de Stuers zich op verschillende plaatsen van zijn werk over het zout-monopolie uitlaat³ dan kan men niet nalaten, zich over dit voorstel te verbazen!

De adjunct-directeur der inkomende en uitgaande rechten Kruseman, dienaangaande gehoord, meende dat eene verhooging van den verkoopprijs tot f 8.— per pikol voldoende was, maar vereenigde zich overigens met het voorstel, wegens „'s lands geldelijk belang“ en uit overweging „dat de handel met de Westkust van Sumatra z. i. nog niet kan worden geacht die hoogte te hebben bereikt, dat de aanvoer van zout door particulieren genoegzaam in de behoefte zal voorzien“.

De Regeering besloot echter:

1° „Aan het opperhoofd der Westkust van Sumatra“ (deze titel was de Stuers, zooals wij beneden zien zullen, bij resolutie van 20 December 1825 toegekend) „te kennen te geven dat de regeering, wenshende de vaart en handel zoowel op Padang als op de nieuw verkregen bezittingen op gemelde Westkust zooveel mogelijk aan te moedigen en te bevorderen, uit dien hoofde verlangt, den handel in zout van Java op alle de voorschreven bezittingen voor elk en een iegelijk vrij te stellen, en den thans te Padang voor rekening van het

¹ Herinneringen III, blz. 171.

² Lange I, blz. 128.

³ Zie o. a. de Stuers I, bl. 44, en I blz. 113 en 114, op welke laatste eene geheel onjuiste voorstelling der zaak gevonden wordt.

Gouvernement bestaan alleenhandel in dat artikel niet langer te doen voortduren dan noodzakelijk is om de particuliere handelaren een behoorlijken tijd te laten om voor eigen rekening zout op Java in te koop en of te doen inkoop en dit naar Padang over te voeren”;

20. Uit te vaardigen de publicatie, opgenomen in Ind. Stbl 1825 n° 45.

30. „Onverminderd den bij bovengenoemde publicatie vrijgestelden aanvoer en verkoop van zout in de Nederlandsche bezittingen op de Westkust van Sumatra, te bepalen dat ook van gouvernementswege zout naar de nieuw verkregen bezittingen, ter voorziening in de mogelijke behoeften, zal worden afgezonden en bij 's lands verkooppakhuizen aldaar verkrijgbaar zal worden gesteld voor f 8.— den pikol.”

TIENDE HOOFDSTUK.

Het advies van de Stuers en Verploegh over de regeling van het binnenlandsch bestuur. — Beslissing der Regeering dienaangaande, met "voorloopige" intrekking van het voorloopig reglement van 1823. — De Stuers benoemd tot "opperhoofd" en militair commandant van Sumatra's Westkust.

Behalve de aan de bevolking op te leggen belastingen, kwam ook de regeling van het binnenlandsch bestuur met de hiermede in verband staande onderwerpen ter sprake in het uitvoerig advies, den 30ⁿ Augustus 1825, bij missive n° 20 L^a E, door de Stuers en Verploegh, ter voldoening aan art. 3 sub *b* der resolutie van 2 November 1824, n° 36, aan de Regeering ingediend.

Dit advies komt ons belangrijk genoeg voor om hier geheel te worden ingelascht; vooral, omdat men daaruit kan nagaan wat men in 1825 van de toestanden wist en hoe de autoriteiten daarover dachten. Het geeft geheel het oordeel van de Stuers over hetgeen tot dusver ter Sumatra's Westkust was verricht, en tevens de richting waarin hij het bestuur dacht te voeren ¹.

Bedoeld stuk luidt als volgt:

Bij de resolutie van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal in rade, gedagteekend den 2ⁿ November 1824 n° 36, is ons de commissie opgedragen, welke in het 3^e artikel l^a *b*, aldus is uitgedrukt:

"Om een opzettelijk en grondig onderzoek te doen, of en in hoe-verre bereids uitvoering is gegeven aan het reglement voor het bestuur van Padang, gearresteerd bij resolutie van den 4ⁿ November 1823 n° 18, en naar de oorzaken welke die executie en de invoering der daarin vervatte voorschriften belemmerd, of wel geheel verhinderd mochten hebben; zullende hij resident, na zich zoo volledig mogelijk, met den staat van zaken te hebben bekend gemaakt, zijne bevinding aan den Gouverneur-Generaal mededeelen, met bijvoeging van zoodanige consideratiën en voorstellen, als hem nuttig en noodzakelijk zullen voorkomen, ten einde de regeering kunne beslissen of, en zoo ja, welke wijzigingen voornoemd reglement zoude behooren te ondergaan; hetzij met opzicht tot de regeling

¹ Enkele aanhalingen uit dit advies vindt men bij de Stuers, I, blz. 51—54 en 89. Op blz. 51 neemt de Stuers dat stuk geheel voor zijne rekening, sprekende van "mijn verslag"; vermoedelijk is hij alzoo de steller geweest.

van het inlandsch bestuur, hetzij betrekkelijk de invoering van een gematigd stelsel van belastingen, in de Padangsche binnenlanden, waaromtrent met niet te veel omzichtigheid en beleid kan worden gehandeld."

Het zal niet moeielijk zijn, uit het aangehaald voorschrift af te leiden den grooten omvang dezer commissie en de daaruit voortvloeiende noodzakelijkheid van eene grondige kennis van land en volk en dezer zeden en gewoonten.

Wij hebben dan ook, ten einde ons in staat te stellen tot de behoorlijke volbrenging dezer taak, vermeend, den noodigen tijd hiertoe te moeten nemen.

Voor wij hiermede aanvangen, zal het noodzakelijk zijn, in 't kort te schetsen de plans en verrichtingen der vorige residenten, ten einde, door de beschrijving daarvan, tot den oorsprong en de voortgang te komen der maatregelen welke voor dit land zijn aangenomen en welke met betrekking tot den oorlog tegen de Padries het Gouvernement hebben gewikkeld in zaken waarin het nimmer het voornemen noch belang heeft gehad zich te mengen, doch welke zaken ook tevens hebben geleid tot voorstellen van politieken, zoowel als financielen aard, waarvan de uitvoerbaarheid of ondoelmatigheid thans het onderwerp van onderzoek is geworden.

Bij eene missive, door den toenmaligen resident van Padang aan het Gouvernement gericht in dato 29 Maart 1821 n° 215, is rapport gemaakt omtrent de eerste *expeditie* naar de binnenlanden, tengevolge van het aanhoudend verzoek der hoofden om adistentie tegen de steeds *veldwinnende Padries*, en nadat door genoemde hoofden *eene acte* was gepasseerd waarbij het *gansche rijk van Menangkabau* aan het Gouvernement werd afgestaan; en waarop dan ook de post van Samawang aan het meer van Singkaraq met eene genoegzame macht is bezet geworden.

In gemeld rapport komt voor:

"Het land is formeel in bezit genomen door het hijschen van de Nederlandsche vlag, onder gepaste militaire eerbewijzingen, waarna door de *aanwezige* hoofden de eed van gehoorzaamheid en getrouwheid aan het Nederlandsch Gouvernement, door hunne afgevaardigden alhier in mijne handen afgelegd, is herhaald en bevestigd geworden."

Voorts leest men:

"Overwegende dat het voordeeliger zoude wezen, zoo voor het Gouvernement als voor de ingezetenen van het nieuwe territoir, om zoo mogelijk door *zachte middelen* degenen onder hen, welke nog de partij der Padries omhelzen *tot onderwerping en nakoming van het gesloten contract te brengen*, dan zulks door *dwangmiddelen*, die het land veel schade zouden aandoen, te moeten bewerkstelligen, en voorts dat het *hoofddoel* van de expeditie, het beletten van den voortgang der Padries en de uitbreiding van den invloed van het Gouvernement, reeds is bereikt door de inbezitneming van Samawang en het daarstellen van een militairen post, van genoegzame sterkte om tegen alle onrustige bewegingen in die nabijheid bestand te zijn."

En verder :

„Tengevolge van dien heb ik Maleische proclamatiën gericht aan de hoofden van acht der voornaamste districten die nog onder het gebied der Padries staan, houdende uitnoodiging aan hen en aan hunne ondergeschikten, om dat juk af te werpen, en het voorbeeld van hunne naburen, die zich met het Gouvernement hebben vereenigd, te volgen, willen zij de vijandschap van dat Gouvernement niet op zich halen, *daar dit alleen beoogt en stellig verlangt de rust in de bovenlanden te herstellen en het welzijn van de bevolking te bevorderen*, beide welke zoozeer hebben geleden door het alvernielend stelsel der Padries.”

De formeele afstand nu van de landen van Pagarroejoeng, Soengeitarab en Soeroeasso, benevens de overige landen van het zoogenaamde rijk van Menangkabau, vermeld bij het eerste artikel van het contract, gesloten op den 10ⁿ Februari 1821 met zekere hoofden, gevolmachtigden uit die landen, vereischt zekere opheldering, welke eene dwaling in den werkelijk bestaanden toestand zal aantoonen.

Het afstaan van landen door zoogenaamde vorsten of hoofden, welke door revolutiën sinds vele jaren van het bezit en het bestuur daarvan verstoken zijn geweest, is eene daad welke ten alle tijde niet dan met de grootste omzichtigheid behoort te worden aangenomen.

In het onderhavige geval had men met menschen te doen, welke, als niets te verliezen en alles te winnen hebbende, alle beloften zouden geven om slechts het Gouvernement voor hen in de bres te zien springen; terwijl het grootste gedeelte van de teekenaars van de akte van afstand gedeputeerde dorps hoofden zijn, welke hoogstens, naar de constitutie van hunnen regeeringsvorm, eenige preliminaire voorwaarden voor een verdrag, doch nimmer eene acte als deze, als niet door de algemeene vergadering van alle hoofden des lands bekrachtigd, (en waarvan geen lid mag ontbreken), hadden kunnen aangaan.

De eerste teekenaar van dit contract, thans regent van Tanah Datar, was sinds verscheiden jaren te Padang als een eenvoudig inlander woonachtig, als uit de binnenlanden gevlucht zijnde sedert de bezitneming van zijn geboorteplaats Pagarroejoeng door de Padries.

De tweede en derde teekenaars waren de broeders Toewankoes van Soeroeasso, sinds een reeks van jaren mede te Padang woonachtig, als de vertegenwoordigers van de Toewan Gadies, directe afstammeling van een der drie radja's-stammen en huisvrouw, ofschoon door tijdsomstandigheden sinds een aantal jaren gesepareerd, van den Radja Moening, laatst overgeblevene radja van Menangkabau.

De overige teekenaars waren vluchtelingen en, zooals boven gezegd is, mindere hoofden van kampongs, waarvan sommige reeds door de Padries bemachtigd waren, en andere op het punt stonden om zulks te worden.

Allen zijn voorgekomen in de hoedanigheid van gedeputeerden, 't welk voor het aangaan van een contract gelijk het onderwerpelijke onbestaanbaar is met den democratischen regeeringsvorm van het land.

De vermelding van het aloude rijk van Menangkabau, 't welk al

de landen moet hebben bevat welke gelegen zijn tusschen de rivieren van Djambi en Indrapoera om de Zuid en de rivier van Singkel en het land der Batta's om de noord, terwijl hetzelfde de zee ten westen en oosten tot grenzen had (de historische beschrijving waarvan wij hier achterwege zullen laten om niet te langwijdig te zijn), leidt natuurlijk tot de veronderstelling van eene monarchale, despotieke regeering.

Ofschoon nu politieke omstandigheden den val van dat rijk hebben veroorzaakt, zoo heeft nimmer in dit land eene regeering bestaan, welke eenhoofdig en despotiek kan worden genoemd.

De eerbied, welke alle volken dezer landen voor de radja's van Menangkabau tot op den huidigen dag betoonen, is onbepaald; doch verder gaat de Maleier niet.

Het opbrengen van eenige belasting ten voordeele van het zoo zeer gevenereerd hoofd des lands is hem geheel onbekend, ofschoon, bij eene algemeene oproeping der gansche bevolking tot eenig publiek werk of tot afwering van den gemeenen vijand, ieder bereid was het zijne bij te dragen.

De akte van afstand der landen van Pagarroejoeng, Soengei tarab en Soeroasso, en de overige landen van Menangkabau, dd. 10 Februari 1821, als de basis van alle maatregelen, welke door het Gouvernement zijn geautoriseerd, achten wij van onzen plicht, in een nader daglicht te moeten voorstellen dan zulks door de vorige residenten is aangemerkt; tengevolge waarvan wij hunne dwaling moeten toeschrijven aan de illusie, welke hen heeft vervoerd, door de hoog klinkende benaming van *het rijk van Menangkabau*, waarvan zij de bezitneming als uitvoerlijk beschouwende, *al dadelijk* hoogst voordeelig voor het Gouvernement oordeelden, zonder echter te onderzoeken, welke soort van bevolking dit land van belofte inhield.

De berg-Maleier, zeer verschillende van den Javaan, is zoo vasthoudende en gierig, dat zelfs den dorstigen reiziger hier, ver van die gulle herbergzaamheid van den berg-Javaan te ontmoeten, nauwlijks een teug water, doch zeker geen *klappernoot* zonder betaling, en zelfs daarvoor nauwlijks, bekomen kan.

Het land zelf, in een getemperd klimaat gelegen, biedt den bewoner ruime middelen tot levensonderhoud aan; vandaar zijne onbezorgdheid, zijne werkeloosheid, doch ook tevens zijne onafhankelijkheid.

De staat van zaken in de laatste jaren heeft den bergbewoner even goed soldaat als te voren landbouwer doen worden; vandaar dat men op de grenzen tegen de Padries den Maleier, met het geweer gewapend, achter de ploeg zijn veld ziet bezorgen.

Het gemanifesteerd doel der *eerste expeditie* in de binnenlanden, was dan *alleen en stellig* om de rust te herstellen en het welzijn der bevolking te bevorderen.

Nadat men met dit oogmerk den eersten stap had gedaan, tot de in bezitneming der binnenlanden, waarmede het verdrijven der Padries in onmiddellijk verband stond, is men alras verleid geworden door de illusie, welke een zoo beroemd rijk van Menangkabau tot politieke speculatiën aanbiedt.

Wij zullen hierop nader terugkomen; doch vóór dat onderwerp te vervolgen zal het niet ongepast zijn, in het kort op te geven den oorsprong en voortgang van de fanatieke secte, welke het schoonste gedeelte van Sumatra in bezit heeft.

De oorsprong der secte van de zoogenaamde Padries, *reformateurs*, *puristen* der Mohammedaansche leer, wordt op verschillende wijzen opgegeven. Wij vermeenen echter nabij de waarheid te zijn, door de kennis van het volgende.

Ongeveer twintig jaren geleden deed zich in het land van Agam zekere priester van deze secte op, met name Toewankoe nan Rintjeh, welke zijne vaste woonplaats te Boekiet Kamang had.

Deze priester, in overweging genomen hebbende dat het zedenbederf onder het volk groot was, en dat geene der voorschriften van hunnen godsdienst werden opgevolgd, ondernam de reformatie der zeden, naar den stipsten letter der beschrevene wet, en gaf een edict uit, waarbij het doen van de *vereischte gebeden* gelast en het gebruik van *tabak* en *opium* en *sterke dranken*, het *hanenvechten* en alle *dobbelspelen* ten strengste werd verboden.

Gelijk te verwachten was, werd slechts door weinigen aan dezen last gehoor gegeven, en het overtreden van al het voormelde ging nog gepaard met vele andere voor de samenleving *nadeelige gewoonten* en *misdaden*, als daar zijn het verkoopen van menschen en het bedrijven van sluikmoorden om de geringste beleedigingen.

Toewankoe nan Rintjeh, ziende dat zijne priesterlijke vermaningen niets vermochten, werd bedacht op andere middelen, en op zekeren dag vernemende dat de zuster van zijne moeder *bedektelijk* tabak gebruikte, en zulks bewaarheid vindende, bracht hij haar terstond om het leven, en zonder het lijk eene begrafenis te gunnen, liet hij dit ten prooi der dieren in de wildernis werpen.

Deze daad bekend wordende had het bedoelde gevolg dat allen, door schrik bevangen, de voorschriften van dien priester volgden, terwijl onmiddellijk hierna aan de negorijen, welke zijne voorschriften niet volgden, den oorlog werd verklaard.

De negorijen, welke onder het gewicht van zijne macht bukten, werden terstond van een ander hoofd, een gunsteling van den reformateur, voorzien; en deze hoofden, in den ijver voor hun geloof, volgden terstond het voorbeeld van hunnen vernuftigen meester; zij voerden den oorlog van kampong tot kampong, met bijvoeging van hunne zijde van zoodanige nieuwe stellingen, als hunne individueele belangen medebrachten. — Alle hoofden van kampongs verloren hierdoor hun gezag en hunne bezittingen.

Omtrent dezen tijd deed zich op zekere priester genaamd Siedo Momin (zoon van datoe Sinara, een eenvoudig inwoner van Lintou, een man van geringe afkomst), welke, voor zijne opvoeding door zijnen vader naar Passaman (op de kust) gezonden, aldaar tot priester was verheven onder den naam van Toewankoe Passaman. Deze, vernomen hebbende dat de purist Toewankoe nan Rintjeh met zooveel gestrengheid zijn priesterambt in Agam uitoefende, werd genoopt om

naar het land van Menangkabau terug te keeren, waarna hij den radja verzocht, de bevolking in die landen tot strikte godsdienstbetrachting te noodzaken, alzoo het volk thans geheel zedeloos was, de vrouwen genoegzaam naakt gingen, en men zich vergreep aan het gebruik van *opium*, *tabak* en *bedwelvende dranken* en bijzonder aan het *dobbelen* en *hanenvechten*.

De radja gaf hiertoe gereedelijk zijne toestemming, en dezelfde leerstellingen van Toewankoe nan Rintjeh werden eerlang in Tanah Datar ingevoerd.

De meeste panghoeloes (grootte en mindere hoofden) waren het niet eens op het stuk der reformatie, en ofschoon toen reeds de helft der bevolking zoogenaamd Padriesch was, bestond er de grootste twist en tweedracht hieromtrent.

Reeds in den beginne werd een panghoeloe om verschil van opinie om het leven gebracht, allen werden door de vrees hierdoor bevangen, en eene menigte hoofden verlieten hunne dorpen.

Hierna werden de kampongs der anti-reformateurs beoorloogd, geplunderd en verwoest, en toen openden zich de oogen van den radja van Pagarroejoeng.

Tandjong beroelaq was de eerste plaats (in deze streken) welke door de Padries genomen en tot driemalen hernomen is, na tweemalen door dezen radja ontzet te zijn.

Na dit behaalde voordeel beleigde Toewankoe Passaman eene algemeene vergadering van alle radja's, grootte en mindere panghoeloes van het land te Kota tengah.

In deze bijeenkomst beschuldigde hij openlijk van zedeloosheid en ongodsdienstigheid Jang Pertoean Radjanaro, Jang Pertoean Radja Tallan, en een zoon van Jang Pertoean Radja Moening (de radja van Menangkabau), en deze werden onmiddellijk op de plaats ter dood gebracht.

Deze daad van gekwetste majesteit, geweld en onderdrukking vulde alle harten met schrik; en van dat tijdstip dateert de Padrieoorlog door het geheele landschap van Tanah Datar, alsmede de vlucht van alle de voornaamste hoofden van het land, waaronder de genoemde Radja Moening, welke de wijk nam naar Djambi, en niet eerder vandaar is teruggekeerd, dan nu circa een jaar geleden.

De zoogenaamde Toewankoe Passaman, thans te Lintou, zijne geboorteplaats, gezeten, is meer algemeen bekend onder den naam van Toewankoe Lintou.

Het voorgewende stelsel der Padries is dan de reformatie of liever de invoering der zuivere Mohammedaansche leer naar den letter der beschrevene wet; en, onpartijdig geoordeeld, was dit de primitieve bedoeling dezer secte; doch ongelukkig voor het menschedom, heeft steeds de ondervinding geleerd, dat de heilzaamste bedoelingen door het eigenbelang zijn tegengewerkt en geheel vrijdeld.

Onder den dekmantel van het geloof zijn de fraaiste, volkrijkste en vruchtbaarste landen van dit eiland door de Padries bemachtigd; de voorbeeldeloos spoedige voortgang daarvan is evenzeer toe te

schrijven aan het groote vernuft en de staatkunde, waarmede de eerste hoofden handelden door het voorwenden van bijzondere heiligheid als reformateurs, en door het opvolgen van de grilligste austeriteiten en veelvuldige gebeden, waardoor zij den onbepaaldsten invloed over den publieken geest behouden, als door hunne krijgskundige verrichtingen, waarvan het grootste plan daarin bestaat, dat zij steeds zendelingen in den vorm van arme bedelmonniken in het land rondzenden waarop zij eenen aanval gemunt hebben, om de gemoeieren voor te bereiden en vooral alle vagebonden en het schuim des volks in het belang der zaak te winnen, onder de grootste beloften van buit uit de plundering, die het gevolg der beraamde overweldiging moet zijn.

Het gif der revolutie genoegzaam verspreid zijnde, wordt de noodige kennisgave daarvan door de zendelingen naar de eerste hoofden der Padries (welke even zoovele zijn als bij de Maleiers) gezonden; en eerlang volgt de algemeene aanval op zoodanig district, hetwelk reeds eene menigte vijanden in eigen boezem telt, en gevolgelijk gemakkelijk en meerendeels zonder de minste worsteling overgaat.

In zekere gevallen heeft een min of meer hardnekkige wederstand plaats gehad, welke meestal tot groote verwoesting en het plegen van uitgezochte wreedheden heeft aanleiding gegeven.

In beide gevallen is de eerste maatregel der Padries steeds geweest, zich van de hoofden en der naastbestaanden te ontdoen, door hen te vermoorden of tot de vlucht te noodzaken, en, in hunne plaats, of sommige uit hun midden aan te stellen, of wel eenige der verraders, welke tot den overgang van hun eigen land hadden bijgedragen, welke zich de velden en verdere eigendommen der gevluchten en vermoorden toeëigenen.

Vervolgens wordt het nieuw overwonnen land onder zware contributie gelegd, hetwelk nimmer minder dan de helft van den rijkdom van hetzelfde belooft; en om voorts het land nog meer te verarmen, persen zij van het publiek de willekeurigste boeten af, welke op de overtreding hunner voorschriften zijn gesteld, en welke voornamelijk bestaan in het *schuiven van opium*, het *eten van tabak*, het *kijken naar den hemel of naar hunne voeten*, het *gebruik van sterke dranken*, *dobbelen*, *hanenvechten* enz., waarvoor de boeten exorbitant en naar de uiterlijke welvaart van den beschuldigde, hoe ongegrond ook, worden bepaald met het alternatief van of te betalen, of de veronsterpelde misdaad met den dood te boeten.¹

Zoodra eenig district nu op deze wijze veroverd is, is men bedacht om het naburige op dezelfde wijze ten onder te brengen, en, hetgeen in een zekeren zin opmerkelijk is, heeft men ondervonden,

¹ Men vergelijke met deze beschouwing over de Padries hetgeen de hoogleeraar Veth, in zijne inleiding tot het werk van generaal de Stuers (bl. XC) over deze "welmeenende hervormers" schrijft, die door de Stuers "veel gunstiger" beoordeeld werden dan door de meeste onzer "schrijvers over Sumatra".

dat de nieuwlings ten onder gebrachte landschappen het vurigst zijn om ook het land en de haardsteden van hunne naburen te plunderen en te overweldigen.

In sommige gevallen mag men zulks wellicht toeschrijven aan de wanhoop welke hen door het verlies van al hunne bezittingen vervoert, terwijl zij tijdens hunne overweldiging niet door hunne naburen zijn bijgestaan, waartoe deze weder den moed niet hadden, om den gemeenen vijand geen reden te geven om ook hen, op hunne beurt, aan te vallen; terwijl in andere gevallen, waarin het bestgezinde gedeelte der bevolking van zoodanig district in tijds het gevaar is ontvlucht, het overblijvende, even roofzuchtig als de overweldigers, dien geest van oproer en verwoesting gretig aannemen en opvolgen.

De verdere wijze en middelen van oorlogvoeren der Padries, niet tot het bestek van dit rapport behoorende, gaan wij hier onaan-gemerkt voorbij.

Nadat, gelijk boven gezegd is, de eerste stap was, gedaan tot bevrijding der bevolking in de binnenlanden van de overheersching der Padries, is men door de illusie van eenen zoogenaamden *formeelen afstand* van het land, en de verbeelding streelende hoogklinkende naam van het rijk van Menangkabau, waarvan genoegzaam geen sporen, zelfs door geen enkel gebouw of monument bestaan, spoedig vervoerd tot de speculatie, waarvan de realisatie niet ondoenlijk scheen, om dit gansche land aan het gezag van het Gouvernement te onderwerpen; gedurende een tijdvak van vier jaren is men onder deze illusie werkzaam geweest, met de grootste opofferingen van de zijde van het Gouvernement. Deze opofferingen hebben geleid tot het plan, om van de binnenlandsche bevolking eenige opbrengst te vorderen onder den vorm van een *hoofdgeld*, ten einde eenige tegemoetkoming voor het Gouvernement te erlangen voor de aanhoudende enorme uitgaven, welke de bezetting dezer landen hebben veroorzaakt.

Door dit voorstel heeft men ongetwijfeld beoogd eene belasting *onder die benaming*, doch inderdaad eene belasting welke, dorps-gewijze bepaald, evenzeer gerepartiteerd zoude worden onder de ingezetenen van zoodanig dorp, naargelang der individueele middelen van de belastingschuldigen; want men zal toch bij het nagaan der vele nuances in de administratie van een dorp (hoedanig ook het bestuur daarvan zij samengesteld) spoedig ondervinden, dat het gemakkelijker is, met min of meer juistheid de bevolking op te nemen, dan de uitgestrektheid der velden tot een dorp behoorende; vooral in een land gelijk het onderwerpelijke, waar geen de minste kennis van landmaat bestaat, terwijl de belanghebbenden evenzeer genegen zijn de opgave van het een als van het ander te ontduiken.

De oorsprong van dit plan of de wijze van belasting der bevolking meenen wij te vinden in de naburige (nu gewezen Engelsche) bezitting Bengkoelen, alwaar de heer Raffles met de eerste hoofden van het

land eene overeenkomst had getroffen voor de heffing van een hoofdgeld van twee Spaansche matten per huisgezin.

Ofschoon nu deze heffing aldaar *nimmer is tot stand gekomen*, zoo mag men echter veilig aannemen, dat, bij het formeeren van dat plan van belasting, door een man die het landelijk stelsel op Java heeft ingevoerd, de gesteldheid van het land en volk, rijpelijk in overweging is gekomen, 't welk heeft geleid tot de overtuiging, dat de volmaaktheid in het bestuur niet op eenmaal, maar trapsgewijze moet worden verkregen; welk beginsel vooral in dit land, waar de bevolking meer dan elders met het hoofd dan met de handen werkzaam is, alleszins toepasselijk is.

Hoezeer het dan ook met den geest der tijden strijdig moge schijnen, zoo is het buiten twijfel, dat tot de vaststelling van een regelmatig, dadelijk werkend stelsel van bestuur, het meest despotieke stelsel het doelmatigste zal zijn, hetwelk voor dit land te adopteeren is, zooal de noodzakelijke trapsgewijze organisatie met rasschere dan gewone schreden zal plaats kunnen hebben; daar het toch zeker is, dat elk land zekere graden van progressieve beschaving moet ondergaan, voordat het tot zekere volmaking kan geraken.

Alhoewel dan aan de bevolking is geproclameerd dat het doel der eerste expeditie *eenlijk* was de *herstelling* van *rust* en *welvaart* in de binnenlanden, zoo blijkt het ten klaarste uit de verrichtingen en schrifturen der heeren residenten du Puy en Raaff, dat wel degelijk de uitbreiding van den invloed van het Gouvernement het *ware* doel is geweest, niettegenstaande de bevelen der Hooge Regeering met alle uitbreiding strijdig waren.

In hoeverre zulks nu meer of minder ondoelmatig is geweest zal hier niet worden betoogd, doch zeker is het, dat men zich te ver in het land heeft ingedrongen, en de snaren der macht heeft overspannen, daar de bevolking in de onmiddellijke nabijheid der residentie den invloed van het bestuur nauwelijks kent en althans daarvan niets gevoelt, en zich dikwerf, als niet bewust van eenige verplichting jegens het bestuur, zich daarvan geheel onafhankelijk beschouwt.

De Maleier, geheel verschillend van den Javaan, kent weinig of geen ondergeschiktheid, en de individueele vrijheid gaat zoo verre, dat er genoegzaam geen onderscheid tusschen het hoofd en den gemeenen man bestaat, als in naam; allen willen bestuurders, geene bestuurden wezen.

De invloed der hoofden is dus zoo gering, dat daaruit weinig zekerheid voor personen en eigendommen kan worden verondersteld; vandaar ook weinig rijkdom, en eene betrekkelijke gelijkheid van middelen onder de gansche bevolking.

Alle overeenkomsten met de menigvuldige hoofden en het bestuur ontmoeten hierdoor de grootste moeilijkheden; het gevoelen der menigte moet eenstemmig zijn, anders is niets geldig.

Deze veelhoofdige onafhankelijke regeering is het grootste struikelblok tegen alle regelmatige inrichtingen; waarbij nog komt dat de

gansche *Maleische natie*, zoowel in de beneden- als bovenlanden, verdeeld is in twee geslachten of larassen, genaamd laras Bodi-tjieniago en laras Kotta-pilihan, en deze beide weder in een groot aantal soekoes of stammen.

De scheiding tusschen deze *geslachten* wordt scrupuleus in acht genomen, en met eene onbeschrijfelijke jaloezie bij alle omstandigheden te berde gebracht; en dit strekt zich eveneens uit tot de *stammen*, 't welk steeds eene verwarring en altijddurende twist en naijver onder die familie-besturen onderhoudt.

De verbeeldingskracht heeft de ressources dezer landen overschat, voornamelijk met betrekking tot de bevolking.

Men heeft zich reeds in het bezit gewaand van een uitgestrekt land 't welk nog in de macht der Padries is, en in stede van vier regentschappen, waarvan men reeds eene begrooting der bevolking heeft gemaakt, welke zonder de Padangsche benedenlanden *een millioen zielen* zoude moeten bevatten, is men in het bezit van bijna *een* dezer regentschappen (Tanah Datar) en een gedeelte van het tweede (Agam), waarvan wij in gemoede de bevolking op geen *twee honderd duizend zielen* zouden durven schatten, gezeten op een oppervlakte van circa 1800 □ palen, waarin de Goenong Api is begrepen.

Voorts is men op eene onverklaarbare wijze bezorgd geweest om den troon van *Menangkabau* weder te herstellen, ofschoon deze bij de tegenwoordige generatie genoegzaam als vergeten kan worden aangemerkt en het belang van 't Gouvernement zoozeer medebrengt, dat de bestaande tronen niet worden vereeuwigd, veel minder gevallen rijken worden opgebeurd.

Dit zoogenaamd rijk bestond te voren uit drie vorstelijke huizen (tiga sello), echter niet uit een stam.

De eerste, Radja Alam, gezeten in de kampong Koedam, oefende de uitvoerende macht als werkelijke vorst.

De tweede, Radja Adat, gezeten in de kampong Tengah, was de wethouder of de bewaarder der gebruiken.

De derde, Radja Ebadad, gezeten in de kampong Balie jungo, was dat lid van het triumviraat, 't welk de tributen ontving van al de vazallen des rijks.

Bendhara Poetih van Soengej tarab, Datoe Andaman van Soeroeasso, en Toewankoe gedang van Padang gantieng waren de hoofdraadslieden van den raad der radja's van Menangkabau.

Ingeval van oorlog tusschen de onderscheiden landschappen onderling, werd die door den Radja Alam, of door hem in persoon, of bij ziekte door den Radja Adat of Radja Ebadad, met de vorstelijke staatsie van twee witte pajongs plaatselijk geregeld en gestild, en op doodstraf was een ieder gehouden zich hieraan te onderwerpen.

De macht dezer radja's, de eerbied, welken het volk hen steeds heeft toegedragen, kan niet anders worden genoemd dan die *patriarchale* heerschappij, welke, zonder van de bevolking eenige opbrengsten te vorderen met de strekking om tot het gemeenebest bij te dragen, eenlijk die persoonlijke bijdragen ontving, welke de nadering van

eenen gemeenen vijand mochten vorderen, en slechts als de geveeneerde chef het orakel was in de afdoening der belangrijkste geschillen, welke in het land van Menangkabau voorvielen.

De eenige sporen welke men echter van eenige lasten heeft gevonden, behalve die geschenken welke de geschiedenis bij overlevering vermeldt dat door den Radja plegen ontvangen te worden van de kleinere radja's, zijn ettelijke tollën op groote passages over gebergten of rivieren, welke door het gansche land nu nog bestaan; doch deze tollën kunnen niet als publieke inkomsten worden beschouwd, als door de plaatselijke belanghebbenden getrokken wordende.

Door de voorgenomen herstelling van dat rijk moet men dus hebben beoogd het gezag in één punt te vereenigen, als een tegenwicht tegen de bestaande veelhoofdige regeering. Deze herstelling echter moest de grootste hindelpaal in dit land worden tot de invoering van een financieel stelsel naar de beginselen van een verlicht Europeesch bestuur 't welk geenszins tot beginsel kan hebben om zoodanig stelsel met het zwaard der dwingelandij in te voeren, gelijk de oorspronkelijke macht der radja's van Menangkabau in de onmiddellijke nabijheid van hunnen zetel (Pagarroejoeng) is onderhouden geworden.

Wij zullen thans overgaan verslag te doen van het onderzoek, in den hoofde dezes vermeld, ter volbrenging van de ons opgelegde taak.

Nadat wij ons genoegzaam met de localiteit, zoowel in de beneden- als bovenlanden hebben bekend gemaakt, hebben wij nagegaan „in hoeverre bereids executie was gegeven aan het reglement voor het bestuur van Padang, gearresteerd bij resolutie van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal in rade dd. 4 November 1823, n° 18.”

Bij een nauwkeurig onderzoek is gebleken, dat geene der bepalingen, voorkomende in het provisioneel reglement op het binnenlandsche bestuur en dat der financiën van de residentie Padang en onderhoorigheden, tijdens onze aankomst te dezer kust op den 22ⁿ December 1824 waren ingevoerd.

De vroegtijdige dood van den luitenant-kolonel resident Raaff had alles doen stilstaan, en niets was door het ad interim bestuur ten dezen aanzien verricht.

Het algemeen bestuur, de politie enz. enz., alles was van veerkracht beroofd, en dit is de eerste oorzaak dat geene executie is gegeven aan de voorschriften van voornoemd reglement.

Wat verder de invoering der „gearresteerde bepalingen voor deze residentie heeft belemmerd of geheel of gedeeltelijk hebben verhinderd,” zullen wij de eer hebben thans te ontwikkelen.

Afgescheiden van de omstandigheid, dat bij geen der aanwezige ambtenaren de geest of de middelen schijnt te hebben bestaan, om zelfs eene poging tot het gedeeltelijk ten uitvoer brengen der bedoelde bepalingen te doen, waartoe toch de verdeeling des lands en de regeling der politie en justitie de noodzakelijkheid aanbod, zoo is, met uitzondering dezer twee hoofdbepalingen, het gansche reglement

aan vele aanmerkingen onderhevig welke wij tot plicht achten aan te wijzen, zonder echter deswege eenige blaam te willen werpen op de ontwerpers, verder dan eene dwaling in de werkelijk bestaande toestanden, en eene te groote gehechtheid aan de voor Java bestaande voorschriften van bestuur, welk beginsel, ofschoon ons daarmede over 't algemeen vereenigende, desniettemin met de localiteit, als de ware basis tot het aannemen van zeker stelsel, behoort te worden in overeenstemming gebracht.

Bij het eerste hoofddeel van voornoemd reglement, artikel 1, wordt de residentie Padang verdeeld in twee hoofdafdeelingen :

- A. Padang en
- B. Menangkabau.

Deze hoofdafdeelingen worden verdeeld in regentschappen als :

- 1. Padang.
- 2. Priaman.
- 3. Poeloe Tjinko.
- 4. Ajer Hadji.

De tweede hoofdafdeeling Menangkabau wordt verdeeld in :

- 1. Tanah Datar.
- 2. Tanah Datar di bawah.
- 3. Agam.
- 4. Lima poeloe Kota's.

Met betrekking tot de hoofdafdeeling Padang hebben wij niets aan te merken voor zoover de landsverdeeling betreft.

De hoofdafdeeling Menangkabau kon mede zeer doelmatig op de voorschrevene wijze verdeeld worden, indien het Gouvernement in het bezit dier landen ware. Van die vier genoemde regentschappen bestaan thans, onder den invloed van het Gouvernement, 1° het regentschap (loeak) Tanah Datar, bestaande uit 23 districten (laras), waarvan de goede gezindheid van eenige der meest verwijderde districten jegens het Gouvernement zeer twijfelbaar is, en 2° een gedeelte van het regentschap (loeak) Agam, bestaande uit 7 laras of districten.

Het grootste gedeelte van het geprojecteerde regentschap Agam, het gansche regentschap Tanah Datar di bawah (waarvan de hoofdplaats Lintou is), en het gansche regentschap Lima poeloe Kota's, zijn steeds onder het bestuur der Padries.

Het voorstel tot deze verdeeling van het land is dus eenigszins voorbarig geweest.

Het tweede hoofdstuk vereischt geen aanmerkingen.

Bij het derde hoofdstuk is het inlandsch personeel bepaald voor de twee genoemde hoofdafdeelingen, en zijn de verplichtingen en de macht der hoofdregenten vastgesteld.

Deze bepaling is geheel strijdig met den onafhankelijken, veel-hoofdigen regeeringsvorm van dit land.

Reeds had de inhuldiging van den hoofdregent van Padang plaats gehad, en dit is het eenigste wat tengevolge der resolutie van den 4^{en} November 1823 n° 18 is verricht. Deze verheffing heeft niet

alleen veel naijver onder al de hoofden, thans onder die hoofdafdeeling begrepen, veroorzaakt, doch zelfs eene scheuring in de betrekkingen met de vrije en onafhankelijke republiek der tigablas Kota's veroorzaakt, welke den handel van Padang voor een geruimen tijd geheel gestremd heeft.

Deze zoogenaamde republiek, ofschoon nabij Padang gevestigd, had te voren bij de Compagnie zeer veel invloed, en dezen invloed wilde zij doen gelden bij de benoeming of de verheffing van den regent van Padang tot hoofdregent over die nu gecreëerde hoofdafdeeling, waarin zij in geenen deele gekend zijn geworden, en hetgeen, ook tengevolge van het nieuwelijks met deze hoofden gesloten contract, nu voor altijd is uit den weg geruimd.

Afgescheiden van de weinige middelen en den geringen invloed, welken de hoofden over het algemeen over het volk hebben, en waarbij komt de onafhankelijke veelhoofdige regeeringsvorm, waarbij men niet zelden om den tienden man een hoofd telt, zoo is het voor den oppervlakkigsten beschouwer tastbaar, dat geen Maleisch hoofd, naar den staat van civilisatie waarin zich dit land vooralsnog bevindt, de middelen in zich bevat om nauwelijks meer dan eene eenvoudige kampong te bestieren, veel minder dus eene uitgestrektheid lands, welke met betrekking tot het hoofdregentschap van Padang, in *twee graden* langs de kust bestaat.

Het natuurlijk gevolg is dan ook, dat de hoofdregent van Padang, ofschoon zijne verheffing bij de omliggende hoofden, waarvan eenige in rang werkelijk boven hem verheven zijn, veel naijver heeft verwekt, buiten zijne onmiddellijke jurisdictie nauwelijks meer dan in naam bekend is.

Evenzeer is het gelegen met den geprojecteerden hoofdregent van Menangkabau, waarvan de tot dien rang bestemde persoon thans is de regent van het regentschap Tanah Datar. Deze benoeming, volgens de resolutie van den 4 November 1823, n° 18, in den persoon van Soetan Alam Bagagar Shah, heeft almede de grootste jaloezie veroorzaakt onder de menigte hoofden, welke thans zoogenaamd aan zijn gezag ondergeschikt zijn; en ofschoon in deze zoowel het voorschrift van voornoemde resolutie is gevolgd als de plans van wijlen den luitenant-kolonel Raaff voor de verdeeling van dat regentschap in districten, zoo hebben wij de overtuiging dat, alhoewel het beginsel is te prijzen, de uitvoering allernadeeligst is voor de dadelijke invoering van eene nieuwe orde van zaken.

De veelhoofdige regeeringsvorm, welke zich niet bepaalt bij zoovele radja's of vorstjes, doch behalve welken zoovele hoofden van larassen of geslachten en soekoes of stammen bestaan, kan niet in eens in een bestuur worden herschappen, waar alles op zijne vaste spillen draait, zonder den grootsten schok te veroorzaken.

Dit heeft men niet vooruit gezien, ten minste wij vinden daarvan geen sporen.

Ten einde dan het bestuur in onmiddellijk contact te brengen met de bevolking, ware het beter geweest, den republikeinschen

geest ten eenemale in te willigen; en daar kennis macht aanduidt, en daarvan de beste emblème is, zoo zoude door de leiding van het Europeesch bestuur een spoediger voortgang tot bevestiging een geregeld bestuur zijn geboren geworden, dan door de geprojecteerde herstelling van een vorst, die het zich-zelfen tot schande rekent, het lezen of schrijven te verstaan.

Het vierde hoofdstuk van meergemeld reglement bevat allerdoelmatigste voorschriften voor de politie en justitie, welke het te jammeren is, dat zoolang nutteloos en onopgemerkt zijn blijven liggen.

Het vijfde hoofdstuk bepaalt in art. 22: „met betrekking tot de financiën zal de resident als het hoofddoel zijner verplichtingen beschouwen om over het geheel zijner residentie eene zoo mogelijk gelijk dragende belasting in te voeren op de ongebouwde eigendommen, toebehoorende aan de inlandsche ingezetenen dier residentie.”

De overige artikelen van dit hoofdstuk bevatten de voorschriften voor de administratie van dit financieel stelsel, geschoeid op den voet zooals zulks voor Java bestaat, behoudens eenige geringe afwijkingen of latitude in de executie.

„Indien het eene erkende waarheid is — zoo lezen wij —” dat de zekerste bron van welvaart en rijkdom voor een land alleen te zoeken en te vinden is in den landbouw, dan kan het aan geen twijfel onderhevig zijn, dat in een land, hetwelk schier alleen van den landbouw bestaat, en in hetwelk ieder ingezetene, bijna zonder uitzondering, van den landbouw leeft, eene billijke belasting op den grond, ook de *zekerste*, *minstdrukkende*, en de *voordeeligste* is, welke op de bevolking kan gelegd worden; de *zekerste* omdat het Gouvernement het land tot onderpand van de belasting heeft, de *minstdrukkende*, omdat bij eene billijke regeling de belasting als het ware alleen wordt opgebracht van den overvloed en gelijk gedragen wordt, naarmate de belasting-schuldige een grooter of kleiner bezit van een land heeft, en eindelijk de *voordeeligste*, omdat, naargelang van de uitbreiding welke onder eene behoorlijke aanmoediging de cultuur verkrijgt, de belasting, zonder bezwaar voor de ingezetenen, in evenredigheid stijgen en toenemen zal.”

Indien zoodanig stelsel aan de eene zijde in het algemeen aannemelijk is, als steunende op beginselen van orde en billijkheid, zoo is het ook aan de andere zijde noodzakelijk, dat de localiteit zich hiertoe préteert, en dat de gesteldheid van een land, en de zeden en gewoonten van de bewoners, daarmede geheel overeenstemmende zijn.

Java is gansch verschillend van Sumatra; de Maleier is bij den Javaan niet te vergelijken, en geenszins vertrouwd met het denkbeeld eener onbepaalde suprematie van het Gouvernement.

Het is noodzakelijk zich duidelijker te verklaren.

Het zij verre dat wij hier willen insinueren, dat de beschaving onder de bevolking van Java over het geheel genomen meer gevorderd zij dan hier te lande; doch zeker is het, dat de bevolking van Java trapsgewijze tot den tegenwoordigen graad van beschaving is gekomen door de onderscheidene revolutiën welke in

dat land hebben plaats gehad, waardoor het bestaan van machtige hoofden is geboren welke eene zekere orde hebben daargesteld, zoodat de massa der bevolking aan den wil van weinigen is onderworpen geworden.

Geheel verschillend is de invloed van de revolutie der tijden op de bevolking dezer landen geweest.

De Maleiers (ofschoon vele landbouwers zijn), voornamelijk in de binnenlanden, zijn van eenen ondernemenden en handeldrijvenden aard; vrij en onafhankelijk van hunne hoofden, achten zij zich genoegzaam in alles gelijk, en jegens deze zonder eenige verplichting dan ingeval van verschillen, wanneer door den raad der hoofden, meer als arbiters dan als rechters, uitspraak wordt gedaan; terwijl hunne wetten (met afwijking der beschrevene wet, de Koran) in de willekeurige verklaring der landsgebruiken bestaan.

Met betrekking tot de strand- of benedenlanden is het verder noodzakelijk aan te merken dat de, in vergelijk van de groote uitgestrektheid lands geringe bevolking, hier de grootste belemmering is tegen vele ander heilzame instellingen.

Het grootste gedeelte der bevolking leeft hier van den handel, het geringste geneert zich met den landbouw; vandaar, dat het getal der consumenten dat der voortbrengende klasse ver overschrijdt.

De uitgestrektste rijstvelden liggen onbebouwd uit gebrek aan handen. Naar landsgebruik werden de bouwlanden vroeger meestal door huurlingen of pandelingen bewerkt; deze lieden contracteerden voor de bewerking der velden, onder verband hunner personen, voor een gegevene som; tegen den tijd, dat de velden behooren bezorgd te worden, deden deze landbewoners zich op, bebowden en bezorgden de velden tot na den oogst, ontvingen hun aandeel daarvan, en verdwenen om eene andere kostwinning, veelal op zee, te zoeken, en in het volgend seizoen weder met hunne vrouwen en kinderen aan dezelfde verplichting te voldoen.

De verkeerde interpretatie der wetten op den slavenhandel, en het houden van pandelingen, welke, naar de plaatselijke omstandigheden gewijzigd, evenzeer kunnen bestaan, zijn oorzaken der verachtering in den landbouw, welke nu twintig jaren geleden, naar men verzekert, de rijst voor een derde van den tegenwoordigen marktprijs verkrijgbaar maakte, waaromtrent eene verandering in de bevolking van geen invloed kan zijn, gelet dat er geen sporen bestaan of gevonden worden van eenige noemenswaardige vermeerdering sedert dat tijdstip.

De belangen der benedenlanden zijn door de speculatiën in de bovenlanden over het hoofd gezien en de werkelijke voordeelige gelegenheid is in de illusie der uitbreiding van het gezag des Gouvernements geëclipseerd.

En ofschoon de geographische ligging van Padang met zijne noordelijke en zuidelijke onderhoorigheden alleszins voordeelig is voor den handel en daardoor zeer geschikt om mettertijd, en na traspwijze aan een meer bepaald bestuur gewoon te zijn en

daardoor voorbereid, aan geregelde *indirecte* belastingen onderhevig gemaakt te worden voor zooverre die niet reeds bestaan, zoo is diezelfde reden niet voordeelig ten aanzien van *directe* belastingen, waardoor de reeds dunne bevolking zoude lijden en gevolgelijk de welvaart wijken, in stede van in dit land verspreid te worden.

Ongeacht het bestaan van mindere ambtenaren onder de benaming van posthouders op de buitenposten, ieder circa een halven graad van elkander en van de hoofdplaats verwijderd, bestaat er geen bestuur, waarvan de invloed zich doet gevoelen buiten het vlek en de onmiddellijke omstreken van Padang, terwijl op vijf mijlen afstand het gezag van het Gouvernement nauwelijks meer dan in naam bekend is.

Het ware dus wenschelijk geweest dat een zesjarig bestuur onder het Nederlandsch Gouvernement meer voortgang had gemaakt in de uitbreiding van dat gezag, waarvan het bezit alleszins belangrijk, en niet, gelijk dat der bovenlanden, op eene acte van afstand, geteekend en aangegaan door lieden, aan welke de macht ontbrak om over een voet lands te beschikken, doch op ondubbelzinnige rechten steunt, dan langs eenen weg van 80 palen (welke echter slechts calculatief 40 palen à vol d'oiseau is) in de binnenlanden door te dringen.

Tijdens de invoering van het landelijk stelsel op Java heeft men de vraag geopperd, of dit stelsel zoude opwegen tegen de voordeelen van de destijds bestaande *monopoliën* en *gedwongen leverantie* der *producten*, de *contingenten* en de *heerendiensten*, welke op de bevolking sinds eene eeuw tijds drukten, en de tijdsomstandigheden pleitten in het voordeel van de geprojecteerde verandering van het vigeerende stelsel. Onverminderd deze quaestie werd de vraag geboren of zoodanig stelsel *rechtvaardig* en *aannemelijk* in zijne beginselen, *doelmatig* en *veilig* in de uitvoering en *voordeelig* in de resultaten zoude zijn; en al deze zwaarigheden zijn naar de localiteit opgelost, en de ondervinding heeft het overige geleerd.

De bevolking der Padangsche binnenlanden, nimmer aan de *opbrengst eener belasting*, noch aan het presteeren van heerendiensten, noch aan iets wat daarmede te vergelijken is gewoon, en in al zijne betrekkingen uit het verband gerukt door eene twintigjarige worsteling tegen de Padries, vereischte dus eene voorbereiding tot die orde van zaken, waaraan men haar wenschte te onderwerpen.

Dit nu beschouwd van den kant der rechtvaardigheid en aannemelijkheid, komt voornamelijk bij de invoering van dit stelsel van landrente in aanmerking dat, hetgeen in Java zoozeer in het voordeel der zaak pleitte, hier te lande rechtstreeks het tegenovergestelde dicteert, namelijk *„dat in dit land nimmer eenige directe belasting heeft bestaan en de grond het bijzonder eigendom van ieder bezitter uitmaakt“*.

Dit verschil, 't welk op Java een der voordeeligste argumenten voor de invoering van het bedoelde stelsel is geweest, vermeenen wij nederig hier diametraal daartegen over te staan.

Want toch: is het niet onaannemelijk, dat het gemakkelijker moet zijn onder eene bevolking, van welken graad van verlichting

ook, eene lichtere belasting op te leggen in verwisseling van eenen zwaarderden last (alhoewel wij in de verklaring dezer stelling voor een oogenblik den argwaan en de kortzichtigheid van den inlander ter zijde stellen) dan onder eene dergelijke bevolking, welke nimmer aan eenige belasting gewoon is geweest, in eens een nieuwen regeeringsvorm, nieuwe wetten (de herstelling der in onbruik geraakte en op den Koran steunende rechtspleging wordt hier bedoeld) en het opbrengen van renten zijner bouwlanden in te voeren?

In zooverre de *rechtvaardigheid* en *aannemelijkheid* van het stelsel in het kort overwogen hebbende, behooren de *doelmatigheid* en *veiligheid* der uitvoering in aanmerking te komen.

De onafhankelijke Maleier, evenals de Javaan, zegt op alle voorschriften vanwege het Gouvernement *jo, jo*, doch met dat onderscheid in de uitkomst, dat de laatste aan het hem opgelegde voldoet, en de eerste achterlijk blijft; aangedrongen en gedreigd tot volbrenging zijner verplichtingen verlaat hij zijn dorp, en vindt in de uitgestrektheid zijner bosschen het middel om zich aan den wil zijner overheerschers te onttrekken.

Een samengesteld overzicht van het karakter, de betrekkingen, den persoonlijken trots en de natuurlijke onafhankelijkheid en stijfhoofdige gehechtheid aan oude gebruiken van den Maleier in 't algemeen, geeft beduchtheid of de bevolking der Padangsche bovenlanden zoo gelaten zich de voorschreven belasting zoude doen opleggen, zonder eene poging te doen van zich daartegen met geweld en oproer te verzetten.

Ofschoon geen genoegzame kracht bij haar schijnt te hebben bestaan om den invloed der Padries te bestrijden, waaromtrent echter de publieke opinie verdeeld was, is het obstinaat karakter van den Maleier in staat hierdoor te worden opgeruid, en het lijdt geen twijfel of de tegenpartij, welke in menigte onder hun midden uit bijzondere belangen bestaat, zoude zich weldra dezen staat van zaken ten nutte maken.

Van de zijde nu van het *voordeel*, hetwelk het resultaat van de invoering van dat stelsel moet worden, valt aan te merken, dat, door op eens het land aan die nieuwe en geheel vreemde orde van zaken te onderwerpen, het noodzakelijk en onvermijdelijk zoude zijn om, uit aanmerking van het gevaar, 't welk daarin uit een zeker oogpunt beschouwd voor de publieke rust is gelegen, steeds de aandacht en het vertrouwen te vestigen op de aanzienlijke gewapende macht, welke thans nog in deze landen wordt onderhouden, en waardoor dus de hoop en het vooruitzicht verflauwen om in een gegeven tijdsverloop, en wanneer de vijand van buiten geene bezorgdheid meer zal veroorzaken, die macht en de daaraan verbonden overmatige uitgaven te zien verminderen; waaruit alweder volgt, dat de inkomsten voor een geruimen tijd door de uitgaven, welke uit de administratie daarvan direct of indirect voortspruiten, zullen worden geabsorbeerd.

Niettegenstaande nu al het reeds ten dezen aanzien gezegd is, —

het eenmaal verkregen bezit der binnenlanden van Padang (of het land van Menangkabau, waarvan zij echter slechts een zeer klein gedeelte uitmaken) is, uit een politiek oogpunt beschouwd, van groot aanbelang, vooral sedert de acquisitie der Engelsche bezittingen op dit eiland.

In het hart van Sumatra gezeten, opent dit bezit het schoonste vooruitzicht voor het Gouvernement om (indien zulks niet strijdt met het aangenomen stelsel) van de natuurlijke ressources van dit land, door de débouchés, ook voornamelijk aan de Oostkust, het gepaste gebruik te maken.

Door het bezetten der stranden, zoowel aan de Oost- als aan de Westkust op de behoorlijke punten, en door het onderhouden van een respectabel gezag in het centrum van het eiland, waarmede zonder groote opoffering communicatie met alle punten kan worden onderhouden, belooft Sumatra wellicht in het verschiet, en in evenredigheid, eens een evenzeer voordeelig wingewest te zullen worden als Java thans voor het moederland is.

Uit een financieel oogpunt beschouwd, is en zal nog voor eenen geruimen tijd het bezit der Padangsche bovenlanden een lastpost voor de schatkist moeten zijn, gelet dat, zoolang de vijand van buiten altijd gereed is om aan te vallen en de Maleier den snaphaan niet voor den ploeg heeft verwisseld, zoodanig land naar ons inzien niet rijp kan genoemd worden tot het ondergaan van eene zoo groote verandering als een geregeld bestuur na eene revolutie van twintig jaren, en tot het invoeren van belastingen, waarmede zijne inwoners nimmer vertrouwd zijn geweest.

Ongeacht deze bedenkingen voorzien wij op een niet te verwijderd tijdstip de uitvoerlijkheid van het scheppen van inkomsten, nadat het land genoegzaam tot rust gebracht en het zwaard in de scheede zal gestoken zijn, en de bewoners aan een geregeld bestuur en eene onpartijdige bedeeing van recht gewoon, en voor de uit eene duurzame regeering voortvloeiende weldaden gevoelig zullen zijn geworden.

Eerst dan wanneer de Maleier (die, wellicht met rasschere schreden dan eenig ander Indisch volk, tot dien staat te brengen is) genoegzaam zal zijn voorbereid, durven wij voorzeggen dat dit land zeer wel vatbaar zal zijn voor de instelling der op Java met zooveel succes werkende bepalingen, naar de wijzigingen welke de plaatselijke omstandigheden en de zeden en gewoonten der bevolking noodzakelijk maken.

Intusschen zijn de tegenwoordige ressources der binnenlanden, in verband met de gesteldheid der bevolking, zoo nauwkeurig mogelijk door ons nagegaan, met het inzicht om de voorschriften tot de invoering van een stelsel van belasting op de eene of andere wijze daarmede in harmonie te brengen.

Na rijpe overweging en grondig onderzoek van zaken is ons voorgekomen, dat, ter bereiking van het beoogde doel, eene beredeneerde opvolging van het stelsel van doelmatige bezuinigingen in de

publieke uitgaven, waardoor de dienst niet wordt benadeeld, doch eenlijk onnoodige uitgaven gesupprimeerd worden, verre verkieslijker is, dan, door een raffinement van financieele operatiën, de inkomsten te vermeerderen en roekeloos de uitgaven te laten voortgaan.

Voorts zijn, behalve de reeds bestaande pacht op het *opium*, de pachten van de *bazars*, de *tabak* en de *tolpoorten* op de grenzen der door ons bezette landen, ofschoon voor het eerst geene groote revenuën belovende, als eene doelmatige proeve voorgekomen, welke in de resultaten de beste barometer zoude worden, in hoeverre onze beoordeeling van den staat van het land al of niet juist is.

Omtrent het invoeren dezer pachten, voornamelijk der *bazars*, zijn geene andere moeilijkheden vooruitgezien, dan die welke gewoonlijk bij de invoering van iets uitheemsch bij een wantrouwend volk, 't welk nimmer met eenig Europeesch bestuur is bekend geweest, ondervonden worden; ten aanzien der pachten van de *tabak* en *tolpoorten* is echter de bedenking ontstaan of zulke beletselen in de vrije circulatie geene nadeelen aan den afvoer van koopmansschappen en producten zoude veroorzaken, waardoor de rechten bij den uitvoer aan de stranden zouden worden benadeeld; en deze consideratie heeft vooreerst de uitvoering der pacht van de *tolpoorten* doen uitstellen totdat de resultaten der *bazarpacht* bekend zouden wezen.

De uitgebreide binnenlandsche handel, waarvan Padang het voornaamste debouché is, is het groote voorwerp 't welk de bijzondere aandacht van het Gouvernement verdient; en daar toch de administratie der inkomende en uitgaande rechten een der eenvoudigste en minstkostbaarste takken van het bestuur uitmaakt, zoo zullen vooreerst, en totdat dit land in alle opzichten zal kunnen gezegd worden tot de invoering van een meer gecompliceerd stelsel genoegzaam voorbereid te zijn, alle plans van inrichtingen de strekking behooren te hebben, dat alle debouchés verzekerd worden zoowel langs de Oostkust — waaronder voornamelijk Siak (waarin de bevaarbare rivier Telaweh (vijandelijk territoir) vloeit en welke van het hoofdfort van der Capellen slechts een dag reizens verwijderd is), voorts de rivieren Indragiri en de Djambi —, als ter Westkust door genoegzame posten, alwaar de inkomende en uitgaande rechten, zoowel van de producten van het land als van de van buiten benoodigde artikelen voor de overgroote binnenlandsche bevolking van dit eiland, geheven en daardoor aanzienlijke inkomsten verwacht kunnen worden.

Na door het vorenstaande den tegenwoordigen staat dezer residentie zoo beknopt mogelijk te hebben opengelegd, met bijvoeging tevens van eenige bedenkingen en aanmerkingen te bekwaamer plaats, blijft ons de verplichting over om te voldoen aan het laatste gedeelte van den voorschreven last „om zoodanige consideratiën en voorstellen in te dienen als nuttig en noodzakelijk zullen voorkomen, ten einde de regeering kunne beslissen of, en zoo ja, welke wijzigingen voornoemd reglement zoude behooren te ondergaan, hetzij met opzicht tot de regeling van het inlandsch bestuur, hetzij betreffende de

invoering van een gematigd stelsel van belastingen in de Padangsche binnenlanden.”

Wij hebben de eer Uwe Excellentie, naar aanleiding der consideratiën reeds hierboven gedetailleerd, de navolgende voorstellen eerbiedig aan te bieden.

10. Dat het provisioneel reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën in de residentie Padang en onderhoorigheden, gearresteerd bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in rade in dato 4 November 1823, n°. 18, uithoofde van gewichtige rederen en de veranderde omstandigheden en relatiën der Nederlandsche bezittingen op Sumatra, vooreerst worde gesteld buiten effect, voorzoover eenige bepalingen, daarin vervat, hierna niet worden overgenomen en reeds uitgevoerd zijn.

20. Dat, in afwachting van het onderzoek, 't welk door commissarissen tot de overneming der Britsche bezittingen zal geschieden en het Gouvernement zal worden aangeboden, in hoeverre de nieuw verkregene bezittingen om de noord van Padang onmiddellijk onder het bestuur dier hoofdplaats zullen kunnen worden gebracht, de verdeeling des lands zich zal bepalen bij de afdeeling Padang, bestaande uit de regentschappen:

Priaman,
Padang,
Salido ¹ en
Indrapoera ².

en de afdeeling Padangsche bovenlanden, bestaande uit de regentschappen:

Tanah Datar en
Agam.

30. Dat de onderdeeling in districten vooreerst zal worden uitgesteld totdat een meer grondig onderzoek der onderscheidene belangen, rechten en betrekkingen en de volmaakt rustige staat van het land zal gedoogen, dat de informatiën en statistieke opgaven, hiertoe benoodigd, met genoegzame zekerheid, en zonder gevaar om onnoodig den argwaan der bevolking gaande te maken, zullen kunnen worden verkregen.

40. Dat in 't algemeen het reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën op Java, gearresteerd bij besluit van Commissarissen-Generaal van 9 Januari 1819 n° 3, tot leiding zal

¹ Deze benaming van de hoofdplaats zal doelmatiger zijn dan het kleine eiland Poeloe Tjinko alwaar geene inlandsche bevolking bestaat.

² Naarvolgens het beschreven plan van wijlen den luitenant-kolonel Raaff, tengevolge der persoonlijke inspectiereis door ZEd. tot dat einde in de zuidelijke districten gedaan, moet de post van Ajer Hadji naar Indrapoera worden verplaatst, 't welk ook zeer doelmatig zal zijn, niet alleen uit aanmerking der gemeenschap met de residentie Bengkoelen, waartoe een intermediair ambtenaar, van den rang van adsisistent-resident op die plaats hoog noodzakelijk is, maar ook om de belangrijkheid van het uitgestrekte land der Sapoeloe Boeah Bandar, en de binnenlandsche handel met Korintjie, Soengei Pagoe, enz. Het is om deze redenen dat deze onderafdeeling den naam van Indrapoera bekomt, hetwelk oudtijds een beroemd rijk was.

strekken van het algemeen bestuur, terwijl voor de adsistent-residenten van de Padangsche beneden- en bovenlanden, hetzij deze betrekkingen door civiele of militaire ambtenaren tevens worden vervuld, de instructiën worden bepaald, welke onder nadere approbatie van 't Gouvernement aan die ambtenaren zijn uitgereikt.

50. Dat de betrekking van hoofdregent voor de afdeeling Padangsche bovenlanden niet zal worden ingevoerd, en dat die voor de Padangsche benedenlanden slechts zal blijven bestaan gedurende den leeftijd of tijd van dienst van den tegenwoordigen Toewankoe Panglima ¹, om daarna te worden ingetrokken, zoodanig dat alle hoofden van regentschappen regelrecht met den resident communiceren.

60. Dat tot regenten van de onderscheidene onderafdeelingen steeds zullen worden gekozen de meest geschikte der op die betrekking met recht aanspraak makende personen in zoodanig regentschap, met inachtneming tevens dat, indien de vacante plaats 't laatst is vervuld geweest door eenen regent van het geslacht van Tjiemiago, de opvolger eenen van het geslacht van Kota-pilihan zal moeten zijn, en zoo wederkeerig.

70. Dat het reglement op de administratie der politie en der crimineele en civiele rechtsvordering onder den inlander in Nederlandsch-Indië in zijn geheel zal worden opgevolgd, zoodanig als zulks nu bereids is ingevoerd, zoowel voor de beneden- als bovenlanden, ten welken einde de hoofd-djaksas en hoofdpriesters reeds zijn benoemd.

80. Dat alle vonnissen, welke door de landraden onder het presidium der adsistent-residenten (immers zoolang de civiele en militaire capaciteiten in den persoon van den resident zullen vereenigd zijn) worden geslagen en volgens art. 127 van het reglement ter approbatie aan het hoog gerechtshof zouden moeten gezonden worden, te dien einde aan den raad van justitie ter Westkust van Sumatra zullen worden ingediend.

90. Dat de benoeming der assessoren bij de rechtbank van omme-gang door den resident zullen geschieden, onder nadere approbatie van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal.

100. Dat de bekrachtiging der vonnissen bij de rechtbank van omme-gang geslagen, van welke anders de approbatie volgens art. 150 van het reglement zou behooren aan het hoog gerechtshof, zal zijn overgelaten aan den resident, met uitzondering der doodvonnissen, welke naar luid van dat artikel aan het hooggerechtshof zullen moeten worden gezonden.

110. Dat met betrekking tot de financiën, het hoofddoel (althans nog voor eenen geruimen tijd) zal moeten zijn, zich te bepalen bij de thans bestaande belastingen, en om voorts den handel in deze bezittingen door alle doelmatige middelen bevorderlijk te wezen, en tot dat einde de onbewaakte plaatsen van Massang, Katiagan enz. tot tegang van den sluikhandel te bezetten door een geschikt

¹ Deze overleed in Februari 1830. (Francis t. a. p. bl. 178.)

ambtenaar op laatstgenoemde plaats, onder bescherming van een doelmatic sterk detachement troepen tegen de naburige vijanden van Alahan-pandjang* (Bondjol), en verder niets onbeproefd te laten om de nog bestaande hinderpalen in de vrije binnenlandsche circulatie uit den weg te ruimen, waardoor de rechten op den in- en uitvoer buiten twijfel van jaar tot jaar aanmerkelijk moeten stijgen.

12°. Dat dienonverminderd, ten einde langzamerhand de bevolking in de binnenlanden aan eenige belasting te gewennen, zooveel mogelijk pachten zullen worden ingevoerd op de *bazars*, de *tolpoorten*, de *tabak* enz., waarvan onder nadere goedkeuring des Gouvernements reeds met de *bazars* eene proeve is genomen in de afdeeling der Padangsche bovenlanden, waarvan de verpachting heeft gerendeerd eene maandelijke som van Ind. f 1500.— of Ind. f 18000.— sjaars, terwijl de pachten van de *tolpoorten* en de *tabak* vooreerst in afwachting der resultaten van de verpachting der *bazars* uitgesteld, en daarna naargelang van omstandigheden zullen worden ingevoerd.

13°. Dat zoowel voor de belangen dezer residentie als voor de nieuwelings verkregen bezittingen op deze kust, het reglement der inkomende en uitgaande rechten, thans in werking, worde herzien en op nieuw gearresteerd.

De eerste teekenaar, in zijne hoedanigheid van resident van Padang, vermeent bij deze gelegenheid te moeten noteeren dat hij eerst later nog zal kunnen voldoen aan den specialen last, hem sub *a* van art. 3 van het besluit van 2 November 1824 n° 36 opgedragen, zijnde tot nu toe alle zijne pogingen om in aanraking te komen met de hoofden der Padries vruchteloos geweest, terwijl het alleen door den tijd en onze houding zijn kan, volgens de kennis welke hij zich tot nu toe heeft verschaft, welke de zaken tot dat punt zullen brengen waarna men eerst hoop tot een gewenscht einde zal kunnen voeren, en dat inmiddels gewerkt wordt:

1°. om vertrouwen in te boezemen, zonder welk geene aanraking kan geboren worden;

2°. om de betrekking te leeren kennen tusschen de Padrie-hoofden onderling, en tusschen deze en het volk;

3°. om, door eene defensieve houding in de Padangsche binnenlanden, hun te doen zien dat het Gouvernement slechts rust en vrede beoogt en den handel beschermt;

4°. om hen te doen zien dat het Gouvernement geen vijand van hun geloof is, —

en, van dezen kant,

5°. de Maleiers aan een geregeld bestuur gewennen, hunne wraakzucht tegen de Padries zoeken uit te dooven;

6°. dien wispelturige geest, welke onder de menigvuldige Maleische hoofden bestaat, trachten uit te dooven en hen met eene zekere strengheid te leeren gehoorzamen aan de orders van het Gouvernement;

7°. middelen zoeken waardoor de belangen van gevluchte Maleiers, en altijd bij de Padries de voorhoede of de eerste aanvallers uitmakende, hersteld worden; dit is een voornaam, en een der

moeielijkste punten, doordien het niet gemakkelijk is, om tevens de uitgewekenen te doen terugkeeren, in hunne rechten te herstellen, en zich de Maleiers niet tegen te maken, welke thans in het bezit hunner goederen zijn of hun deze uit herdenking aan vroegere geschillen niet gunnen.

*De collecteur der landelijke inkomsten
van Samarang, in commissie
voor Padang,*
VERPLOEGH.

*De kolonel, resident en militaire
commandant van Padang en
onderhoorigheden,*
DE STUERS.

Naar aanleiding van deze beschouwingen en voorstellen nam de Indische Regeering, bij resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van den 20ⁿ December 1825, n° 16, de volgende beslissingen:

Eerstelijk. Het provisioneel reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën in de residentie Padang en onderhoorigheden, gearresteerd bij resolutie van den 4ⁿ November 1823 n° 18, mits deze provisioneel buiten werking te stellen (voor zooverre eenige der daarbij voorkomende bepalingen niet werkelijk reeds zijn ingevoerd), en zulks op grond dat eene nadere verkregene meer nauwkeurige kennis van den staat van zaken in gemelde bezittingen heeft aangetoond, dat de bevolking er nog niet geschikt is om aan eene regelmatige belasting te worden onderworpen, en dat mitsdien het bij voorschreven reglement gearresteerde stelsel met de tegenwoordige omstandigheden nog onbestaanbaar is;

ten tweede. Te bepalen dat het landschap van Padang met deszelfs onderhoorigheden, zooals hetzelve tot dusver door het Nederlandsch Gouvernement is bezeten, zal worden verdeeld in twee afdeelingen, waarvan de eerste afdeeling, onder den naam Padang, zal bevatten de regentschappen Priaman, Padang, Salido en Indrapoera, en de tweede afdeeling, onder den naam van Padangsche Bovenlanden, zal bevatten de regentschappen Tanah Datar en Agam;

ten derde. Te bepalen dat de onderdeeling der regentschappen in districten vooreerst nog zal blijven uitgesteld totdat eene meer volkomene kennis van de onderscheidene belangen, rechten en betrekkingen en de herstellde rust van het land zullen gedoogen dat de statistieke opgaven, hiertoe benoodigd, met genoegzame zekerheid en zonder den argwaan der bevolking gaande te maken, worden verkregen;

ten vierde. Te bepalen dat, in het algemeen, het reglement op het binnenlandsch bestuur en dat der financiën voor Java (Stbl. 1819 n° 16) tot leiding zal strekken voor het algemeen bestuur in Padang en onderhoorigheden, terwijl de adsistent-residenten voor

de Padangsche boven- en benedenlanden provisioneel zullen blijven opvolgen de instructiën, door den resident en militaire commandant van Padang onder nadere approbatie hun verleend.

ten vijfde. Te bepalen dat de vroeger ingestelde betrekking van hoofdregent voor de Padangsche bovenlanden niet zal worden vervuld, en dat die voor de Padangsche benedenlanden slechts zal blijven bestaan gedurende den leeftijd of tijd van dienst van den tegenwoordigen Toewankoe Panglima, om daarna te worden ingetrokken, zoodanig dat alle hoofden van regentschappen rechtstreeks met den resident zullen handelen.

ten zesde. Te bepalen dat tot regenten van de onderscheidene onderafdeelingen steeds zullen worden gekozen de meest geschikte der op die betrekking aanspraak hebbende personen, daarbij in acht nemende dat, indien de vacante plaats het laatst vervuld is geweest door eenen regent van het geslacht van Tjieniago, de opvolger zal moeten zijn van het geslacht van Kota-pilihan en omgekeerd, wordende voorts goedgekeurd de reeds onder nadere approbatie gedane benoemingen.

ten zevende. In advies te houden de voorstellen van den resident en militairen commandant van Padang en den collecteur voornoemd, betrekkelijk de regeling van de administratie der politie en justitie in gemelde residentie, in afwachting . . . enz.

ten achtste. Te bepalen dat in de bestaande omstandigheden, en althans nog voor een geruimen tijd, het hoofddoel der financieele inrichtingen in de residentie Padang en onderhoorigheden zal moeten zijn de voortduring en uitbreiding der thans bestaande belastingen, in verband tot de meestmogelijke aanmoediging en bevordering van den handel door alle gepaste middelen, zullende de onbewaakte plaatsen van Massang en Katiangan enz. tot wering van den smokkelhandel worden bezet door een geschikt ambtenaar, onder bescherming van een genoegzaam sterk detachement militairen tegen de naburige vijanden van Alahan Pandjang, en voorts in het algemeen niets onbeproefd mogen worden gelaten van hetgeen zal kunnen strekken om de thans nog bestaande hinderpalen tegen het vrije binnenlandsch vertier meer en meer uit den weg te ruimen.

ten negende. Te houden in advies het voorstel van den resident en militairen commandant van Padang en den collecteur voornoemd om, ten einde de bevolking in de binnenlanden langzamerhand aan eenige belasting te gewennen, zooveel mogelijk pachten in te voeren op de bazars, de tolpoorten, de tabak enz. (NB. Hieromtrent zou het advies worden ingewacht van den adjunct-directeur der inkomende

en uitgaande rechten Kruseman, die onlangs in commissie naar Padang geweest was.)

ten tiende. Het voorstel van den resident en militairen commandant van Padang en den collecteur voornoemd tot herziening van het aldaar ingevoerde reglement op de inkomende en uitgaande rechten te houden voor vervallen enz. (ten gevolge der aan Kruseman opgedragen commissie).

ten elfde. Als het gevoelen der vergadering te doen aanteekenen dat zij het, ter bevordering van regelmaat en orde in den dienst en van eenheid in de te nemen maatregelen als noodzakelijk beschouwt, dat de Nederlandsche bezittingen op de Westkust van Sumatra alle gesteld worden onder een hoofd, aan wien in dat geval zou behooren te worden gegeven de titel van opperhoofd.

ten twaalfde. Te benoemen en aan te stellen, gelijk geschiedt bij deze, tot opperhoofd en militairen commandant van Sumatra's Westkust, tevens belast met de functiën van resident van Padang, op een tractement van 2000 Ind. gld. 's maands, den kolonel-adjudant de Stuers, tot dusverre resident en militaire commandant van Padang en onderhoorigheden; zullende enz.

ten dertiende enz.

Extract enz.

EILFDE HOOFDSTUK.

Verslag van de Stuers omtrent de wijze waarop aan de vijandelikheden met de Padries een einde kan worden gemaakt. — Onderhandelingen met de hoofden van Lintou, de L Kota's, Kamang en Telawas. — Tractaat van 15 November 1825. — Goedkeuring der Regeering.

Gelijk wij reeds vroeger mededeelden bevatte de instructie, aan de Stuers bij het aanvaarden zijner betrekking uitgereikt (art. 3, sub *a* van de resolutie van 2 November 1824, n°. 36) mede de opdracht om te onderzoeken, „of, en zoo ja op welke wijze, aan de nog steeds voortdurende vijandelikheden met de Padries eenig gewenscht einde zou kunnen worden gemaakt.”

Wij laten thans hier volgen een uittreksel uit zijn, naar aanleiding van die opdracht, aan de Regeering gericht schrijven van 25 November 1825, n°. 1029, waaruit zal blijken dat hij, in de door de Regeering gewenschte richting, inderdaad belangrijke resultaten verkreeg.

Naar den geest en de bedoeling van die opdracht te werk gaande, begon ik al dadelijk eene correspondentie te openen met de Padries van Bondjol of Alahan Pandjang, die vroeger in de algemeene opinie den meesten invloed hadden op alle de Padriesche landen. Hiertoe deden zich gelegenheden op door een indisch koopman te Massang, destijds met Tiagan handelende, en op welke plaats die Padries invloed hadden.

Na verscheidene over en weêr geschreven brieven bleek het mij, dat van dien kant vooreerst geen hoop was om tot goede schikkingen te geraken: de Toewankoes's Iman en Itam, beide de eerste hoofden, van hunnen kant genoegzaam tot de rust genegen, maar altijd opgestoot door de Toewankoe's Moedik Padang en Mensiangan, twee Padriesche aanvoerders, en die, bij den inbreuk welke destijds van onzen kant plaats had op het vredesverdrag van Bondjol, den 22ⁿ Januari 1824 gesloten, uit dat gedeelte van Agam zijn verdreven, hetwelk de Padries wel met eenig recht vermeenen tegen het gesloten verbond in onze handen te zijn gekomen, gaven altijd verijdelende antwoorden, en vroegen nimmer minder dan de ontruiming van dat gedeelte van Agam, hetwelk volgens onze militaire positie niet kan gemist worden.

Onderhandsche aanbiedingen, om die twee personen eenige tevredenheid te verschaffen voor hun vermeend geleden onrecht, zijn

vruchteloos geweest, en onophoudelijk zijn deze beide misnoegde Padriesche hoofden — waarvan laatstgemelde eens in onze handen was, maar dien men niet heeft weten te houden — bezig om al wat onder Bondjolschen invloed is, op te winden en onze binnenlanden te verontrusten.

Gedurende acht maanden van mijn aanwezen als resident alhier kon ik geene middelen vinden om ten minste in aanraking te komen met de hoofden van Lintou en de 50 kota's, die onze binnenlanden voor $\frac{2}{3}$ gedeelte omringen: men beschouwde het alhier algemeen als eene onmogelijkheid, om met die hoofden in onderhandeling te komen.

Ondertusschen had ik in mijne militaire qualiteit, sedert den dag van mijne aankomst alhier, de strengste orders uitgevaardigd opdat onze troepen, welke te voren altijd, onder den naam van verkenningen te doen, op de been waren, ja dikwerf offensief ageerden, de striktste defensieve houding doen aannemen. Ik reed zelf langs alle forten rond en liet dadelijk in elk derzelve de soldaten rukken welke in hutjes daarbuiten woonden, onder verbod dat voortaan noch officier noch soldaat buiten het fort mocht wonen. Te Fort van der Capellen alleen kon dit niet dan gedeeltelijk plaats hebben. De Maleiers bleven nu ook geruster en konden niet meer, zooals te voren, den commandant der troepen in de bovenlanden opwinden om hier of daar een aanval te wagen;—de commandant werd verantwoordelijk gesteld.

Ik hoopte dat dit de Padries zoude hebben aangemoedigd om van hunnen kant ook stil te zijn, en dat zodoende een oorlog, welke zoolang had geduurd, ten einde zoude gaan.

Ik heb mij hierin bedrogen gevonden.

Onze defensieve houding werd door de Padries aangemerkt als zwakheid, als werkeloosheid. Kort na de poeasa vielen ons de gezamenlijke Padries van Lintou en de 50 kota's van de kanten van Toengkar (vóór Tandjong Alam) aan; zij werden daar compleet geslagen en in wanorde teruggedreven, en alles werd weer rustig.

Tien dagen later deden die van Lintou een nieuwen aanval, op het fort Soeroasso. Zij zagen ons toen in onze eigene districten met eenige ongenoegens beladen en maakten van die gelegenheid gebruik: Soeroasso was bijna overrompeld. De luitenant Veltman wist des vijands kracht tegen te houden, sloeg hem af, en zij lieten hunne dooden in de gracht van het kleine fortje achter.

Deze beide aanvallen waren van een ernstigen aard, en het is ontwijfelbaar, dat bij eene nederlaag aan onze zijde, de gevolgen slecht te berekenen zijn geweest. Behalve deze twee gevallen hadden er gedurende dit jaar nog eenige strooppartijen plaats, welke van onzen kant onopgemerkt bleven en die door de Maleiers zelven vrijdeld werden.

De beide nederlagen welke de Padries hadden ondergaan, en bij Toengkar, en voor Soeroasso, op een tijdstip dat juist ook de opstand van Kajoetanam zoo gelukkig voor ons gedempt werd, en met dat gevolg dat de eerste belhamels in onze handen vielen en naar

Batavia werden opgezonden, maakten een algemeen gunstigen indruk voor de belangen van het Gouvernement.

Het gelukte mij nu alhier, door middel van een inlander, te leeren kennen een jongen Arabier, een gelukzoeker, die sedert eenigen jaren een kleinen handel zoowel te dezer kuste als op die van Java dreef; zijn naam is Said-Salimoe'l-Djafried. Ik meende van hem partij te kunnen trekken, en hij toonde zich zeer genegen naar Lintou te gaan; ik bezigde verscheidene dagen, om hem met mijne inzichten bekend te maken en hem in staat te stellen om met vertrouwen zijn boodschap te doen.

Ik bepaalde den dag van zijn vertrek op het laatst van September, en deed het noodige opdat mijne zorgen zooveel mogelijk niet verijdeld konden worden.

Bij zijne komst in de bovenlanden werd hij op mijne aanbeveling zeer minzaam door de hoofden in de onder ons staande districten ontvangen; die hoofden deden de plechtigste beloften dat zij geen leed hoegenaamd zouden plegen aan de Padriesche hoofden die hij tot onze belangen mocht komen over te halen, en met deze verzekering vertrok mijn zendeling naar Telawas, vandaar naar Lintou. Het zoude te langwijdig zijn indien ik hier in alle omstandigheden van de zending van Said zoude treden; ik zal voortgaan de daadzaken te rapporteeren.

Na acht dagen afwezigheid kreeg ik de aangename tijding, dat de pogingen van mijnen zendeling met een gelukkigen uitslag bekrond waren, zijnde hij er in geslaagd, de Lintousche hoofden, die der 50 kota's, een gedeelte van Agam en Telawas te bewegen tot het openen van onderhandelingen met ons, ten einde rust en orde te herstellen. Ik kreeg hier al dadelijk schriftelijke verzekeringen vanwege de hoofden zelven, en met die bedoelingen zijn dan ook door genoemde hoofden *wakils* (gevolmachtigden) naar Padang afgezonden, n. l.:

1°. Toewankoe Nan Saleh zelf, hoofd van Telawas.

2°. Toewankoe Kramat, gevolmachtigde van Toewankoe Pasaman van Lintou;

3°. Toewankoe di Bawa Tabing, gevolmachtigde van Toewankoe Goegoe van de 50 kota's.

4°. Datoe Oedjong, gevolmachtigde van Toewankoe Nan Rintjeh van Kamang Agam.

Op hunnen doortocht naar deze districten zijn gemelde Padriesche hoofden, met een gevolg van nog vijf Toewankoes en 54 volgelingen of leerlingen, begeleid geworden door een escorte van 20 man, en overigens wel door de onzen onthaald en behandeld; evenzoo zijn zij ook in de benedenlandsche districten ontvangen geworden en verzorgd.

Den 29^{en} October jl. zijn bedoelde Padries te Oedjong Karang, een uur afstand van Padang, aangekomen, en na aldaar twee dagen te hebben uitgerust, deed ik hen te Padang binnenrukken en een saluut van negen schoten geven.

Na hen eerst nog twee dagen te Padang zelf te hebben doen

rusten, heb ik hen bij mij zonder eenige staatsie ontvangen en mij bij die eerste ontmoeting slechts bepaald hen eenige vragen te doen omtrent den welstand van hunne respectieve hoofden, en hoe zij het op hunnen tocht hadden gevonden: hun te kennen gevende, dat op een anderen dag over zaken zoude gehandeld worden.

Om de onderhandelingen te bespoedigen en meteen mijne bedoelingen zoo beknopt en klaar mogelijk aan genoemde Padriesche hoofden bekend te maken, voorts de inzichten van het Gouvernement ten aanzien van hunne landen, den onderlingen omgang tusschen hen en de onder onze bescherming staande Maleiers, en hunne verhouding tot het Gouvernement te ontwikkelen, heb ik elk hunner eene nota doen overhandigen, welke luidde als volgt:

De aanhoudende staat van oorlog tusschen de Maleische en Padriesche districten kan niet dan hoogst nadeelig zijn voor beide volkeren.

Het Gouvernement is voor eenige jaren, op dringend verzoek, bedacht geweest om rust te bezorgen aan de Maleiers van de Padangsche bovenlanden, door op verscheidene punten zich te vestigen.

Sedert dien tijd genieten de Padangsche Bovenlanden al meer en meer rust en welvaart.

Maar op de grenzen van den kant van Telawas, van Lintou, van de 50 kota's en Agam, zijn de inwoners van beide kanten altijd bevreesd, van zich elkander te zien aanvallen en te vernielen.

Het Gouvernement wil ook aan de Padriesche districten den vrede bezorgen en hen gerust stellen.

Het is daarom dat ik u heb gezonden Said-Salimoe'l-Djafried, een afstammeling van Uwen profeet, als zendeling, om U met mijne gedachten bekend te maken.

Gijlieden hebt met vertrouwen mijne brieven gelezen; Gijlieden zijt nu zelve naar Padang gekomen om te spreken, en Gij zult U overtuigen dat de rust en vrede met Uwe belangen overeenkomen.

Ik zal U nu zeggen welke de voornaamste punten zijn, waarop rust en vrede onder de beide volkeren kan komen:

1°. Het Gouvernement, hetwelk te Batoe Sangkar (Fort van der Capellen), te Soeroasso, te Padang Goentieng, te Tandjong Alam, te Boekit-tinggi, te Goegoeq Sigandang gezeten is, zal ten alle tijden de doortrekkende Padriesche handelaren beschermen; tot in Padang zullen zij beschermd worden, ook te Priaman zoo zij aldaar willen komen.

2°. Het Gouvernement zal de Padriesche hoofden, welke thans te Lintou, 50 kota's, Telawas en Agam het gezag hebben, als zoodanig erkennen, eerbewijzingen geven zoo zij afkomen, en met hen en hunne onderhoorige lieden in vrede en vriendschap leven.

3°. Het Gouvernement zal zich nimmer met den godsdienst der Padries bemoeien en hen ongestoord in hun geloof laten,

evenzoo als het Gouvernement altijd de Maleiers en andere natiën in hun geloof ongestoord heeft gelaten.

Daarentegen verlangt het Gouvernement:

10. dat de hoofden van Lintou, 50 kota's, Agam en Telawas de handelaren ongestoord laten handelen, indien hunne belangen vorderen dat zij in de Padriesche districten komen.

20. dat zij van hunnen kant alle aanvallen beletten, welke Padriesche kampongs tegen Maleische kampongs uit oude geschillen en veeten gewoon zijn te doen, terwijl het Gouvernement zal zorgen dat de Maleiers van hunnen kant ook rustig blijven jegens de Padriesche kampongs.

Als eenige Maleiers zich aan iets schuldig maken bij de Padries, zullen zij aan het Gouvernement uitgeleverd worden en streng gestraft; daarentegen, als zich Padries bij de Maleiers aan iets schuldig maken, zullen zij ook opgevat worden en aan de Padries overgeleverd om hunne straf te ondergaan.

Het Gouvernement zal vooreerst alle zijne posten laten op de plaatsen waar zij nu zijn, opdat de rust verzekerd blijve.

Later, wanneer men zal zien dat de communicatie rustig voortgang neemt, zullen de posten Tandjong Andalas vóór Batoe Sangkar en Beroelaq vóór Tandjong Alam kunnen terugtrekken; hiertoe zal nader onderling gehandeld worden, en het Gouvernement zal gaarne nog een tijd lang de groote onkosten doen om de rust en vrede te houden, en soldaten zullen in de forten van Batoe Sangkar, Soeroasso, Padang Goentieng, Tandjong Alam en Boekit-tinggi blijven om de rust en vrede te houden, totdat er een tijd zal komen dat Batoe Sangkar alleen daartoe voldoende zal geoordeeld worden.

De belasting op hanengevechten en amfloenschuiven heeft het Gouvernement daargesteld om diegenen, welke die gewoonte hebben, onder het oog te hebben; zoo dit niet was, zoude men overal hanenvechten en amfloenschuiven.

Eindelijk zullen de Toewankoes van Padriesch Agam, van de 50 kota's, van Lintou en Telawas, *soedagars* te Padang — welke aldaar de belangen voor de Padries zullen behartigen — kunnen hebben; deze zullen door het Gouvernement worden beschermd, en desnoods geholpen.

Daags na in het bezit dezer punten te zijn gesteld, begaven zij zich bij mij, ter erlanging van nadere mondelinge uitlegging, en drongen sterk aan op den invoer van hun geloof in de Padangsche binnenlanden, zoowel als op andere punten waar het Gouvernement zich gevestigd had; echter niet, zooals vroeger, stellig begeerende dat wij ons uit de bovenlanden hadden te verwijderen, wilden wij met hen in vrede leven.

Ik verklaarde hun: „dat het een ieder vrij stond, den Padrieschen godsdienst te omhelzen, dat het Gouvernement liever zag dat de inwoners vroom dan goddeloos zijn, maar dat het niet kan dulden

dat de landen verwoest en de bevolking vermoord wordt onder voorwendsel van de nieuwe leerstellingen in te voeren, hetwelk ik — voegde ik er bij — wel wist, dat niet door de eerste hoofden gebillijkt werd, maar door de ongeletterde menigte kamponghoofden huns ondanks ten uitvoer gebracht werd”.

Ik zeide met eenige drift: „dat de Padries geen recht hadden om dwang te bezigen, en het beter ware door een goed voorbeeld en door middel van goede scholen het toekomstig geslacht te verbeteren, dan dat geslacht niet dan bloed en vuur voor oogen te leggen; dat het nu eens tijd werd dat men ophield te verwoesten; dat wij van onze kant dit geheele jaar geen aanval hadden gedaan en geen Maleier uit zijn woonplaats is voortgerukt om eenige wraak uit te oefenen, zijnde als bij ingeving, zeide ik, verzekerd dat de aanvaller altijd ongelukkig is; dat echter de Padries en te Toengkar en op Soeroasso in overgroote menigte hebben getracht het land te overloopen, hetwelk hun echter niet is gelukt, hebbende de Voorzienigheid, die de aanvallers altijd straft, ook hen gestraft zooals nog nimmer had plaats gehad; dat de Padries van Bondjol bij Kapoh geen vier dagen geleden totaal waren geslagen en teruggedreven, hebbende deze Padries hunne straf ontvangen omdat, nu al weder, zij de aanvallers zijn geweest.”

Toewankoe Kramat, een hoog bejaard grijsaard, gevolmachtigde van Toewankoe Lintou (Toewankoe Pasaman) verhief toen zijne zwakke stem en riep uit: „dat wij het verledene in vergetelheid moesten dompelen en eene nieuwe betrekking aanvangen, zonder oude veeten op te halen.” Ik antwoordde hem „dat dit volkomen met de gevoelens van het Gouvernement overeenkwam, hetwelk overigens zeer genegen is al het gebeurde te vergeten, indien het daarheen gebracht werd dat elk volk kon gevoelen dat zijn geluk in de rust bestaat, tot welker bevordering het Gouvernement zich zoovele uitgaven getroost”.

Na vele wederkeerige explicatiën over den geest, waarin het Gouvernement aan alle volkeren bescherming geeft, keerden de hoofden zeer vergenoegd naar hun verblijf te Padang terug.

Na mij daartoe verlof te hebben gevraagd, kwamen twee dagen later de vier eerste Padriesche hoofden mij op nieuw bezoeken, te kennen gevende „dat zij de hun voorgelegde punten wel hadden gelezen en verstaan”, en overhandigden mij eenen brief, door hen geteekend.

Deze brief luidde als volgt:

God geve dat de braven in den Hemel komen en de slechten ter helle mogen gaan!

De Profeet verlosse ons van den Booze.

Na deze onze wenschen te hebben geuit aan den Bestuurder van het Heelal, voor het heil van het menschdom, hetwelk door hem gezegd wordt.

Dit papier, hetwelk zuiver is omtrent de uitdrukking onzer beste wenschen, zal strekken tot getuigenis van de gezegden tusschen de beide partijen.

Hetgeen in deze vermeld wordt is vol achting die wel verdiend en gevestigd is, en wij voegen hier nog bij onze beste groeten voor den heer kolonel, die met geluk en zegen gezeten is in de kampong aan de rivier Padang, aan wien het gezag behoort over al de plaatsen in het eiland Sumatra.

Voeg daarbij dat hij met overleg en verstand recht doe, over alle ingezetenen, zooals betaamt en recht is, zooals in de goddelijke wetten is voorgeschreven.

Onze gebeden aan God zijn voor een hoogen ouderdom voor den heer kolonel, dat zijne grootheid steeds toeneme met zijne verlichtheid van geest en geluk voor het bestuur dat hij over ons allen voert

Laat deze brief ten bewijze dienen van ons, die van wereldsche rijkdommen afkeerig zijn en ons geheel aan het Opperwezen hebben overgegeven, de gemachtigden en aanvoerders van Towankoe Lintou, die thans met voorkennis van den heer kolonel in zijn gebied zijn.

Wij gaan nu over om te spreken over den brief van den heer kolonel, die met geluk tot ons is gekomen, en wij hebben dien geopend en voorts gelezen, en wij hebben uit denzelven begrepen den wensch van verspreiding van geluk, waarmede wij zijn bekend gemaakt.

En wij allen Padries, die hetgeen in dien brief geschreven staat gehoord hebben, gevoelen ons hart zeer geneigd om zulks ook te wenschen, en wij bedanken daarvoor het Opperwezen, den Albestuurder.

Doch in dien brief zijn twee punten, niet overeenstemmende met onze hooge wet.

Het eerste dat het volk mag *spelen* en ten andere *amfioenrooken*.

Deze beide zaken kunnen geen goed aan het volk brengen, en er kan geen geluk daarmede in deze plaatsen bestaan.

Mijnheer de kolonel moet hiervan wel overtuigd zijn.

Indien ons Maleiers vergund wordt deze beide zaken uit te oefenen, zoo kan onmogelijk rust bestaan en zal zulks altijd onrust veroorzaken. En indien mijnheer de kolonel wenscht voor altijd met ons in vrede te leven, dan verzoeken wij dat hij om onzentwille deze beide zaken langzamerhand gelieve te verbieden, n. l. alle *spelen* en het *schuiven van amfioen*, zoodanig is ons nederig verzoek aan den heer kolonel.

En daar de heer kolonel ons wil doen zweren en van ons verlangt onze handteekeningen op onze overeenkomsten, die voor altijd zullen blijven standhouden, zoo kunnen wij dit met Gods hulp wel doen, ten einde onze vriendschap verzekerd zij.

Wij verzoeken dat de heer kolonel dit binnen weinige dagen gelieve in gereedheid te brengen ten einde wij naar Lintou kunnen terugkeeren.

Uit dezen brief blijkt de loop der zaken tusschen de gemach-

tigden en het Gouvernement en hoe dezelve volkomen voortgang hadden (ook had ik geene middelen gespaard om door mijn zending hunnen geest tot meer heldere begrippen te brengen), en dat zij echter twee dingen verzochten, n. l. dat mettertijd en langzamerhand mocht worden verboden het opiumschiiven en het hanenvechten, zijnde zij overigens bereid om het te ontwerpen vredesverdrag te teekenen en te bezweren. Ik gaf hen voorloopig te kennen dat het Gouvernement zoude besluiten om de vier Toewankoes te Lintau, te Telawas, in de 50 kota's en te Kamang Agam als gezagvoerende hoofden te erkennen en liet hun tevens het gewicht gevoelen, dat er voor hen in gelegen was om nu door eene Europeesche macht als zoodanig te worden erkend.

De 15^e November was de bepaalde dag om het vredesverdrag op de meest plechtige wijze te doen stand grijpen, bij welke gelegenheid de bedoelde vier Padriesche hoofden op den Koran, een voor een, den eed op eene plechtige wijze in handen van den Kali (hoogepriester) hebben afgelegd voor de stipte nakoming van de alzo geslotene overeenkomst, zoowel voor henzelfen als voor hunne nakomelingen, terwijl ik aan elk hunner een opzettelijk daartoe vervaardigd cachet uitreikte; en gingen zij vervolgens over, de acten met hunne respectieve handteekeningen te bekrachtigen, waarna ik zelf onder een saluut van 21 schoten dezelve teekende, en gaf aan ieder der vier hoofden een exemplaar, een behoudende om onder de archieven alhier te blijven berusten.

Den 18ⁿ zijn bedoelde Padriesche hoofden weder naar hunne landschappen teruggekeerd, hebbende twintig dagen te Padang doorgebracht, en zoo het schijnt zeer voldaan over de goede behandeling die zij genoten hebben en bijzonder veel vertrouwen in ons aan den dag gelegd hebbende.

Het gesloten tractaat was in zijn geheel van den volgende inhoud ¹:

Acte van overeenkomst, aangegaan en gesloten tusschen
Hubert Joseph Jean Lambert de Stuers, ridder van de militaire
Willemsorde der derde klasse en van het Fransche legioen van
eer, kolonel, adjudant van Zijne Excellentie den Heer Gouverneur-Generaal, resident van Padang en Onderhoorigheden,
en

Toewankoe Kramat, afgevaardigde en daartoe gemachtigd door
den Toewankoe Pasaman van Lintou,
Toewankoe Nan Saleh, hoofd van Telawas,
Toewankoe di Bawa Tabing, afgevaardigde van den Toewankoe
di Goegoe van de 50 kota's, en
Datoe Oedjong, afgevaardigde van den Toewankoe Nan Rintjeh
van Kamang Agam, ter andere zijde.
Alle de contracteerende partijen oprecht verlangende, rust en

¹ De Stuers (I bl. 106) en Lange — hem naschrijvende — (I bl. 135) geven dit stuk hoogst onvolledig terug in 9 à 10 regels; onjuist bovendien, want in het contract wordt niets gezegd van "onze fortten", die "de grenzen zullen aangeven".

vrede in hunne onderlinge landschappen te vestigen en te onderhouden en mitsdien den verwoestenden oorlog, welke reeds zoo lang heeft geduurd en niets dan onheilen na zich sleept, te doen ophouden, —

zoo wordt tusschen den kolonel, resident en militaire commandant van Padang en onderhoorigheden, en Toewankoe Kramat, Toewankoe Nan Saleh, Toewankoe di Bawa Tabing en Datoe Oedjong, alle in hunne respectieve hoedanigheden als vertegenwoordigers en gemachtigden van de hoofden der voormelde landschappen, onder nadere goedkeuring van Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal in Rade, vastgesteld de volgende overeenkomst.

Art. 1.

Er zal een altijddurende vrede en vriendschap bestaan tusschen het Nederlandsch Gouvernement, de onder deszelfs bescherming staande Maleiers en de hoofden van Lintou, Telawas, de 50 kota's en Kamang Agam, wordende mits deze alle geschillen en oude veeten tusschen de Padries, onder het gezag der contracteerende hoofden staande, en de Maleiers voor altijd uitgewischt; en zullen contracteerende partijen door hunne ondergeschikten voor altijd dezen staat van rust en vrede doen onderhouden.

Art. 2.

De eerste contracteerende partij erkent vanwege het Nederlandsch Gouvernement het gezag, hetwelk Toewankoe Pasaman te Lintou, Toewankoe Nan Rintjeh te Kamang Agam, Toewankoe di Goegoe der vijftig kota's en Toewankoe Nan Saleh van Telawas of hunne wettige opvolgers respectievelijk in die landschappen voeren of zullen voeren, terwijl daarentegen genoemde hoofden en hunne wettige opvolgers wederkeeriglijk erkennen het gezag van het Nederlandsch Gouvernement.

Art. 3.

Het Nederlandsch Gouvernement zal aan alle Padriesche handelaren en reizigers, welke zich van en naar Padang begeven, alle mogelijke bescherming verleen en, en belooft te zullen waken voor hunne veiligheid, zoo gedurende hun aanwezen te Padang als binnen de grenzen van het Nederlandsch gebied.

Art. 4.

De eerste contracteerende partij belooft dat, wanneer de andere contracteerende partijen of andere door hen erkende en afgevaardigd wordende hoofden te Padang aankomen, en hun voornemen daartoe vooraf zullen kennelijk gemaakt, dezelve bij hunne aankomst de gewone eerbewijzingen zullen ontvangen.

Art. 5.

De in hoofde dezes genoemde Padriehoofden beloven dat, wanneer een dienaar of onderdaan van het Nederlandsche Gouvernement, aanzienlijk, vrij of slaaf, hetzij uithoofde van misdaad of anderszins eene schuilplaats in hunne landen kwam te zoeken, hem niet te zullen verbergen, noch te gedoogen dat hunne ondergeschikten zoo-

danige personen eenige huisvesting of bescherming verleen en, maar dat zij integendeel dezelve zullen aanhouden en aan de naastbij zijnde Nederlandsche autoriteit in de Padangsche bovenlanden dadelijk zullen doen opzenden; terwijl zij al verder beloven dat, wanneer eenige Maleiers of andere onderdanen van het Nederlandsch Gouvernement zich bij hen aan het een of andere wanbedrijf schuldig kwamen te maken, zij zoodanige personen aan het Gouvernement zullen overleveren om naar bevind van zaken te worden gestraft, terwijl daarentegen de eerst contracteerende partij wederkeeriglijk belooft, wanneer de ondergeschikten der in hoofde dezes vermelde Padries zich aan het eene of andere kwaad schuldig mochten maken, hen te doen opvatten en aan hunne hoofden over te leveren om insgelijks te worden gestraft.

Art. 6.

De Padriesche hoofden beloven van hunnen kant alle aanvallen, welke Padriesche hoofden of kampongs tegen Maleische kampongs, uithoofde van oude veeten zouden willen ondernemen, met al hun invloed te zullen tegengaan, ten einde rust en vrede niet gestoord worden, terwijl van den anderen kant de kolonel, resident en militaire commandant van Padang en onderhoorigheden voor zich en zijne opvolgers belooft te zullen zorgen, dat de Maleiers tegen de Padriesche kampongs rustig blijven en niets onbetamelijks ondernemen.

Art. 7.

De eerst contracteerende partij belooft vanwege het Nederlandsch Gouvernement, dat dit zich nimmer met betrekking tot de godsdienstige beginselen, bestuur of beheer van de landschappen der contracteerende Padries zal bemoeien of zich inlaten; maar integendeel hen daarin ongestoord zal laten, in gelijken voege als het Gouvernement ten allen tijde de Maleiers en andere natiën, die zich onder zijne bescherming bevinden, in hun geloof, gebruik en gewoonten ongestoord heeft gelaten.

Alle deze punten tot ons onderling genoeg vastgesteld zijnde, zullen zij stipt onderhouden en nagekomen worden, ten einde, onder den zegen van den Allerhoogsten, rust, voorspoed en welvaart over het land en volk verspreid worden.

Ter bevestiging waarvan door de in hoofde dezes genoemde personen eigenhandig deze overeenkomst is onderteekend en beëdigd geworden.

Aldus gecontracteerd te Padang, den 15ⁿ November van het jaar achttien honderd vijf en twintig.

TOEWANKOE NAN SALEH.

DE STUERS.

TOEWANKOE KRAMAT.

TOEWANKOE DI BAWA TABING.

DATOE OEDJONG.

Dit contract werd goedgekeurd bij art. 2 der resolutie van den Gouverneur-Generaal in Rade van 24 December 1825 n° 8; bij art.

l van deze resolutie werden de verrichtingen van de Stuers, „waardoor hij volkomen heeft voldaan aan de hem gegeven instructie en aan de verwachtingen van het Gouvernement, alleszins goedgekeurd en hem deswege de volle tevredenheid van de Hooge Regeering betuigd.“

De gesloten overeenkomst is op verschillende wijzen beoordeeld ¹, en de Stuers zelf zegt dat „men er niet meer gewicht aan hechtte dan zij waard was“ ². Intusschen kwam zij zeker goed te stade, toen, in den loop van het jaar 1826, tengevolge van den Java-oorlog, de bezetting van Sumatra's Westkust met 17 officieren en 558 minderen moest worden verminderd en alzoo bijna tot de helft harer sterkte werd teruggebracht. Het bestuur, de middelen missende om de vaak overmoedige Padries in bedwang te houden, kon zijne zwakheid met meer of minder goed gevolg aan het oog onttrekken door heiligen eerbied voor te wenden voor eene overeenkomst, welke door de tegenpartij onophoudelijk geschonden werd.

Doch beschouwingen hierover behooren beter thuis in eene studie over het volgend tijdvak.

's *Gravenhage*, 20 September 1886.

¹ Het oordeel van Francis (Herinneringen III, bl. 173 en vlg.) is verre van gunstig.

² t. a. p. I bl. 107.